

การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานโดยพนักงานอัยการ
: ศึกษาตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

นายธนาศรี ศรีสวัสดิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

FACT FINDING AND COLLECTION OF EVIDENCES BY THE PUBLIC PROSECUTOR
: THE STUDY ON SECTION 16 OF PUBLIC PROSECUTOR ORGANIZATION AND
PUBLIC PROSECUTORS ACT B.E.2553

Mr.Tanasri Srisawad

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws
Faculty of Law
Chulalongkorn University
Academic Year 2012
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐาน
โดยพนักงานอัยการ : ศึกษาตามมาตรา 16 แห่ง
พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

โดย

นายธนาศรี ศรีสวัสดิ์

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ รัตนกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์พิเศษ กุลพล พลวัน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวานิชย์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ร.ต.ท.ดร.อุทัย อาทิวา)

ธนาศรี ศรีสวัสดิ์ : การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยพนักงานอัยการ : ศึกษาตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553. (FACT FINDING AND COLLECTION OF EVIDENCES BY THE PUBLIC PROSECUTOR : THE STUDY ON SECTION 16 OF PUBLIC PROSECUTOR ORGANIZATION AND PUBLIC PROSECUTORS ACT B.E.2553) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ศ.วีระพงษ์ บุญโญภาส, 113 หน้า.

การค้นหาคำเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาทำความเข้าใจ การสั่งคดี การดำเนินคดี เพื่อให้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานปรากฏแก่ศาลในชั้นพนักงานอัยการมีความสำคัญอย่างยิ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ทั้งบทบาทหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การดำเนินคดีของพนักงานอัยการมีวิธีการดำเนินคดีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง คดีปกครอง ซึ่งเป็นหน้าที่ที่กำหนดไว้ตั้งแต่ก่อนมีพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พุทธศักราช 2478 พระราชบัญญัติ พนักงานอัยการ พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 และต่อมาเมื่อตราพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดี คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่นนอกจากนี้ยังกำหนดให้มีมาตรการบังคับในการแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการด้วย ทั้งนี้เพื่อรองรับการทำหน้าที่ของพนักงานอัยการให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าปัจจุบัน การแสวงหาพยานหลักฐานและการรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อ ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่น และวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานในฐานะเป็นผู้เริ่มต้นคดี ยังไม่มีกฎระเบียบที่กำหนดรูปแบบวิธีการดำเนินการรองรับไว้ชัดเจน ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดไม่ครอบคลุม ส่งผลให้การปฏิบัติงานพนักงานอัยการไม่เต็มประสิทธิภาพ

จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สำนักงานอัยการสูงสุดต้องดำเนินการออกกฎหมายและออกระเบียบที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินต่างๆ โดยเร็ว

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต.....
ปีการศึกษา.....๒๕๕๕..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

528592934 : MAJOR LAWS

KEYWORDS : PUBLIC PROSECUTOR / FINDING AND COLLECTION OF EVIDENCES
/CASE COMMENCING

TANASRI SRISAWAD : FACT FINDING AND COLLECTION OF EVIDENCES BY
THE PUBLIC PROSECUTOR : THE STUDY ON SECTION 16 OF PUBLIC
PROSECUTOR ORGANIZATION AND PUBLIC PROSECUTORS ACT B.E.2553.
ADVISOR : PROF.VEERAPONG BUNYOBHAS, 113 pp.

The action of the public prosecutor is to prosecute in many forms, whether criminal, civil or administrative proceedings that was provided before a Public Prosecutor Act, B.E. 2478, B.E. 2479 and B.E. 2498 until the Public Prosecutor Organization and Official Act, B.E. 2553 provided that the public prosecutors shall have power to search for the fact s and collect the evidences, examine a witness, issue an order to give a statement before them, issue an order to any person to give a statement before them, issue an order request either the documentary or material evidences to be submitted, and carry out any other proceedings as they deem appropriate as well as informing other competent authorities or government officials to perform any acts as they deem appropriate. In this regard, to compulsory measure to public prosecutors searching the fact s and collect the evidences in order to support the effective functioning of the public prosecutor in fulfill.

However, the present study found that unless any regulations provided for form and means to search for the facts and collect the evidences in consistent with the provision of the law especially in the case that has to establish by public prosecutors and examination of the fact to proceed in accordance with the Constitution or other laws. As a result, the public prosecutors unable to perform their duties as appropriate. Therefore, the Attorney General's office attempt to enact the legislations or regulations for this case immediatelyanthropology.

Field of Study : .....Laws..... Student's Signature .....

Academic Year : .....2012..... Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของท่าน ศาสตราจารย์พิเศษ กุลพล พลวัน ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ครูอัยการ ซึ่งท่านได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา และให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ โดยได้ช่วยชี้แนะและตั้งข้อสังเกตเพื่อปรับปรุงแก้ไขตลอดจนแนะนำหนังสือและข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการนี้ ด้วยความอนุเคราะห์ ของท่านศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโยภาส ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา ตลอดจนแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดีตลอดมา ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงของท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ประธาน วัฒนวานิชย์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำชี้แนะในฐานะที่ท่านอาจารย์เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับอาชญวิทยาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และอัยการเปรียบเทียบ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวชัย อัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิประชาชนระหว่างประเทศ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอขอบพระคุณท่านชาติพงษ์ จีระพันธุ์ อัยการพิเศษฝ่ายคดีพิเศษ 4 อดีตผู้บังคับบัญชา และท่านวุฒิวร ศรีเจริญ อัยการพิเศษฝ่ายคดีแรงงาน 2 ผู้บังคับบัญชาได้ให้คำชี้แนะ และกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ผู้เขียน ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณท่านพิชิต สิมะบวรสุทธิ์ อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด น้องๆเจ้าหน้าที่ สำนักงานคดีแรงงาน และเพื่อนพี่น้องนิสิตสาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รหัส 52 ทุกคน ที่เป็นกำลังใจและช่วยเหลือในด้านการจัดทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

สุดท้ายผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่ล่วงลับ และอีกหลายท่านที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ซึ่งผู้เขียนไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณความดีอยู่บ้าง ขอมอบคุณความดีนั้น แก่สำนักงานอัยการสูงสุดในฐานะผู้ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาแก่ผู้เขียน ในส่วนที่วิทยานิพนธ์นี้ มีข้อบกพร่องประการใดผู้เขียนขอน้อมรับไว้ทั้งหมดและขอกราบอภัยมา ณ ที่นี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	4
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	4
บทที่ 2 ความเป็นมาของพนักงานอัยการ บทบาทและหน้าที่ และระบบการค้นหาความจริง และพยานหลักฐาน.....	6
2.1 ความเป็นมาของพนักงานอัยการ.....	6
2.1.1 ความเป็นมาของอัยการตามระบบกฎหมาย Civil Law.....	7
2.1.2 ความเป็นมาของอัยการตามระบบกฎหมาย Common Law.....	7
2.1.3 ความเป็นมาของอัยการตามกฎหมาย Socialist Law.....	9
2.1.4 ความเป็นมาของอัยการไทย.....	10
2.2 บทบาทและหน้าที่ของพนักงานอัยการ.....	12
2.2.1 บทบาทด้านอำนวยความยุติธรรม.....	14
2.2.2 บทบาทด้านรักษาผลประโยชน์ของรัฐ.....	18
2.2.3 บทบาทด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน.....	20
2.2.4 บทบาททางด้านอื่นๆตามที่กฎหมายบัญญัติ.....	26
2.3 ระบบการแสวงหาความจริงและพยานหลักฐาน.....	27
2.3.1 กระบวนพิจารณาค้นหาความจริงโดยระบบกล่าวหา.....	27
2.3.2 กระบวนพิจารณาค้นหาความจริงโดยระบบไต่สวน.....	31
2.3.3 ระบบวิธีพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทย.....	33
บทที่ 3 การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ.....	42
3.1 การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีทั่วไป.....	42

	หน้า
3.1.1 กรณีอัยการเป็นโจทก์ในคดีอาญา.....	42
3.1.2 กรณีคดีแก้ต่างในคดีอาญา.....	48
1) การตรวจสำนวน สอบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน.....	50
2) การบันทึกคำให้การของจำเลยและพยานที่เกี่ยวข้อง.....	51
3.1.3 กรณีว่าต่างหรือแก้ต่างในคดีแพ่ง.....	52
1) การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั่วไป.....	53
2) การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีบางประเภท.....	54
3.1.4 คดีว่าต่างหรือแก้ต่างในคดีปกครอง.....	55
3.2 การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่กำหนดในพระราชบัญญัติ องค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 16.....	57
3.2.1 คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ.....	57
1) ความหมายและประเภทคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ.....	57
2) การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐาน.....	58
3.2.2 การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550.....	59
1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32	59
2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 มาตรา 68.....	63
3.2.3 การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินการตาม กฎหมายอื่น.....	67
1) พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551	67
2) พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535.....	68
3) พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการ ละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555.....	72
4) พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526.....	73
บทที่ 4 วิเคราะห์รูปแบบ วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานโดย พนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา16..	76
4.1 ประเภทของพยานหลักฐาน.....	76
4.2 วิธีการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน.....	79
4.3 มาตรการบังคับในการแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐาน.....	87
4.4 ข้อยกเว้นที่ไม่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือหมายเรียกของพนักงานอัยการ.....	88
4.5 วิเคราะห์วิธีการ รูปแบบ การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน.....	89
4.5.1 คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการหรือคดีที่พนักงานอัยการมีฐานะ เป็นคู่ความ.....	89

4.5.2 การตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.....	92
1) วิเคราะห์การแสวงหาข้อเท็จจริง เพื่อยืนยันคำร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับ หรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 32.....	92
2) วิเคราะห์การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิทักษ์ รัฐธรรมนูญ.....	95
4.5.3 วิเคราะห์การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานกรณีตาม กฎหมายอื่น.....	99
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	103
5.1 บทสรุป.....	103
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	105
รายการอ้างอิง.....	107
ภาคผนวก.....	111
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	113

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การค้นหาคำเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาทำความเห็น การสั่งคดี และการดำเนินคดี เพื่อให้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานปรากฏแก่ศาลในชั้นพนักงานอัยการมีความสำคัญอย่างยิ่ง องค์การอัยการและพนักงานอัยการไทยมีประวัติความเป็นมายาวนาน มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาซึ่งเป็นภารกิจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของรัฐแล้ว ขณะเดียวกันกับบทบาทหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ยังกำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทในคดีบางประเภทเพิ่มมากขึ้น โดยการปฏิบัติหน้าที่ทางอรรถคดีของพนักงานอัยการมีวิธีการดำเนินคดีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง คดีปกครอง ซึ่งเป็นหน้าที่ที่กำหนดไว้ตั้งแต่ก่อนมีพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พุทธศักราช 2478 กล่าวคือ บทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติศาลยุติธรรม ร.ศ.127 (พ.ศ.2451) ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2479 พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 และพระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 นอกจากการดำเนินคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง การดำเนินคดีในฐานะเป็นโจทก์ เป็นทนายแผ่นดินในการดำเนินคดีแทนรัฐ การรวบรวมหลักฐานเพื่อดำเนินการดังกล่าวจะมีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ช่วยดำเนินการ ทั้งการรวบรวมข้อเท็จจริงโดยการสืบสวน สอบสวน ซึ่งพนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีต่อไป

เกี่ยวกับการปฏิบัติการตามอำนาจและหน้าที่พระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่น โดยดำเนินการสอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใด ตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้ มาตรา 18 ยังกำหนดว่าคำสั่งของพนักงานอัยการตามมาตรา 16 ให้ถือเป็นคำสั่งบังคับของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้เพื่อรองรับการทำหน้าที่ของพนักงานอัยการให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่และเป็นการเพิ่มเติมการใช้อำนาจของพนักงานอัยการ

อย่างไรก็ตามปัจจุบันการดำเนินการของพนักงานอัยการตามมาตรา 16 ดังกล่าว ยังไม่มีระเบียบที่กำหนดรูปแบบ วิธีการดำเนินการรองรับไว้ชัดเจน เช่น กรณีที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 32 ที่กำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทในการดำเนินคดีเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบ หรือกรณีตามมาตรา 68 ที่กำหนดให้อัยการมีบทบาทในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ หรือกรณีของการสอบสวนตามมาตรา 18 ซึ่งทั้งสองมาตราดังกล่าว ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของ

พนักงานอัยการ พ.ศ.2547 หรือระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน 2546 หรือระเบียบการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องก็ไม่มีข้อกำหนดรูปแบบ วิธีการ หรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องจะเป็นอย่างไร จะนำมาใช้ได้เพียงใด รูปแบบ วิธีการดำเนินการ ขั้นตอนในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน คงเป็นเพียงวิธีการที่เคยปฏิบัติกันมาเท่านั้น เมื่อรูปแบบวิธีการ ดำเนินการยังไม่ชัดเจน ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้การปฏิบัติงานพนักงานอัยการไม่กล้าที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจของตนอย่างเต็มที่

ตัวอย่าง กรณีคดีที่นางบุญเกิด และนายเอนก อุ่นวงษ์ มารดาและพี่ชายนายอานนท์ อุ่นวงษ์ ผู้ต้องหาฆ่าแม่ที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรประตูน้ำจุฬาลงกรณ์ จังหวัดปทุมธานี จับส่งฟ้องศาลผิดตัวในข้อหา ทำร้ายร่างกาย และศาลตัดสินจำคุก 4 ปี¹ หรือ กรณีคดีของนายสมชาย และนางเสนาะ สิงคิ บิดามารดาของนายพัศกร ที่มีความพิการทางด้านการได้ยิน ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีร่วมกันฆ่าผู้อื่นจนถึงแก่ความตาย หลังเนื่องจากเห็นว่าบุตรชายไม่ได้รับความเป็นธรรม เนื่องจากบุตรชายถูกตัดสินจำคุก 20 ปี โดยมีใช้ผู้กระทำผิด ได้ร้องเรียนขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ความเป็นธรรมกับลูกชาย² ซึ่งเป็นกลุ่มที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการโดยตรงจากทั้งสองกรณีที่ยกมาข้างต้นเกี่ยวข้องกับบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของพนักงานอัยการมีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อวินิจฉัยหรือมีความเห็นในการที่ยื่นคำร้องต่อศาลหรือมีความเห็นในทางคดี

ดังนั้น เพื่อให้เห็นถึงบทบาทของพนักงานอัยการ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานโดยพนักงานอัยการตามที่พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 16 กำหนดเพิ่มขึ้นใหม่ โดยผู้เขียนจะแบ่งออกเป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มแรก การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ กลุ่มที่สอง การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ การยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตามมาตรา 32 และการดำเนินคดีเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อตามมาตรา 68 กลุ่มที่สาม การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการตาม พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ.2555 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 เพื่อให้เห็นว่าสมควรมีกฎหมาย หรือกฎระเบียบ ข้อบังคับ ขึ้นมารองรับการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ อย่างไร โดยในการศึกษาจะวิเคราะห์ความเป็นมาบทบาทหน้าที่การดำเนินการ มีแนวความคิดของกฎหมายความเป็นมาอย่างไร และบทบาทพนักงานอัยการในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร เทียบเคียงกับการดำเนินการทั่วไปในปัจจุบัน สมควรจะมีการบัญญัติกฎหมายหรือกฎระเบียบข้อบังคับอย่างไรได้ด้วยหรือไม่เป็นสำคัญ

¹หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์ ข่าวอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9550000057606> [12 พฤศจิกายน 2555]

²หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, ข่าวทั่วไปไทย [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.dailynews.co.th/thailand/181122> [12 พฤศจิกายน 2555]

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการแนวความคิดการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการของคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามกฎหมายฉบับอื่นๆ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักการดำเนินคดีและการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการของคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามกฎหมายฉบับอื่นๆ และคดีที่พนักงานอัยการมีอำนาจเริ่มต้นคดีเปรียบเทียบของต่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมของการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการของคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามกฎหมายฉบับอื่นๆ
4. เพื่อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการของคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามกฎหมายฉบับอื่นๆ มีความเหมาะสมต่อไป

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานิติพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานโดยพนักงานอัยการในสี่กลุ่ม คือ กลุ่มแรก การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ กลุ่มที่สอง การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตามมาตรา 32 และการดำเนินคดีเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงตามมาตรา 68 กลุ่มที่สาม การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน ตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ดังที่บัญญัติใน มาตรา 16 และมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 เปรียบเทียบการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานโดยพนักงานอัยการเพื่อดำเนินคดีว่าต่างและแก้ต่างในคดีแพ่งคดีอาญา คดีปกครองทั่วไป ศึกษาถึงที่มาของอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 และพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 รูปแบบ วิธีการ รวมทั้งปัญหาการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานโดยพนักงานอัยการ แนวปฏิบัติของสำนักงานอัยการสูงสุดได้กำหนดไว้ในปัจจุบัน

1.4 สมมติฐาน

แม้ว่าพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 จะกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายอื่น เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการตามหน้าที่ไว้แล้ว แต่ปรากฏว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้อง รูปแบบวิธีการในการดังกล่าว ยังไม่มีกฎหมายหรือระเบียบรองรับที่ชัดเจน ทำให้บทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการไม่บรรลุเท่าที่ควรจะเป็น จึงควรที่จะบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติม รวมทั้งออกหลักเกณฑ์หรือกฎระเบียบ ในการดำเนินการเพื่อให้การดำเนินคดีดังกล่าวมีความประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการที่เพิ่มขึ้น

1.5 วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในหัวข้อวิทยานิพนธ์กลุ่มดังกล่าวนี้ ใช้วิธีค้นคว้าและวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ระเบียบคำสั่งต่างๆของสำนักงานอัยการสูงสุด มติคณะรัฐมนตรี คำพิพากษาศาลฎีกา คำสั่งศาลฎีกา หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย รายงานการสัมมนา บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ สอบถามความเห็นของพนักงานอัยการผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาหลักการแนวความคิดการดำเนินคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ทำให้ทราบถึงหลักการค้นหาความจริงเพื่อดำเนินคดีของพนักงานอัยการและวิธีการการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการในต่างประเทศ
3. ทำให้ทราบถึงความเหมาะสมของการดำเนินการ การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการของคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ วิธีการการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามกฎหมายฉบับอื่นๆ
4. เพื่อนำข้อเสนอแนะจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ

คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ กรณีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามกฎหมายฉบับอื่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 2

ความเป็นมาของพนักงานอัยการ บทบาทและหน้าที่ของพนักงานอัยการ และระบบการค้นหาความจริงและพยานหลักฐาน

อัยการเป็นหนึ่งในห้าหน่วยงานที่มีความสำคัญในกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ศาล อัยการ เจ้าพนักงานตำรวจ ทนายความ และราชทัณฑ์ “พนักงานอัยการ” มีหน้าที่อันเป็น คำจำกัดความสำคัญ คือ เป็น “ทนายแผ่นดิน” ซึ่งเป็นคำที่กะทัดรัด เข้าใจง่ายแต่แฝงด้วย ความหมายของภาระหน้าที่สำคัญในการดำรงความยุติธรรมแก่ประชาชน และหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติหลายประการ¹

2.1 ความเป็นมาของพนักงานอัยการ

ระบบกฎหมายที่แตกต่างทำให้บทบาทและอำนาจของพนักงานอัยการในแต่ละประเทศแตกต่างกัน หากแต่ก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนในชาตินั้นๆ

ความเป็นมาของอัยการต่างประเทศระบบกฎหมายของโลกในยุคปัจจุบันหากไม่นับรวมระบบกฎหมายทางศาสนาเช่นระบบกฎหมายฮินดู ระบบกฎหมายมุสลิม ฯลฯ แล้วอาจแบ่งระบบกฎหมายได้เป็น 3 ระบบใหญ่ กล่าวคือ

1. ระบบกฎหมาย Civil Law
2. ระบบกฎหมาย Common Law
3. ระบบกฎหมาย Socialist Law²

ระบบกฎหมายแต่ละระบบก็จะมีวิธีพิจารณาความ (procedure) แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม การแบ่งระบบกฎหมายดังกล่าวก็เป็นเพียงการจัดกลุ่มอย่างคร่าว ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วย่อมเป็นไปได้ที่ระบบกฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่งจะเหมือนกับอีกประเทศหนึ่งทุกประการ และโดยทั่วไปแล้วระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ก็มักจะใช้ในลักษณะผสมยกตัวอย่างเช่น ระบบกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้ (South Africa) ก็ใช้ทั้งระบบ Common Law และระบบ Civil Law

---

¹ วิฑูรย์ เชื้ออำไพ, “การคุ้มครองดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งคดี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์, สาขา นิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551)

² Mary Ann Glendon, Michael W. Gordon and Christopher Osakwe, *Comparative Legal Traditions* (St. Paul, Minnesota: West publishing Co., 1982), p.5.

2.1.1 ความเป็นมาของอัยการตามระบบกฎหมาย Civil Law

วิธีพิจารณาความอาญาของระบบกฎหมาย Civil Law ใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial) ซึ่งผู้พิพากษาหรือตุลาการจะแสดงบทบาท (active role) ในการพิจารณาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการค้นหาความจริง ระบบการฟ้องคดีอาญาของ Civil Law จึงมีลักษณะเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ระบบอัยการในต่างประเทศจึงมีต้นกำเนิดจากระบบกฎหมาย Civil Law การดำเนินคดีอาญานั้นแต่เดิมนานาประเทศใช้ระบบไต่สวน ในการดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้ไม่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน หากแต่ผู้ไต่สวน คือ ตุลาการหรือผู้พิพากษา เป็นผู้ดำเนินการเองทั้งสิ้นตั้งแต่เริ่มคดี การดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้ไม่มีโจทก์และจำเลย หากแต่มีผู้ไต่สวนทำหน้าที่เป็นโจทก์และผู้ตัดสินในคนเดียวกัน ส่วนผู้ถูกไต่สวนมีฐานะเป็นเพียงวัตถุแห่งการชกฟอกในคดีเท่านั้นยิ่งกว่านั้น ข้อบกพร่องของระบบไต่สวนเป็นเหตุให้เกิดวิธีค้นหาความจริงโดยการทรมานร่างกายผู้ถูกไต่สวน วิธีการนี้ได้ทวีความรุนแรงจนถึงขีดสุดในยุคที่มีการล่าแม่มดเพื่อขจัดข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน จึงมีการแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ตลอดจนองค์กรผู้รับผิดชอบดำเนินการที่ต่างหากจากกัน ทั้งนี้ ศาลคงรับผิดชอบเฉพาะการพิจารณาพิพากษาคดี ส่วนการสอบสวนฟ้องร้องก็ให้องค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่เป็นผู้รับผิดชอบ พร้อมกันนั้นก็ให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาและจำเลย) เพื่อให้โอกาสแก้ข้อหาและต่อสู้คดี องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่จัดตั้งขึ้นใหม่ให้มีหน้าที่รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องนี้คือองค์กรที่เรียกว่า “อัยการ” และเจ้าพนักงานของรัฐผู้ทำหน้าที่นี้ก็คือเจ้าพนักงานที่เรียกว่า “พนักงานอัยการ” ด้วยการให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวแล้ว เป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นสภาพการเป็นวัตถุแห่งการชกฟอกและกลายเป็น “ประธานในคดี” (Prozess-Subjekt) เรียกการดำเนินคดีอาญาเช่นนี้ว่า “การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา” การแยกอำนาจตุลาการในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องออกมาและให้อัยการเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในส่วนนี้เป็นเหตุให้อัยการขึ้นในภาคพื้นยุโรป ประเทศฝรั่งเศสเป็นชาติแรกที่จัดให้อัยการและอัยการของฝรั่งเศสนี้เองได้เป็นแบบอย่างของอัยการในประเทศอื่น ๆ ในภาคพื้นยุโรปในเวลาต่อมา³

2.1.2 ความเป็นมาของอัยการตามระบบกฎหมาย Common Law

วิธีพิจารณาความอาญาระบบกฎหมาย Common Law ใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial) ซึ่งดำเนินการโดยคู่ความ (Party) โจทก์ผู้ฟ้องคดีอาจเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ หรือประชาชนซึ่งอาจเป็นใครก็ได้ แม้ไม่ได้เป็นผู้เสียหายโดยตรงในคดีเนื่องจากถือกันว่าการกระทำผิดอาญาเป็นการทำลายความสงบของชุมชนซึ่งทุกคนมีหน้าที่ต้องช่วยกันปกป้องรักษาฉะนั้นระบบการฟ้องคดีอาญาของอังกฤษจึงเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution) เป็นหลัก ซึ่งใช้มาตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 17 แต่เดิมอังกฤษไม่มีเจ้าพนักงานผู้ฟ้องคดีแทนรัฐที่เรียกว่า พนักงานอัยการ (Public Prosecutor) ถึงแม้อังกฤษจะมีอัยการสูงสุด (Attorney General) ซึ่ง

³ คณิต ฒ นคร, “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา”, ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา, ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ. (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดชุดติมาการพิมพ์, 2533), หน้า 183-185.

สามารถจะฟ้องคดีอาญาแทนรัฐได้ แต่ในทางปฏิบัติอัยการสูงสุดจะฟ้องคดีอาญาแทนรัฐเฉพาะในคดีสำคัญที่มีผลกระทบต่อแผ่นดินเท่านั้น การดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปยังกระทำโดยเอกชน อัยการสูงสุดจะเข้าแทรกแซงการดำเนินคดีอาญาของเอกชนก็ต่อเมื่อเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาของเอกชนในคดีนั้นๆ ไม่ถูกต้อง โดยการยื่นคำร้องต่อศาลให้ออกหมายที่เรียกว่า writ of nolle prosequi⁴ ซึ่งมีผลให้ศาลต้องจำหน่ายคดีที่เอกชนฟ้องคดีนั้นเสีย และถือว่าเป็นดุลพินิจของอัยการสูงสุดที่จะขอให้ศาลออกหมายดังกล่าวในคดีใดก็ได้หากเห็นสมควรในอันที่จะทำให้การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่ในที่สุดเมื่อมีคดีสำคัญ ๆ เกิดมากขึ้น อังกฤษก็จำเป็นต้องแต่งตั้ง “ผู้อำนวยการอัยการ” (Director of Public Prosecution) หรือที่เรียกชื่อย่อว่า D.P.P ขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1879 เพื่อดำเนินคดีอาญาที่ยุ่งยากและมีความสำคัญเป็นพิเศษ ในปี ค.ศ.1970 รัฐบาลอังกฤษแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งชื่อ Royal Commission เพื่อทำการวิเคราะห์ระบบการฟ้องคดีอาญาและอำนาจหน้าที่ของตำรวจในขณะนั้นซึ่งรับผิดชอบทั้งการสอบสวนคดีอาญาและการฟ้องคดีอาญาด้วยคณะกรรมการชุดดังกล่าวได้ทำการศึกษาวิจัยแล้วเสนอรายงานต่อรัฐบาลเมื่อปี ค.ศ. 1981ว่าจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการฟ้องคดีอาญาในอังกฤษ (England) และ เวลส์ (Wales) เสียใหม่เพราะการฟ้องคดีอาญาโดยตำรวจแต่เดิมนั้นไม่เหมาะสม เนื่องจากตำรวจอังกฤษเองก็มีหน่วยตำรวจต่าง ๆ ถึง 43 หน่วย แต่ละหน่วยก็ตั้งทนายและตั้งมาตรฐานในการฟ้องคดีอาญาของตนเองทำให้ขาดเอกภาพและไม่ได้มาตรฐาน คณะกรรมการเห็นควรให้แยกอำนาจหน้าที่ของตำรวจและอัยการออกจากกัน โดยตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบสอบสวนคดีอาญาและจับกุมผู้กระทำผิด ซึ่งในขั้นนี้อัยการจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย นอกจากตำรวจจะขอคำแนะนำในด้านกฎหมายในการดำเนินคดี เมื่อตำรวจสอบสวนเสร็จแล้วหลังจากนั้นจึงเป็นหน้าที่ของอัยการที่จะพิจารณาและตำรวจไม่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคดีนั้นอีก เว้นแต่อัยการจะขอให้ตำรวจช่วยดำเนินการตามที่อัยการต้องการ รัฐบาลอังกฤษเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ จึงได้ดำเนินการออกพระราชบัญญัติการฟ้องคดีอาญา The Prosecution of Offences Act 1985 ขึ้น โดยจัดตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า The Crown Prosecution Service (CPS) ขึ้นในอังกฤษ (England) และ เวลส์ (Wales) มีผู้อำนวยการอัยการ (D.P.P) ซึ่งเป็น ตำแหน่งเดิมที่มีอยู่แล้วเป็นหัวหน้าสำนักงานหน่วยงานอัยการ CPS ได้มีการจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1986 มีสำนักงานใหญ่อยู่ในกรุงลอนดอน และมีสำนักงานสาขาใน England และ Wales จำนวนทั้งสิ้น 43 สำนักงานตามจำนวนหน่วยงานของตำรวจ 43 หน่วย ในแต่ละสำนักงานมีหัวหน้าอัยการที่เรียกว่า Chief Crown Prosecutor (CCP) เป็นผู้รับผิดชอบ มีผู้อำนวยการอัยการ (Director of Public Prosecutions) หรือ D.P.P เป็นผู้บังคับบัญชาของ CPS ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของอัยการสูงสุด (Attorney General) การสั่งคดีของอัยการอังกฤษเป็นไปตามหลักในการสั่งคดีที่เรียกว่า “The Code for Crown Prosecutors” ซึ่งเป็นระเบียบปฏิบัติที่ออก โดย D.P.P. การวินิจฉัยว่าคดีใดควรฟ้องหรือไม่ฟ้องมีหลัก 2 ประการ คือ (1) หลัก Evidential Test คือ อัยการอังกฤษจะฟ้องคดีก็ต่อเมื่อมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะทำให้ศาลลงโทษจำเลยได้ค่อนข้างแน่นอนที่เรียกว่า “ Realistic Prospect of Conviction” และ(2) หลัก Public Interest Test คือ การฟ้องคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่สาธารณะหรือไม่ ในกรณีที่มีเหตุผลซึ่งมีน้ำหนักแจ้งชัดว่าการฟ้องคดีไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ อัยการอังกฤษอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้

⁴ Abraham S.Goldstein, “The American Public Prosecutor”, in *Resource Material Series No.24*, UNAFEI (Tokyo, Japan, 1983), p.9.

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษก็ใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution) ตามแบบประเทศอังกฤษ ถึงแม้ในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกาเช่น Virginia จะมีการแต่งตั้งอัยการสูงสุด (Attorney General) ของมลรัฐมาตั้งแต่ปี 1643 แต่ในทางปฏิบัติยังคงปล่อยให้เอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญากันเอง ต่อเมื่อมีคดีเกิดมากขึ้นระบบการฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนก็เริ่มประสบความสำเร็จจนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 17 ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) โดยพนักงานอัยการจึงถูกนำมาใช้ในมลรัฐต่างๆ เช่น Connecticut, New York, New Jersey, Pennsylvania และ Delaware อันเป็นระบบที่ชาวดัตช์ (Dutch) นำมาจากประเทศภาคพื้นยุโรปซึ่งเป็นระบบ Civil Law หากแต่สหรัฐอเมริกากลับใช้วิธีพิจารณาความระบบการต่อสู้คดีแบบปรปักษ์ (Adversary system) ซึ่งเป็นระบบ Common Law ของอังกฤษ⁵ ที่มีหลักการต่อสู้คดีเป็นเรื่องของคู่ความ ส่วนศาลเป็นผู้ชี้ขาดมีหน้าที่วางเฉยและตัดสินคดีตามพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอ ฉะนั้น วิธีพิจารณาความและการฟ้องคดีอาญาของสหรัฐอเมริกาจึงถือว่ามีลักษณะเป็นระบบผสมของกฎหมาย Civil Law และ Common Law

2.13 ความเป็นมาของอัยการตามกฎหมาย Socialist Law

ระบบกฎหมาย Socialist Law เป็นระบบกฎหมายที่มีรากฐานมาจาก ระบบกฎหมาย Civil Law แต่เพิ่มแนวความคิดในทางทฤษฎีคอมมิวนิสต์ ซึ่งไม่ยอมรับการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตามแนวความคิดของ Karl Marx, Frederick Engels และ Vladimir Lenin และเป็นระบบกฎหมายที่ผสมผสานกับทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory) ซึ่งมีหลักว่ามนุษย์เกิดมาเพื่อแสวงหาความมั่นคงในชีวิต และเพื่อที่จะได้ความมั่นคงในชีวิต มนุษย์จึงโอนสิทธิตามธรรมชาติทั้งหมดของตนให้แก่รัฐและสัญญาว่าจะเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ฉะนั้นในระบบกฎหมายนี้จึงมิได้ยึดถือทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจอริปไตยออกเป็นสามฝ่าย คือ อำนาจบริหารอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ดังเช่นในระบบ Civil Law แต่ถือว่าอำนาจอริปไตยเป็นอำนาจเดียวที่มาจากประชาชนภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้เป็นระบบกฎหมายที่ยอมรับลัทธิการรวมศูนย์อำนาจ (The Doctrine of Unity of Power) ระบบกฎหมาย Socialist Law มีที่มาจากระบบ Civil Law ของประเทศภาคพื้นยุโรป ทำให้วิธีพิจารณาความอาญาของระบบนี้มีลักษณะเป็นระบบไต่สวน (Inquisitorial) ทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะต้องช่วยกันค้นคว้าหาความจริง ศาลในระบบนี้สามารถตรวจสอบหรือเรียกสำนวนการสอบสวนในคดีมาพิจารณาได้ แม้กระทั่งทนายความก็มีบทบาทเต็มที่ในการพิจารณาคดีโดยสามารถพิสูจน์พยานโดยการซักถาม (Direct Examination) หรือถามค้าน (Cross Examination) ได้⁶

องค์กรอัยการ (Procuracy) ในระบบกฎหมาย Socialist Law มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนและการฟ้องคดี การฟ้องคดีเป็นแบบดุลพินิจ (Discretionary) มิใช่เป็นแบบบังคับ

⁵ Wayne R. Lafave and Jerold H. Israel, *Criminal Procedure*, (United States: West Publishing Co., 1985), p.23.

⁶ วิรุฬห์ ฉันทธนนันท์ , ความเป็นอิสระของอัยการในการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง , [ออนไลน์] , 12 พฤศจิกายน 2555, แ ห ล่ ง ที่มา <http://www.trat.ago.go.th/new/files/botkwam29.doc>.

(Mandatory) ฉะนั้นอัยการจึงอาจจะสั่งไม่ฟ้อง หรือสั่งถอนฟ้องคดีจากศาลเมื่อใดก็ได้ถ้าในระหว่าง การพิจารณาอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานที่สืบไปแล้ว จำเลยน่าจะเป็นผู้บริสุทธิ์อัยการในระบบ กฎหมาย Socialist Law ไม่เพียงแต่เป็นผู้ดำเนินคดีอาญาในนามของรัฐโดยการสอบสวนฟ้องร้อง เท่านั้น แต่ยังเป็นผู้รักษากฎหมายของแผ่นดินโดยทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจการด้านกฎหมายของฝ่าย บริหาร (Executive Ombudsman) ในการสอดส่องดูแลการปฏิบัติตามกฎหมายของส่วนราชการ ต่างๆของรัฐ สอดส่องดูแลกิจการราชทัณฑ์ รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายโดยการบรรยาย และจัดสัมมนาในทางกฎหมาย และเนื่องจากอัยการสูงสุดเป็นผู้ที่อยู่ในศูนย์กลางแห่งอำนาจทาง การเมือง อัยการสูงสุดจึงเป็นนักกฎหมายที่ทรงอำนาจที่สุดของประเทศ

2.1.4 ความเป็นมาของอัยการไทย⁷

ก่อน ร.ศ.111 (พ.ศ.2435) ประเทศไทยยังไม่มีพนักงานอัยการ การฟ้องความอาญา เป็นหน้าที่ของราษฎรผู้เป็นโจทก์จะต้องฟ้องร้องเอง ตลอดจนจัดการสืบสวนหาพยานทั้งสิ้นเว้นไว้แต่ ในความโจรหรือคดีอาญาโจรกรรมบางราย ศาลกระทรวงที่เกี่ยวข้องสามารถชำระความได้เองโดยไม่ต้อง มีโจทก์และไม่มีทนายจำเลยแก่ต่างทั้งนี้โดยถือว่าเป็นการปราบปรามโจรผู้ร้ายไปในตัว

ปี ร.ศ.110 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น ให้รวมศาล ยุติธรรมที่แยกย้ายสังกัดอยู่ตามกรมและกระทรวงต่างๆ เข้ามารวมอยู่สังกัดเดียวกันในกระทรวง ยุติธรรม และปี ร.ศ.111 (ลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2435) จัดให้มีเจ้าพนักงานเป็นผู้ดำเนินคดีอาญา ในนามของแผ่นดินเป็นครั้งแรกในประเทศไทยโดยมีพระราชบัญญัติตั้งศาลไปริสภาเป็นศาลกอง ตรีเวณสำหรับกรุงเทพพระมหานคร มีแบ่งการดำเนินคดีออกเป็นสองประเภท กล่าวคือ ถ้าเป็นคดี ที่ฟ้องร้องกันด้วยเรื่องเล็กน้อย ก็เป็นหน้าที่ของตำรวจหรือโจทก์เป็นผู้ฟ้องร้องได้เอง แต่ถ้าเป็นคดีที่มี ข้อหาจรรยาจรรยาโทษแล้วก็เป็นหน้าที่ของอัยการ ซึ่งอำนาจหน้าที่ของกรมอัยการเมื่อแรกตั้งนั้น จำกัดอยู่แต่ในกรุงเทพพระมหานคร ส่วนตามหัวเมืองให้มีพนักงานอัยการที่ตั้งขึ้นโดยข้าหลวง เทศาภิบาล หรือให้กรมการแขวงทำหน้าที่เฉพาะเรื่อง

ต่อมาปี ร.ศ.116 ตรงกับ พ.ศ.2440 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้เสนาบดี กระทรวงมหาดไทยตราข้อบังคับลักษณะปกครองหัวเมืองลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ร.ศ.116มีการตั้ง ตำแหน่งอัยการในหัวเมืองขึ้นทุกหัวเมืองและมณฑล เรียกว่า “ยกกระบัตร์” สำหรับเมืองก็เรียกว่า “ยกกระบัตร์เมื่อ” สำหรับมณฑลก็เรียกว่า “ยกกระบัตร์มณฑล” มีตำแหน่งผู้ช่วยเรียกว่า “แพ่ง” สังกัดอยู่ในกรมฝ่ายเหนือ กระทรวงมหาดไทย หน้าที่ของอัยการหัวเมืองที่เรียกว่ายกกระบัตร์และ แพ่งนอกจากการเป็นทนายของแผ่นดินเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแล้ว ยังมีหน้าที่ในการ สืบสวนหาพยานหลักฐาน ปราบปรามจับกุมโจรผู้ร้าย และมีอำนาจไต่สวนซึ่งในสมัยนี้เรียกว่า สอบสวนด้วย

ในปี พ.ศ. 2451 มีพระบรมราชโองการประกาศให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกับ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ลงวันที่ 1 มิถุนายน ร.ศ.127 รวมอำนาจหน้าที่ของอัยการใน

⁷ อัยการไทย, (สำนักงานอัยการสูงสุด, กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2539), หน้า 6.

หัวเมืองและอัยการในกรุงเทพมหานครเป็นแห่งเดียวกัน โดยคดีอาญาที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ตำรวจนครบาลเป็นผู้ฟ้องต่อศาลไปริสภาหากเป็นคดีที่เกินอำนาจศาลไปริสภาจะตัดสินได้ ให้ส่งพนักงานอัยการในกรมอัยการเป็นผู้ฟ้องในศาลอาญา เว้นแต่คดีเกี่ยวกับการสรรพากร สุรา และฝิ่นนั้นมีอัยการดำเนินคดีประเภทนี้ต่างหาก

ปี พ.ศ. 2458 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รวมอัยการหัวเมืองกับอัยการในกรุงเทพฯ อยู่ในกรมอัยการเป็นกรมเดียวกันและให้ขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรม ต่อมา เมื่อมีประกาศรวมพนักงานอัยการหัวเมืองเข้ามาสังกัดกรมอัยการ กระทรวงยุติธรรมลงวันที่ 1 เมษายน 2459 ตำแหน่งยกกระบัตรถูกเปลี่ยนชื่อตำแหน่งจากยกกระบัตรเมืองและยกกระบัตรมณฑลเป็นอัยการเมืองและอัยการมณฑล ต่อมาเปลี่ยนเป็นอัยการจังหวัดและอัยการพิเศษประจำเขตในสมัยหลัง

ครั้นปี พ.ศ. 2465 ได้มีประกาศให้โอนกรมอัยการจากกระทรวงยุติธรรมมาขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทยเพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้ปฏิบัติราชการนัดขึ้น กรมอัยการจึงเปลี่ยนสังกัดมาขึ้นในกระทรวงมหาดไทยนับแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2465

เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 มีประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 47 และฉบับที่ 49 ให้กรมอัยการแยกออกมาจากกระทรวงมหาดไทย และเปลี่ยนชื่อจาก “กรมอัยการ” เป็น “สำนักงานอัยการสูงสุด” กับเปลี่ยนชื่อตำแหน่ง “อธิบดีกรมอัยการ” และ “รองอธิบดีกรมอัยการ” เป็น “อัยการสูงสุด” และ “รองอัยการสูงสุด” ตามลำดับและให้สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นส่วนราชการอิสระไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง โดยให้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับงานอัยการให้มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ และเพื่อมิให้อิทธิพลทางการเมืองก้าวล่วงการดำเนินคดี ซึ่งจะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนโดยรวมยิ่งขึ้น

ต่อมาพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2534 มาตรา39 บัญญัติให้สำนักงานอัยการสูงสุดมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาทั้งปวงดำเนินคดีแพ่ง และให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และให้อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี และพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 มาตรา 46 บัญญัติให้สำนักงานอัยการสูงสุดมีฐานะเป็นกรม อยู่ในบังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 255 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2550 กำหนดให้องค์กรอัยการมีความเป็นอิสระโดยให้มีหน่วยงานธุรการที่เป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยอัยการสูงสุดเป็นผู้บังคับบัญชา

2.2. บทบาทและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

บทบาทและหน้าที่ของพนักงานอัยการหลักถูกกำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) อำนาจและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ
- (2) ในคดีอาญา มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ
- (3) ในคดีแพ่ง หรือคดีปกครอง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาคในศาล หรือในกระบวนการทางอนุญาโตตุลาการทั้งปวง ก็มีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ
- (4) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือคดีอาญา ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ที่ดี หรือในคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการที่ดี เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับแก้ต่างให้ก็ได้
- (5) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือกรณีมีข้อพิพาทที่ต้องดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการ ที่หน่วยงานของรัฐซึ่งมิได้กล่าวใน (3) หรือนิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงานของรัฐ แต่ได้มีพระราชบัญญัติ หรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นเป็นคู่กรณี และมีใช้กรณีที่เป็นข้อพิพาทกับรัฐบาล หรือระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเองเมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับว่าต่างหรือแก้ต่างให้ก็ได้
- (6) ในคดีที่ราษฎรฟ้องเองไม่ได้โดยกฎหมายห้าม เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ได้
- (7) ดำเนินการตามความเห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดีอาญา เฉพาะในส่วนของการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา ในการนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ
- (8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น ในการนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ
- (9) อำนาจและหน้าที่อื่นตามที่ ก.อ. ประกาศกำหนดหรือเห็นชอบเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือมติคณะรัฐมนตรี

(10) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

(11) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดตามที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุด

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการตามมาตรา 14 (3) (4) และ (5) พนักงานอัยการจะออกคำสั่งเรียกบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำก็ได้ แต่จะเรียกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมาให้ถ้อยคำโดยคู่ความฝ่ายนั้นไม่ยินยอมไม่ได้

พนักงานอัยการตำแหน่งใดมีอำนาจดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้เพียงใดให้เป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดโดยความเห็นชอบของ ก.อ.

มาตรา 23 กำหนดว่าสำนักงานอัยการสูงสุด นอกจากมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการ และงานวิชาการ เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานอัยการแล้ว ให้มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินการทางกฎหมายรวมตลอดทั้งในการคุ้มครองป้องกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

(2) ให้คำปรึกษา และตรวจร่างสัญญาหรือเอกสารทางกฎหมายให้แก่รัฐบาล และหน่วยงานของรัฐ

(3) ให้คำปรึกษา และตรวจร่างสัญญาหรือเอกสารทางกฎหมายให้แก่นิติบุคคล ซึ่งมีใช้หน่วยงานของรัฐแต่ได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้น ทั้งนี้ ตามที่เห็นสมควร

(4) ดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง หรือคดีปกครองแทนรัฐบาล หรือหน่วยงานของรัฐซึ่งพนักงานอัยการได้รับดำเนินคดีให้

(5) ดำเนินการตามที่คณะรัฐมนตรีร้องขอ เว้นแต่การดำเนินการนั้นจะขัดต่องานในหน้าที่ หรืออาจทำให้ขัดต่อความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ

(6) ดำเนินการเกี่ยวกับการฝึกอบรมเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ

(7) ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการอำนวยความสะดวก การรักษาผลประโยชน์ของรัฐและประชาชน

(8) ติดต่อและประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานต่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่ในอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุด

(9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ หรือสำนักงานอัยการสูงสุด ในการตรวจร่างสัญญาตาม (๒) และ (๓) ให้สำนักงานอัยการสูงสุดมีหน้าที่รักษาประโยชน์ของรัฐ ในการนี้สำนักงานอัยการสูงสุดมีหน้าที่รายงานรัฐบาล หรือหน่วยงานของรัฐตาม (2) หรือนิติบุคคลตาม (3) ที่เป็นผู้สัญญาให้ทราบถึงข้อที่ควรปรับปรุงหรือแก้ไข ให้สมบูรณ์ ข้อเสียเปรียบหรือข้อที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ

จากกฎหมายที่บัญญัติไว้ในสองมาตราดังกล่าว สามารถจำแนกอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตามกฎหมายต่างๆ แบ่งออกได้ 4 ด้านหลัก คือ ด้านอำนาจความยุติธรรม ด้านรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน งานด้านอื่นๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ตามรายละเอียด ดังนี้

2.2.1. บทบาทด้านอำนาจความยุติธรรม

พนักงานอัยการจะพิจารณารวบรวมข้อมูลลอร์ดคดี และวินิจฉัยสิ่งคดีทั้งปวง ดำเนินคดีอาญาทางศาลและอรรถคดีตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในฐานะทนายแผ่นดิน ดังนี้

ในการดำเนินคดีอาญา มีอำนาจในคดีอาญา มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

เช่น

(1) ฟ้องคดีอาญาต่อศาลชั้นต้น ตลอดจนฟ้องอุทธรณ์ ฟ้องฎีกา และแก้ฟ้องอุทธรณ์ แก้ฟ้องฎีกาด้วย⁸

(2) ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดในคดีอาญา ที่มีโทษความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้ว ร้องต่อศาลให้ส่งผู้เสียหายกระทำความผิดหรือละเว้นการกระทำการที่ผู้เสียหายจะกระทำให้คดีของพนักงานอัยการเสียหาย ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ⁹

(3) ยื่นฟ้องคดีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีไว้แล้วได้ถอนฟ้องนั้นเสีย เว้นแต่คดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัว¹⁰

(4) ฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิจะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำความผิดในคดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ชิง

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28, 193, 200, 216

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31, 32

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 (4)

ทรัพย์สิน ปล้นทรัพย์สิน โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา โดยจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะเวลาใดระหว่างที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้¹¹

5) ยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายซึ่งผู้ต้องหาตามความในมาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹² พิจารณาแถลงเมื่อศาลถามว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีได้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น¹³

6) ในกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาล เมื่อศาลสั่งบังคับตามสัญญาประกันเป็นประการใดแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้¹⁴

7) สั่งให้งดหรือให้ทำการสอบสวนต่อไป ในคดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด¹⁵

8) ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง และพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง และแจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งฟ้อง และแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาเพื่อฟ้องหรือจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศพนักงานอัยการจะต้องจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดน¹⁶

9) ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง และพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้องและปล่อยตัวผู้ต้องหาไป และแจ้งคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทราบ¹⁷

10) สั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อสั่งต่อไป¹⁸

11) สั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบคดีแทนการที่จะส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการในกรณีที่มิคำสั่งฟ้อง แต่ถ้าผู้ต้องหาถูกส่งตัวมาแล้วให้ส่งผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนกลับไปยังพนักงานสอบสวนให้พยายามเปรียบเทียบคดี¹⁹

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43, 44

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 71 วรรค 2

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 109

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141, 143

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141, 143

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 (ก)

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 144

12) ในกรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้อง ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนฟ้องอุทธรณ์ ถอนฟ้องฎีกา และคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอัยการสูงสุด ถ้าในกรุงเทพมหานครให้รับส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมกับคำสั่งไปเสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถ้าในจังหวัดอื่นให้เสนอผู้ว่าราชการจังหวัด²⁰

13) แจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบ ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังอยู่ ให้ปล่อยตัวไปหรือขอให้ศาลปล่อยแล้วแต่กรณี²¹

14) ในกรณีที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ และเมื่อได้รับสำนวนการชันสูตรพลิกศพจากพนักงานสอบสวนแล้ว ให้ทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนี้อยู่ ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด สาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคำทำร้ายให้กล่าวว่าเป็นผู้ทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ และให้แจ้งกำหนดการไต่สวนไปให้สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลคนตาย คนใดคนหนึ่งทราบเท่าที่สามารถทำได้²²

15) ยื่นคำร้องขอต่อศาลขอแก้หรือเพิ่มเติมฟ้องก่อนมีคำพิพากษาศาลชั้นต้น²³

16) คดีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องเอง และศาลยกฟ้องไป โดยโจทก์ไม่มาตามกำหนดนัด พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีนั้นอีกได้ เว้นแต่จะเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว²⁴

17) ยื่นคำร้องต่อศาลขอสืบพยานก่อนฟ้อง โดยนำตัวผู้ต้องหามาศาล กรณีเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลซึ่งจะต้องนำมาสืบในภายหลัง จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรยากแก่การนำมาสืบ และหากกรณีผู้ต้องหา ยื่นคำร้องต่อศาลขอสืบพยานก่อนฟ้อง ซึ่งศาลอนุญาตและแจ้งให้พนักงานอัยการทราบแล้ว พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะชักค้ำพยานของผู้ต้องหาได้²⁵

18) ร้องขอให้ศาลกำหนดโทษผู้กระทำความผิดเสียใหม่ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษหรือกำลังรับโทษอยู่ และโทษที่กำหนดตามคำพิพากษานักกว่าโทษที่กำหนดตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง²⁶

19) ร้องขอให้ศาลสั่งระงับการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัย ในกรณีที่กฎหมายที่บัญญัติในภายหลังได้ยกเลิกวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น²⁷

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 146

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 163

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 166

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ

²⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3

20) ร้องขอให้ศาลสั่งให้ยกเลิกการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือสั่งให้ได้รับผลดีตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง ซึ่งเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่จะสั่งให้มีการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัย²⁸

21) ร้องขอให้ศาลสั่งยกเลิกการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือสั่งให้รับผลดีตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง ซึ่งมีเงื่อนไขอันไม่อาจนำมาใช้บังคับแก่กรณีของผู้นั้นได้หรือตามกฎหมายฉบับหลังเป็นคุณแก่ผู้นั้นยิ่งกว่า²⁹

22) เสนอให้ศาลทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของพฤติการณ์เกี่ยวกับการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัย เพื่อให้ศาลสั่งเพิกถอน หรืองดการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยไว้ชั่วคราว³⁰

23) แกลงให้ศาลทราบถึงพฤติการณ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เพื่อให้ศาลพิจารณาเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก³¹

24) ฟ้องขอให้กักกันจำเลย โดยจะขอรวมกันไปในฟ้องคดีอันเป็นมูลให้เกิดอำนาจหรือจะฟ้องภายหลังก็ได้³²

25) เสนอให้ศาลสั่งเรียกประกันทัณฑ์บนจากผู้ที่จะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น หรือจะกระทำการใดให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล่อมหรือทรัพยากรธรรมชาติตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ³³

26) ขอให้ศาลแก้ไขเพิ่มเติม เพิกถอน หรือกำหนดเงื่อนไข เพื่อคุ้มครองประพฤตินใหม่ เมื่อพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่การควบคุมความประพฤติได้เปลี่ยนแปลงไป³⁴

27) แกลงให้ศาลทราบถึงการที่ผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติน เพื่อให้ศาลตักเตือนผู้กระทำความผิด หรือกำหนดการลงโทษที่ยังไม่ได้กำหนดหรือลงโทษซึ่งรอไว้³⁵

28) เสนอให้ศาลทราบถึงความเปลี่ยนแปลงในพฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่ง ซึ่งศาลได้สั่งในกรณีที่เด็กอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเพื่อให้ศาลเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้นหรือมีคำสั่งใหม่³⁶

²⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 13

²⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 14

²⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 15

³⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 16

³¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 27

³² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 43

³³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46

³⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

³⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 57

³⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74

ในคดีอาญาซึ่งเจ้าพนักงานถูกฟ้อง ในเรื่องที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ที่ดี หรือในคดีอาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมายหรือเข้าร่วมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการที่ดี เมื่อเห็นสมควรพนักงานจะรับแก้ต่างให้ก็ได้³⁷

2.2.2. บทบาทด้านรักษาผลประโยชน์ของรัฐ

สำนักงานอัยการสูงสุด พิจารณาและให้คำปรึกษาในด้านกฎหมายแก่ส่วนราชการ หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐดำเนินอรรถคดีแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐและนิติบุคคล ที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกาในฐานะทนายแผ่นดิน ดังนี้

2.2.2.1) ในคดีแพ่ง มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาค หรือในกระบวนการทางอนุญาโตตุลาการ กับมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ³⁸ เช่น

1) ว่าต่างหรือแก้ต่างแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวง โดยปฏิบัติหน้าที่อย่างทนายความส่วนราชการของคดีเป็นผู้ส่งเรื่องมาขอให้ว่าต่างแก้ต่างให้ ถ้าคดีมีทางผ่อนผันหรือตกลงประการใดก็จะแจ้งให้ส่วนราชการเจ้าของคดีพิจารณาขอผ่อนผันหรือข้อตกลงนั้น แล้วจะดำเนินการให้ต่อไป

2) ร้องขอให้ศาลสั่งขายทอดตลาดเรือไทยที่จดทะเบียนแล้วแต่ตกเป็นของบุคคลผู้ไม่ต้องด้วยลักษณะที่จะถือกรรมสิทธิ์เรือไทยได้ หรือในกรณีที่เจ้าของเรือขาดคุณสมบัติที่จะเป็นเจ้าของ และไม่จัดการแก้ไขให้ถูกต้อง และร้องขอให้ศาลสั่งขายทอดตลาดหุ้นในบริษัทจำกัด ซึ่งเป็นเจ้าของเรือไทยซึ่งจำนวนหุ้นบกพร่อง จนทำให้บริษัทนั้นขาดลักษณะที่จะเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เรือไทยได้³⁹

3) ดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งเอกสารทั้งหมดพร้อมทั้งรายงานการตรวจสอบไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกตินั้นตกเป็นของแผ่นดิน⁴⁰

4) ร้องขอให้ศาลสั่งถอนสัญชาติไทยของบุคคลซึ่งได้มาโดยการเกิดในราชอาณาจักร แต่บิดาเป็นคนต่างด้าว และได้กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ หรือการกระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน⁴¹

³⁷ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (4)

³⁸ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 (3)

³⁹ พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ.2481 มาตรา 31, 34

⁴⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 38

⁴¹ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 มาตรา 17

5) โต้แย้งคัดค้านการขอพิสูจน์สัญชาติของผู้ที่อ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย⁴²

6) ว่าความในศาลพลเรือนชั้นยัตทรัพย์ของคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร แทนอัยการทหารต่อไปจนกว่าจะถึงที่สุด⁴³

7) รับดำเนินคดีตามสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือ อันเกิดจากความเสียหายแก่ชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคลใด ๆ ที่มีสาเหตุมาจากเรือหรือการดำเนินงานของเรือแทนเจ้าหน้าที่ เมื่อเห็นสมควรและมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้กักเรือแทนเจ้าหน้าที่และได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมกักเรือตามพระราชบัญญัติกักเรือ พ.ศ.2534⁴⁴

2.2.2.2 ในคดีแพ่ง ซึ่งเจ้าพนักงานถูกฟ้องในเรื่องที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ที่ดี หรือในคดีแพ่งที่เป็นราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการที่ดี เมื่อเห็นสมควรเจ้าพนักงานอัยการจะรับแก้ต่างก็ได้⁴⁵

2.2.2.3 ในคดีแพ่งหรือกรณีมีข้อพิพาทที่ต้องดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการ ที่หน่วยงานของรัฐซึ่งมิใช่หน่วยงานที่กล่าวไว้ในมาตรา 14 (3) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 หรือนิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงานของรัฐ แต่ได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นเป็นคู่กรณี และมีใช้กรณีที่เป็นข้อพิพาทกับรัฐบาลหรือระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับว่าต่างหรือแก้ต่างให้ก็ได้⁴⁶

2.2.2.4 ในกรณีที่ผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น และในการนี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ ความมุ่งหมายในข้อนี้ หมายถึงการผิดสัญญาประกันในชั้นศาล ไม่ใช่ผิดสัญญาประกันในชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นพนักงานอัยการ⁴⁷

2.2.2.5 เป็นที่ปรึกษากฎหมายของรัฐ โดยให้คำปรึกษาหรือความเห็นทางกฎหมาย หรือตรวจร่างกฎหมาย หรือตรวจร่างสัญญาต่าง ๆ ก่อนลงนาม เช่น

1) ตรวจร่างสัญญาที่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่นให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ (เว้นแต่การให้สัมปทานตามกฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียมและการประทานบัตรตามกฎหมายว่าด้วยแร่) โดยเฉพาะในโครงการที่มีการลงทุนหรือมีทรัพย์สินตั้งแต่หนึ่งพันล้านบาทขึ้นไป⁴⁸

⁴² พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 มาตรา 57

⁴³ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 52

⁴⁴ พระราชบัญญัติกักเรือ พ.ศ. 2534 มาตรา 30

⁴⁵ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (4)

⁴⁶ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (5)

⁴⁷ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (8)

⁴⁸ พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ.2535 มาตรา 3, 5, 20

- 2) ตรวจสอบร่างสัญญาที่ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจส่งมา⁴⁹
- 3) ตรวจสอบร่างเอกสารประกวดราคา และร่างสัญญาที่หัวหน้าส่วนราชการส่งมา⁵⁰
- 4) ตรวจสอบร่างสัญญาที่หัวหน้าฝ่ายบริหารของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นส่งมา⁵¹
- 5) ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นกรรมการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ.2535⁵²
- 6) ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นกรรมการว่าด้วยการพัสดุ⁵³

2.2.2.6 ฟ้องคดีหรือดำเนินคดีปกครองในศาลปกครอง แทนส่วนราชการหรือหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ⁵⁴

2.2.2.7 อัยการสูงสุดมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ในกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 66 ร่ำรวยผิดปกติ หรือยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ในกรณีเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 66 ร่ำรวยผิดปกติ⁵⁵

2.2.3. บทบาทด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

สำนักงานอัยการสูงสุดให้การคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน
ดังนี้

2.3.3.1 ดำเนินการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น

⁴⁹ มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 1 กันยายน 2535 ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร.0205/ว.138 ลงวันที่ 9 กันยายน 2535

⁵⁰ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยพัสดุ พ.ศ. 2535 ข้อ 6, 44, 132

⁵¹ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพัสดุของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2535 ข้อ 125

⁵² พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงาน หรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2535 มาตรา 13

⁵³ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 ข้อ 11

⁵⁴ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (3) และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 45 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยองค์คณะ การจ่ายสำนวนการไต่สวน การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการในคดีปกครอง การคัดค้านตุลาการศาลปกครอง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคดีปกครอง และการมอบอำนาจให้ดำเนินคดีปกครองแทน พ.ศ.2544 ข้อ 20

⁵⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันละประาปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 75, 80

10) ร้องขอให้ศาลสั่งให้ทำการไปพลางก่อนตามที่จำเป็นเพื่อจัดการทรัพย์สินของบุคคลผู้ไม่อยู่ซึ่งไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่โดยมิได้ตั้งตัวแทนผู้รับมอบอำนาจทั่วไปไว้ และไม่มีใครรู้แน่ชัดว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ และถ้าเวลาได้ล่วงเลยไปหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้ไม่อยู่นั้นไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และไม่มีผู้ใดได้รับข่าวเกี่ยวกับบุคคลนั้น หรือนับแต่วันที่มีผู้ได้พบเห็นหรือได้ทราบข่าวมาเป็นครั้งสุดท้ายก็ได้ ร้องขอให้ศาลสั่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่⁶⁴

11) ร้องขอให้ศาลสั่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินในกรณีที่ผู้ไม่อยู่ได้ตั้งตัวแทนผู้รับมอบอำนาจทั่วไปไว้ และสัญญาตัวแทนระงับสิ้นไป หรือปรากฏว่าตัวแทนผู้รับมอบอำนาจทั่วไปจัดการทรัพย์สินในลักษณะที่อาจเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่⁶⁵

12) ร้องขอให้ศาลสั่งตัวแทนผู้รับมอบอำนาจทั่วไปจัดทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ หรือขอให้ศาลสั่งให้ผู้จัดการทรัพย์สินหาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ ตลอดจนการมอคินทรัพย์สินนั้น หรือแถลงถึงความเป็นอยู่แห่งทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ หรือถอดถอนผู้จัดการทรัพย์สินและตั้งผู้อื่นให้เป็นผู้จัดการทรัพย์สินแทนต่อไป หรือขอให้ศาลสั่งกำหนดบำเหน็จ จด ลด เพิ่มหรือกลับให้บำเหน็จแก่ผู้จัดการทรัพย์สิน เมื่อพฤติการณ์เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินได้เปลี่ยนแปลงไป⁶⁶

13) ร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลเป็นคณสาบสูญ ในกรณีที่บุคคลนั้นได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครรู้แน่ชัดว่ายังมีชีวิตอยู่หรือไม่ตลอดระยะเวลาห้าปี หรือกรณีที่บุคคลนั้นได้อยู่และหายไปในการรบ หรือสงคราม หรือได้เดินไปกับยานพาหนะที่อัปปาง ถูกทำลาย หรือสูญหาย หรือตกอยู่ในเหตุอื่นที่เป็นอันตรายแก่ชีวิตตลอดระยะเวลาสองปี โดยนับแต่วันที่การรบหรือสงครามสิ้นสุดลง หรือนับแต่วันที่ยานพาหนะอัปปาง ถูกทำลาย หรือสูญหายไป หรือนับแต่วันที่เหตุอื่นนั้นได้ผ่านพ้นไป แล้วแต่กรณี⁶⁷

14) ร้องขอให้ศาลสั่งถอนคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ เมื่อพิสูจน์ได้ว่าบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ หรือว่าตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาดังระบุไว้ในมาตรา 62⁶⁸

15) ร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้แทนของนิติบุคคลชั่วคราว ในกรณีที่มีตำแหน่งว่างลงในจำนวนผู้แทนของนิติบุคคล และถ้าปล่อยตำแหน่งว่างไว้จะเกิดความเสียหาย⁶⁹

16) ร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะการในกรณีประโยชน์ได้เสียของนิติบุคคลขัดกับประโยชน์ได้เสียของผู้แทนของนิติบุคคลในการอันใดอันเป็นเหตุให้ไม่มีผู้แทนของนิติบุคคลเหลืออยู่หรือเหลืออยู่ไม่พอจะเป็นองค์ประชุมหรือไม่พอจะกระทำการอันนั้นได้⁷⁰

⁶⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 48

⁶⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 49

⁶⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 50, 56, 57

⁶⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 61

⁶⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 63

⁶⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 73

⁷⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 75

17) ร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนมติการประชุมใหญ่ของสมาคมที่ได้มีการนัดประชุมหรือการลงมติ โดยไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนข้อบังคับหรือกฎหมาย⁷¹

18) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชี ในกรณีที่มีการเลิกสมาคมและไม่มีผู้ชำระบัญชี⁷²

19) เป็นผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิ ในกรณีผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิถึงแก่ความตายก่อนนายทะเบียนรับจดทะเบียนและทายาท หรือผู้จัดการมรดก หรือผู้ซึ่งผู้ตายมอบหมายไม่ดำเนินการขอตั้งมูลนิธิต่อไปภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด⁷³

20) ร้องขอให้ศาลจัดสรรทรัพย์สินให้แก่บุคคลอื่นซึ่งมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงที่สุดกับความประสงค์ของผู้ทำพินัยกรรม ในกรณีที่ไม่สามารถจัดตั้งมูลนิธิขึ้นได้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ตายกำหนด⁷⁴

21) ขอจดทะเบียนมูลนิธิ เมื่อทายาทหรือผู้จัดการมรดกมิได้ขอจดทะเบียนก่อตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรมภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด⁷⁵

22) ขอจดทะเบียนมูลนิธิเมื่อผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนมูลนิธิตามพินัยกรรมไม่ดำเนินการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องตามคำสั่งของนายทะเบียนตามมาตรา 115 จนเป็นเหตุให้นายทะเบียนไม่รับจดทะเบียนมูลนิธิเพราะเหตุดังกล่าว⁷⁶

23) ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งถอดถอนกรรมการมูลนิธิบางคนหรือคณะกรรมการของมูลนิธิในกรณีที่ดำเนินการของมูลนิธิผิดพลาดเสื่อมเสียต่อมูลนิธิหรือดำเนินการฝ่าฝืนกฎหมายหรือข้อบังคับของมูลนิธิ หรือกลายเป็นผู้มีฐานะหรือความประพฤติไม่เหมาะสมในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ⁷⁷

24) ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเลิกมูลนิธิ เพราะวัตถุประสงค์ของมูลนิธิขัดต่อกฎหมายหรือมูลนิธิกระทำการขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชน หรือความมั่นคงของรัฐ หรือมูลนิธิไม่สามารถดำเนินการต่อไปไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ หรือหยุดดำเนินการตั้งแต่สองปีขึ้นไป⁷⁸

25) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของมูลนิธิ กรณีเลิกมูลนิธิเพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลายโดยไม่มีผู้ชำระบัญชีตามข้อบังคับมูลนิธิ⁷⁹

⁷¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 100

⁷² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 106, 1251

⁷³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 117 วรรคแรก

⁷⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 117 วรรคสอง, มาตรา 1679 วรรคสอง

⁷⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 118 วรรคสอง, มาตรา 1677

⁷⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 118 วรรคสาม

⁷⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 129

⁷⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 131

⁷⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 133, 1251

26) ร้องขอให้ศาลจัดสรรทรัพย์สินของมูลนิธิตั้งเมื่อได้ชำระบัญชีแล้วให้แก่มูลนิธิหรือนิติบุคคลอื่นที่มีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงที่สุดกับวัตถุประสงค์ของมูลนิธินั้น⁸⁰

27) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนบริษัทที่เลิกกันเพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลาย โดยไม่มีผู้ชำระบัญชีตามข้อสัญญาหรือข้อบังคับของห้างหุ้นส่วนบริษัทนั้น⁸¹

28) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้อื่นนอกจากภริยาหรือสามีเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ถ้ามีเหตุสำคัญ⁸²

29) ร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะ ตามที่ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอมาอย่างพนักงานอัยการ⁸³

30) พิจารณาสำเนาคำร้องที่ศาลส่งมาเพื่อให้ดำเนินคดีแทนเด็กซึ่งไม่มีชีวิตอยู่แล้ว ในกรณีที่ชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีของมารดาเด็กนั้นได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้แสดงว่าเด็กนั้นไม่ได้เป็นบุตรของตน⁸⁴

31) ฟ้องคดีแทนเด็กปฏิเสธความเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของชาย⁸⁵

32) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้แทนเฉพาะคดีเพื่อทำหน้าที่ฟ้องคดีแทนเด็ก ในคดีฟ้องขอให้รับเด็กเป็นบุตรในกรณีเด็กไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือมีแต่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่สามารถทำหน้าที่ได้⁸⁶

33) ร้องขอให้ศาลสั่งถอนอำนาจปกครองจากคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือสั่งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทำบัญชีทรัพย์สินและลงชื่อบุตรของคู่สมรสนั้นเป็นเจ้าของรวมในเอกสารสำคัญแทนโดยให้คู่สมรสนั้นเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย ในกรณีที่คู่สมรสนั้นได้ทำการสมรสใหม่ โดยมิได้จัดการทรัพย์สินของบุตรให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดก่อน หรือในกรณีที่คู่สมรสนั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลที่ให้คู่สมรสนั้นปฏิบัติตามการแบ่งแยกทรัพย์สินและทำบัญชีทรัพย์สินของบุตรภายในเวลาที่กำหนดภายหลังการสมรสใหม่ตามที่ศาลได้อนุญาต⁸⁷

34) ร้องขอให้ศาลสั่งถอนอำนาจปกครองหรืออำนาจจัดการทรัพย์สินในกรณีที่ผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบหรือประพฤติชั่วร้าย หรือเป็นบุคคลล้มละลาย หรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ในทางที่ผิดจนอาจเป็นภัยแก่ทรัพย์สิน⁸⁸

⁸⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 134

⁸¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1251

⁸² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1463

⁸³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1496

⁸⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1539

⁸⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1545

⁸⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1556

⁸⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1579

⁸⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1582

35) ร้องขอให้ศาลสั่งตั้งผู้ปกครองในกรณีที่คุณคดียังไม่บรรลุนิติภาวะและไม่มีบิดามารดาหรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง และร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งตั้งผู้ปกครองและมีคำสั่งเกี่ยวกับผู้ปกครองต่อไปตามที่เห็นสมควร เนื่องจากเป็นผู้ต้องห้ามมิให้เป็นผู้ปกครองตามมาตรา 1587⁸⁹

36) ร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้ปกครองหาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินของผู้ที่อยู่ในปกครอง ตลอดจนการมอบคืนทรัพย์สินนั้น หรือแถลงถึงความเป็นอยู่แห่งทรัพย์สินของผู้ที่อยู่ในปกครอง⁹⁰

37) ร้องขอให้ศาลสั่งถอนผู้ปกครองในกรณีที่ละเลยไม่กระทำตามหน้าที่ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในหน้าที่ หรือใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ หรือประพฤติมิชอบซึ่งไม่สมควรแก่หน้าที่ หรือหย่อนความสามารถในหน้าที่จนน่าจะเป็นอันตรายแก่ผลประโยชน์ของผู้ที่อยู่ในปกครอง หรือมีกรณีดังบัญญัติไว้ในมาตรา 1587 (3) (4) หรือ (5)⁹¹

38) ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตให้มีการรับบุตรบุญธรรม การเลิกรับบุตรบุญธรรม⁹²

39) ฟ้องคดีแทนบุตรบุญธรรมเกี่ยวกับการขอเลิกรับบุตรบุญธรรม⁹³

50) ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเป็นประการอื่น เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมตายหรือมีการเลิกรับบุตรบุญธรรม ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ⁹⁴

41) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ปกครอง ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ ในกรณีที่มรดกตกทอดแก่ผู้เยาว์ หรือบุคคลวิกลจริต หรือบุคคลผู้ไม่สามารถจะจัดการงานของตนเองได้ และบุคคลนั้นยังไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์⁹⁵

42) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดก ในกรณีที่เจ้ามรดกตาย ทายาทโดยชอบธรรม หรือผู้รับพินัยกรรมได้สูญหายไป หรืออยู่นอกราชอาณาจักร หรือเป็นผู้เยาว์หรือผู้จัดการมรดก หรือทายาทไม่สามารถหรือไม่เต็มใจจะจัดการหรือมีเหตุขัดข้องในการจัดการหรือในการแบ่งปันมรดก หรือข้อกำหนดพินัยกรรมตั้งผู้จัดการมรดกไม่มีผลบังคับ⁹⁶

2.3.2.2. ให้บริการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน เช่น การให้คำปรึกษาหารือทางกฎหมาย การจัดทำนิติกรรมและสัญญา การประนอมข้อพิพาท และการให้ความช่วยเหลือทางอรรถคดี

⁸⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1588

⁹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1597

⁹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/8, 1598/9

⁹² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/31

⁹³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/35

⁹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/37

⁹⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1610

⁹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1713

2.3.2.3 เผยแพร่ความรู้ทางด้านสิทธิมนุษยชนและความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนทั่วไป ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศโดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ รวมทั้งการออกไปพบประชาชนในที่ท้องถิ่น

2.2.4. บทบาทงานด้านอื่นๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

เช่น

1) ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลมีคำสั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งให้กำหนดวิธีการตามสมควรหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น⁹⁷

2) อัยการสูงสุดเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้บุคคลหรือพรรคการเมืองใดเลิกการกระทำเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ⁹⁸

3) อัยการสูงสุดเป็นผู้ฟ้องนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หากมีพฤติการณ์ร้ายชัดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง และฟ้องคดีอาญาเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 270 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ว่ามีพฤติการณ์ร้ายชัดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง โดยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง⁹⁹

4) อัยการสูงสุดเป็นผู้ฟ้องคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ซึ่งร้ายชัดปกติ กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น โดยฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง¹⁰⁰

5) อัยการสูงสุดมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมือง¹⁰¹

⁹⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32 วรรคท้าย

⁹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 68

⁹⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 270, 272

¹⁰⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 275, 276

¹⁰¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 21

- 6) ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำผิดฐานฟอกเงินตกเป็นของแผ่นดิน¹⁰²
- 7) ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำผิดฐานฟอกเงินไว้ชั่วคราว หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอนจำหน่าย หรือยกย้ายไปเสียซึ่งทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำผิด¹⁰³
- 8) ยื่นคำขอต่อศาลเพื่อให้ออกคำสั่งมิให้กระทำการทารุณกรรมแก่เด็ก โดยอาจกำหนดมาตรการควบคุมความประพฤติและเรียกประกันด้วยก็ได้¹⁰⁴
- 9) ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ขังจำเลยไว้เพื่อส่งตัวข้ามแดนต่อไป ในกรณีมีคำร้องขอจากรัฐบาลต่างประเทศ ให้ส่งบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งข้ามแดน¹⁰⁵
- 10) ยื่นคำร้องให้ศาลออกหมายบังคับคดี เพื่อแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดีดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องโทษแทนค่าปรับได้¹⁰⁶

2.3 ระบบการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

เมื่อกล่าวถึงระบบการค้นหาความจริงแล้ว สามารถแยกออกได้เป็นสองประเภท คือ ระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ หรือบางที่เรียกว่า “ระบบกล่าวหา” และระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือ “ระบบไต่สวน” ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามระบบกฎหมายของแต่ละประเทศ แต่อย่างไรก็ตามระบบที่ใช้ในการค้นหาความจริงที่ใช้กันในระบบสากลมี 2 ระบบ กล่าวคือ

2.3.1 กระบวนพิจารณาค้นหาความจริงโดยระบบกล่าวหา

ระบบกล่าวหา หรือเรียกอีกอย่างว่า “ระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ” ตามระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) การดำเนินคดีอาญาได้รับอิทธิพลแนวคิดของระบบปฏิปักษ์ (adversary system) ที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีฐานะเท่าเทียมกัน ประสิทธิภาพของการค้นหาความจริงอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ความจริงจะปรากฏหากปล่อยให้ทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันอย่างยุติธรรมต่อหน้าศาลซึ่งวางตนเป็นกลาง¹⁰⁷ ในระบบนี้จะมีการสร้างกติกาต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อช่วยผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งโดยสภาพจะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบเพื่อให้อยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกับฝ่ายโจทก์ กติกาเหล่านี้ได้แก่ หลักเรื่องการ

¹⁰² พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 มาตรา 49

¹⁰³ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 มาตรา 55

¹⁰⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 43

¹⁰⁵ พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2472 มาตรา 6, 8, 15

¹⁰⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ.2550

¹⁰⁷ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, กระบวนกรยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2541), น.217.

สันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ในศาล การสร้างระบบลูกขุนใหญ่ และระบบลูกขุน เพื่อตรวจสอบอำนาจรัฐในการฟ้องและในการพิพากษาคดี การสร้างกฎเกณฑ์เกี่ยวกับบทตัดพยานโดยเคร่งครัด การสร้างระบบทนายที่เข้มแข็งให้กับผู้ต้องหาและจำเลย เป็นต้น เช่น ในประเทศอังกฤษมีรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความทำนองเดียวกับคดีแพ่ง โดยต่างฝ่ายต่างนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนเองกล่าวอ้าง ในขณะที่ศาลไม่มีหน้าที่ริเริ่มในการรวบรวมพยานหลักฐานที่แสวงหาความจริง แต่จะวางตนเป็นกลางโดยทำหน้าที่กรรมการคอยควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกติกาอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้เพื่อมิให้มีการเอาเปรียบกัน และมีลูกขุนรับฟังข้อเท็จจริงและรับฟังพยานหลักฐานของคู่ความแล้วจึงค่อยใช้ดุลพินิจชี้ชี้ว่าพยานหลักฐานตัดสินคดีความ¹⁰⁸

การค้นหาคำความจริงในลักษณะนี้ บทบาทของอัยการซึ่งมีฐานะเป็นองค์กรกึ่งตุลาการจะไม่ชัดเจนนัก และพนักงานอัยการจะไม่มีหน้าที่ชัดเจนที่จะต้องอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม หน้าที่ของพนักงานอัยการในระบบนี้จะมีลักษณะเป็นเพียงทนายฝ่ายโจทก์ คือ ทนายฝ่ายรัฐเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้บทบาทของพนักงานอัยการในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยจะเห็นได้จากบทบาทของพนักงานอัยการที่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องไม่ทำให้ผู้ที่กระทำผิดหนีรอด และในขณะเดียวกันก็ต้องมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกใส่ร้าย มีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันวิธีการที่ไม่เหมาะสมในการพยายามที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาให้การยอมรับผิด และรับรองว่าผู้ถูกกล่าวหาทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม¹⁰⁹ ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เช่นเดียวกัน ได้มีปรากฏคำตัดสินของศาลฎีกาในสหรัฐอเมริกา ในคดีระหว่างเบอร์เกอร์กับสหรัฐอเมริกา, 295 U.S. 78, 88 (ค.ศ.1935) ว่า พนักงานอัยการเป็นตัวแทนซึ่งมิใช่เป็นตัวแทนธรรมดาที่ฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น แต่ในทางตรงกันข้ามพนักงานอัยการจะต้องเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยและความเป็นกลาง และการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดในคดีอาญานั้น ไม่ถือว่าเป็นชัยชนะในคดีเป็นสิ่งสำคัญ แต่จะต้องมุ่งเน้นถึงหลักความยุติธรรม ซึ่งความยุติธรรมจะประสบผลสำเร็จมากที่สุด ไม่ใช่แต่เพียงการที่พนักงานอัยการมีข้อโต้แย้งที่เตรียมไว้เพื่อชนะคดี แต่อยู่ที่การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังโดยประการที่จะทำให้มีการบรรลุถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐธรรมนุญ¹¹⁰ ในสหรัฐอเมริกาจะไม่มีการลงโทษพนักงานอัยการถ้าหากเขาไม่สามารถที่จะเอาชนะคดีได้ แต่จะลงโทษพนักงานอัยการถ้าหากไม่สามารถที่จะทำได้ตามมาตรฐานจริยธรรมหรือไม่มีความรับผิดชอบในทางวิชาชีพ

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดบทบาทการทำหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้ในบทบัญญัติต่าง ๆ ด้วย เช่น

¹⁰⁸ สันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ในศาล การสร้างระบบลูกขุนใหญ่ และระบบลูกขุน เพื่อตรวจสอบอำนาจรัฐในการฟ้องและในการพิพากษาคดี การสร้างกฎเกณฑ์เกี่ยวกับบทตัดพยานโดยเคร่งครัด การสร้างระบบทนายที่เข้มแข็งให้กับผู้ต้องหาและจำเลย เป็นต้น เช่น ในประเทศอังกฤษมีรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความทำนองเดียวกับคดีแพ่ง โดยต่างฝ่ายต่างนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนเองกล่าวอ้าง ในขณะที่ศาลไม่มีหน้าที่ริเริ่มในการรวบรวมพยานหลักฐานที่แสวงหาความจริง แต่จะวางตนเป็นกลางโดยทำหน้าที่กรรมการคอยควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกติกาอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้เพื่อมิให้มีการเอาเปรียบกัน และมีลูกขุนรับฟังข้อเท็จจริงและรับฟังพยานหลักฐานของคู่ความแล้วจึงค่อยใช้ดุลพินิจชี้ชี้ว่าพยานหลักฐานตัดสินคดีความ

¹⁰⁹ ปกป้อง ศรีสนิท, “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา,” 72 ปี ศาสตราจารย์ ดร.คณิต นนทร ยินห์ยัตินันท์, จัดพิมพ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2552), น.119-146.

¹¹⁰ Amie N. Ely, “Prosecutorial discretion as an ethical necessity: The Ashcroft memorandum’s curtailment of the prosecutor’s duty to seek justice,” *Cornell Law review* Vol”90 N. 1 , p. 265 (2004)

บทบัญญัติว่าด้วยมาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของ ABA (ABA Criminal Justice Section Standard) ข้อ 3-1.2(c) ได้กำหนดไว้ว่า

หน้าที่ของอัยการ คือ การค้นหาความยุติธรรม มิใช่มีเพียงแต่หน้าที่ในการพิสูจน์การกระทำผิดเท่านั้น

หน้าที่เบื้องต้นของพนักงานอัยการ หมายรวมถึงอัยการคดีพิเศษอื่น ๆ ไม่ได้มีหน้าที่เพียงเฉพาะการพิสูจน์การกระทำผิดเท่านั้น แต่มีหน้าที่ที่จะต้องดูแลเพื่อให้เกิดความยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย มลรัฐเท็กซัส ข้อ 2.01 The Code for Crown Prosecutors ได้บัญญัติไว้ใน ข้อ 2.3 ว่าเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่ต้องทำให้ชัดเจนว่าบุคคลได้ถูกฟ้องในข้อหาที่ถูกต้องอย่างแท้จริง ในกรณีนี้พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องกระทำเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม มิใช่มุ่งหวังแต่เพียงให้จำเลยถูกลงโทษเท่านั้น

The Canon of Ethics of the New York State Bar Association States กล่าวว่า หน้าที่ลำดับต้น ๆ ของทนายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องคดีนั้น ไม่ใช่การตัดสินว่ามีความผิด แต่ต้องการเห็นความยุติธรรมประสบความสำเร็จเท่านั้น

จากบทบัญญัติต่าง ๆ ที่กล่าวมา จึงเป็นที่ตระหนักได้ว่า พนักงานอัยการไม่ใช่เป็นเพียงแค่นายความ เจ้าหน้าที่ประจำศาล หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม พนักงานอัยการไม่ใช่ผู้แทนของปัจเจกชน บทบาทของพนักงานอัยการไม่ใช่เพื่อการชนะคดี แต่พนักงานอัยการมีบทบาทเพื่อทำให้ความยุติธรรมเกิดขึ้น มีหน้าที่ในการค้นหาความจริง พนักงานอัยการมีบทบาทในการคุ้มครองไม่ใช่เพียงแค่เพื่อผลประโยชน์ของรัฐหรือว่าความปลอดภัยของสังคมเท่านั้น แต่อย่างต้องทำเพื่อคุ้มครองของสิทธิของจำเลยด้วย เช่น พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานที่จะช่วยบรรเทาความผิดของจำเลยด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นเครื่องยืนยันว่าจำเลยจะได้รับความเป็นธรรมในการดำเนินคดี

ผลดีและผลเสียของกระบวนการพิจารณาค้นหาความจริงโดยระบบกล่าวหา

การใช้ระบบกล่าวหาในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล มีทั้งผลดีและผลเสียควบคู่กัน กล่าวคือ

ผลดี

1. ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ เพราะมีความเชื่อว่าศาลได้วางตัวเป็นกลางอย่างแท้จริง ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใด
2. ทำให้คู่ความสามารถแสวงหาความยุติธรรมได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากทั้งโจทก์และจำเลยมีสิทธินำสืบพยานของตนได้เท่าที่ต้องการ และสามารถใช้อิทธิพลหรือหลักฐานต่อศาลได้จนถึงที่สุด

3. การใช้หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยอย่างเคร่งครัด ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าคุณได้ได้รับความคุ้มครองจากศาลอยู่เสมอ ประชาชนจึงย่อมมีความเคารพศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมของรัฐอยู่ตลอดเวลา

ผลเสีย

1. การให้สิทธิคุ้มครองความนำสืบพยานในศาลได้อย่างกว้างขวางเท่าที่ต้องการ ย่อมทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีในศาลติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังจะเห็นได้ว่าบางคดีต้องใช้เวลาดำเนินคดีในศาลขั้นต้นกว่า 15 ปี ก็มี ทำให้คดีค้างในศาลเป็นจำนวนมาก และทำให้ให้การอำนวยยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นไปอย่างล่าช้า

2. การให้จำเลยต้องต่อสู้คดีด้วยตนเอง อาจเป็นเหตุให้จำเลยที่ยากจนอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบในการต่อสู้คดี เพราะไม่สามารถจัดหาทนายความที่มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์อย่างสูงมาช่วยเหลือในการต่อสู้คดีได้ ถึงแม้ปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี พ.ศ.2547 จะได้บัญญัติให้รัฐต้องจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากยิ่งขึ้น แต่การมีทนายความที่รัฐจัดหาให้กับทนายความที่จำเลยจัดหามาเองนั้น คุณภาพย่อมแตกต่างกัน

3. การวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดนี้ แม้จะทำให้เราเชื่อได้ว่าศาลมิได้เอนเอียงไปฝ่ายใด แต่ผลเสียที่เกิดตามมาก็คือ ข้อเท็จจริงที่ศาลได้รับมาจากการพิจารณาคดีอาจจะเพียงผลของความสามารถความเก่งกาจของทนายโจทก์ หรือทนายจำเลยในเชิงคดีเท่านั้น แต่อาจจะไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นจริง ๆ ก็ได้ กรณีจึงทำให้ความเป็นธรรมตามกฎหมายและความเป็นธรรมตามความเป็นจริงอาจสวนทางกันได้ และทำให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

4. นอกจากนี้การวางตัวเป็นกลางของศาลเพื่อคอยควบคุมให้โจทก์จำเลย ปฏิบัติตามกติกาคดีต่อสู้โดยเข้มงวดจนเกินไป ก็มีปัญหาบางประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ดุลพินิจยกฟ้องคดีโจทก์ที่เกิดผิดพลาดทาง “เทคนิค” ในการเขียนฟ้อง¹¹¹ เช่น การพิมพ์วันเวลาที่เกิดเหตุคลาดเคลื่อน พิมพ์ชื่อจำเลยผิด หรือโจทก์ลืมลงชื่อในการฟ้อง เป็นต้น ฯลฯ

เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 228/2511 ได้พิพากษาว่า คำฟ้องของโจทก์ซึ่งมิได้ลงชื่อนั้น เป็นฟ้องที่ไม่ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (7) เมื่อศาลชั้นต้นได้พิพากษาคดีเสร็จสิ้นแล้ว คดีได้ขึ้นสู่ศาลฎีกา ศาลฎีกาย่อมพิพากษายกฟ้อง

เรื่องนี้เป็นคดีระหว่างผู้ว่าคดีศาลแขวงนครสวรรค์โจทก์ซึ่งได้ฟ้องจำเลยที่ 1-2 ในความผิดฐานข่มขืนโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บสาหัส ปรากฏว่าศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาลงโทษจำเลยที่ 1 ต่อมาจำเลยที่ 1 ได้ยื่นฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์โดยมิได้กล่าวในคำฟ้องฎีกาของตนถึงเรื่องคำฟ้องของโจทก์ที่บกพร่องโดยไม่ได้ลงชื่อโจทก์ แต่ศาลฎีกาได้

¹¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 บัญญัติว่า “ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือและมี ฯลฯ

(5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลา และสถานที่ ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ ฯลฯ

ตรวจพบจึงมีคำพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยที่ยังมิได้วินิจฉัยในเนื้อหาฎีกาของจำเลยว่ากระทำโดยประมาทหรือไม่

แต่ต่อมาในบางคดี ศาลก็ได้ลดหย่อนเกณฑ์ความเข้มงวดในการยกฟ้องอันเนื่องจากข้อผิดพลาดด้านเทคนิค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการพิมพ์ฟ้อง อาทิเช่น การไม่ระบุวัน เวลา สถานที่เกิดเหตุ ถ้าหากจำเลยไม่หลงต่อสู้อย่างไร และไม่เกิดข้อเสียเปรียบแก่จำเลย ก็ถือว่าไม่ใช่เหตุที่จะนำมายกฟ้องโจทก์ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 888/2495 ซึ่งพิพากษาว่าโจทก์ฟ้องจำเลยฐานยื่นคำร้องเท็จต่อศาลอาญาขอให้ลงโทษ โดยทั้งนี้ในคำฟ้องของโจทก์ไม่ได้ระบุว่าศาลอาญาอยู่ตำบลใด จังหวัดใด แต่ศาลก็ถือว่าเป็นฟ้องที่สมบูรณ์สามารถทำให้จำเลยเข้าใจได้ดีแล้ว ทั้งนี้เพราะศาลอาญานั้นมีอยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย

คำพิพากษาฎีกาที่ 1138/2514 คำฟ้องระบุสถานที่เกิดเหตุชัดเจน แต่ไม่ได้ระบุตำบลอำเภอจังหวัดลงในคำฟ้อง ฟ้องนั้นก็ยังเป็นฟ้องที่สมบูรณ์ เนื่องจากจำเลยสามารถเข้าใจคำฟ้องได้ดีว่าสถานที่เกิดเหตุ เกิดที่ใด เป็นต้น ฯลฯ

ดังนั้น จึงมีข้อที่จะต้องพิจารณาว่าการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาให้มีประสิทธิภาพนั้น เราควรจะใช้วิธีการตามระบบไต่สวนหรือวิธีการตามระบบกล่าวหาเล็กน้อยเพียงใด จึงจะเป็นการเหมาะสมและเป็นธรรมแก่บุคคลทุกฝ่าย¹¹²

2.3.2 กระบวนพิจารณาค้นหาความจริงโดยระบบไต่สวน

ระบบไต่สวนตรวจสอบข้อเท็จจริง (Examination System) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วิธีการค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้กัน (Non-adversary System) หรือการค้นหาความจริงในเนื้อหา (Das Inquisitionsprinzip) นั้น เป็นระบบสืบค้นหาความจริงที่ใช้กันในกลุ่มประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) โดยเป็นระบบที่องค์กรในการดำเนินคดีอาญาทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นศาลอาญา อัยการ หรือแม้แต่นายความ จะต้องร่วมมือกันเพื่อค้นหาความจริงอย่างจริงจัง ประเทศที่ใช้ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง เช่น

ประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่พนักงานอัยการไม่ได้มีบทบาทอยู่ในฐานะฝ่ายตรงกันข้ามกับผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่มีฐานะที่จะต้องคอยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือ

¹¹² ปัจจุบันได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 ซึ่งหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าวระบุว่า ให้ใช้ระบบไต่สวนในศาลปกครอง และตามโครงสร้างของกฎหมาย ศาลปกครองจะทำหน้าที่แสวงหาความจริงของคดีด้วยตนเองโดยตลอด คู่ความจะมีบทบาทในการดำเนินคดีในศาลปกครองน้อยมาก

ส่วนศาลรัฐธรรมนูญก็ได้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีโดยรัฐธรรมนูญฯ 2550 มาตรา 213 บัญญัติว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้อัยการฯ ตลอดจนขอให้พนักงานหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ ฯลฯ”

อนึ่ง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก็ได้นำกระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน มาใช้เป็นครั้งแรกของศาลยุติธรรม ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พงศ.2542 มาตรา 25 เป็นต้น ฯลฯ

จำเลยด้วย ในกฎหมายของประเทศเยอรมนี ได้กำหนดว่าพนักงานอัยการไม่ได้มีหน้าที่เพียงแต่นำเสนอพยานหลักเกี่ยวกับการกระทำความผิดเท่านั้น แต่ต้องนำเสนอพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการทำให้พินิตด้วย (\$1600II stop, Rules of Procedure) และบทบาทตรงนี้ต้องมีอยู่ตลอดกระบวนการ

ประเทศญี่ปุ่น ถึงแม้ว่าตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น จะถูกสร้างขึ้นในลักษณะกระบวนการพิจารณาที่คู่ความเป็นปรปักษ์ต่อกัน โดยมีคู่กรณีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญา คือ พนักงานอัยการและจำเลย ซึ่งกระบวนการพิจารณานี้มีรูปแบบการกล่าวหาและให้การต่อสู้โดยคู่กรณี แต่อย่างไรก็ดีประเทศญี่ปุ่นก็ได้สร้างหลักเกณฑ์กระบวนการที่มีการควบคุมอย่างเป็นทางการ (officially controlled proceedings) มาเป็นเครื่องช่วยสนับสนุนกระบวนการพิจารณาด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินการให้เกิดผลในเรื่องสิทธิในการลงโทษเป็นประเด็นที่มีความเหมาะสมอย่างเพียงพอสำหรับรัฐ พนักงานอัยการในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐบาลและในฐานะดำเนินการแทนรัฐจึงต้องเคารพแนวความคิดเกี่ยวกับหลักกระบวนการที่มีการควบคุมอย่างเป็นทางการ (officially controlled proceedings) อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น ประกอบด้วยระบบคู่ความปรปักษ์ในรูปแบบและแนวคิดหลักกระบวนการพิจารณาที่มีความควบคุมอย่างเป็นทางการ (officially controlled proceedings) ในเนื้อหา ส่งผลให้พนักงานอัยการผู้ซึ่งฟ้องคดีความอาญาต้องเสนอข้อเท็จจริงทั้งหมดซึ่งรวมในส่วนของจำเลยด้วย

ประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการเป็นคู่ความที่เป็นตัวแทนของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ทางจริยธรรมในการหาความจริง กระทำการในทางกฎหมายด้วยความยุติธรรม และมีความเป็นภาวะวิสัยเหมือนผู้พิพากษา กรณีจึงทำให้ในการสืบสวนสอบสวนของพนักงานอัยการต้องสืบสวนสอบสวนทุกด้านในข้อหา รวมทั้งในส่วนช่วยเหลือผู้บริสุทธิ์ด้วย นอกจากนี้การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐของฝรั่งเศสเดิมนั้นใช้ระบบไต่สวน แต่ก็เป็นการตรวจสอบความจริงที่ละเลยต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชน ด้วยเหตุดังกล่าวประเทศฝรั่งเศสจึงได้ปรับปรุงหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเสียใหม่เพื่อให้สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญต่อหลักสิทธิมนุษยชนด้วย กล่าวคือ แยกการตรวจสอบความจริงออกเป็น 2 ขั้นตอน ให้ตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานชั้นหนึ่งก่อน ซึ่งส่วนนี้จะอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ และเมื่อได้มีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานแล้ว หากปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริง พนักงานอัยการก็จะยื่นฟ้องต่อศาล เพื่อให้ศาลทำการตรวจสอบความจริงต่อไปอีกชั้นหนึ่ง

สรุป ตามหลักการตรวจสอบความจริงนั้น พนักงานอัยการมิใช่คู่ความ หากแต่เป็นผู้ที่จะมาช่วยทำความจริงให้ปรากฏ พนักงานอัยการในระบบนี้จึงมีหน้าที่โดยตรงในการคุ้มครองให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาและจำเลย โดยสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงได้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบของจำเลยต่อศาล ซึ่งจะเห็นได้จากการประชุมของนักกฎหมายทั่วโลกที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยปรากฏอยู่ในรายงานการประชุมเกี่ยวกับเรื่องที่ว่า การดำเนินคดีของอัยการนั้นจะถือปฏิบัติอย่างคู่ความหรือไม่ไว้ตอนหนึ่งว่า “ถึงแม้ในทางเทคนิคเกี่ยวกับการดำเนินคดีแล้วอัยการจะมีฐานะเป็นคู่ความฝ่ายหนึ่ง แต่โดยวัตถุประสงค์ในทางคุณธรรมในการปฏิบัติงานแล้ว อัยการไม่ควรปฏิบัติอย่างคู่ความ และอัยการไม่ควรถือเอาสถานประโยชน์ฝ่ายตนอย่างคู่ความโดยทั่วไป...”

ผลดีและผลเสียของกระบวนการพิจารณาค้นหาความจริงโดย คือ

ผลดี

1. การค้นหาข้อเท็จจริงของระบบไต่สวนนั้นเป็นหน้าที่ของศาล ซึ่งศาลจะเปรียบผู้กล่าวหาต้องหาความจริงทำให้ตัดสินลงโทษได้อย่างมาก เนื่องจากผู้ตัดสินและผู้แสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานคือบุคคลเดียวกัน อันเป็นผลดีในด้านการปราบปรามผู้กระทำความผิด

2. ระบบไต่สวนไม่มีใครมีหลักเกณฑ์เคร่งครัดในการพิจารณาพิพากษา ดังนั้นการที่ผู้กล่าวหาจะหลุดพ้นจากความผิดเพราะวิธีพิจารณาความ เช่น ฟ้องเคลือบคลุม ฟ้องไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงแตกต่างจากฟ้องนั้นไม่มี อันเป็นผลดีในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาจะหลุดพ้นจากความผิดต่อเมื่อมีหลักฐานว่าไม่ได้กระทำความผิดไม่ใช่เพราะวิธีพิจารณาความ

ผลเสีย

1. การที่ให้อำนาจสอบสวน ค้นหาพยานหลักฐานฟ้องร้อง และอำนาจพิพากษารวมอยู่ที่องค์กรเดียวกัน ทำให้หาความเป็นกลางจากผู้ไต่สวนยากเพราะผู้ไต่สวนมีอำนาจมากไปมักมีอคติความละเอียง อาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม

2. การที่ผู้ถูกไต่สวนมีสภาพเป็นเพียงวัตถุแห่งการซักพอนั้นทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกไต่สวน เพราะเขาไม่มีโอกาสเพียงพอที่จะแก้ข้อหาหรือต่อสู้คดีได้ การไต่สวนโดยการซักพอนผู้ถูกกล่าวหา นั้น อาจจะไม่ได้รับความจริง เพราะการบังคับ ซักจนหรือความไม่เข้าใจในการซักถามของผู้ต้องหา

3. ระบบไต่สวนมุ่งจะค้นหาผู้กระทำความผิดมากไป จนไม่คำนึงผู้กล่าวหาจะได้รับความเป็นธรรมในการต่อสู้คดีหรือไม่

ระบบไต่สวนมีที่มาจากระบบกฎหมายโรมันแล้วแพร่หลายไปยังประเทศภาคพื้นยุโรป ประเทศฝรั่งเศสนับได้ว่าเป็นประเทศที่นำระบบไต่สวนมาใช้อย่างจริงจังและเป็นแบบอย่างในประเทศต่างๆ นิยมใช้กันในป्लุ่มประเทศซีวิลลอว์ เช่น เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ รวมทั้งประเทศกลุ่มสังคมนิยม ทั้งในเอเชียและยุโรปตะวันออก เป็นต้น

2.3.3 ระบบวิธีพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในระบบกฎหมายไทย

ก. ประวัติที่มา

เมื่อพิจารณาถึงวิวัฒนาการของวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศจะพบว่า มีทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนผสมผสานกันมา ตั้งแต่ก่อนปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ ๕¹¹³

ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในศาลไทยดังกล่าวข้างต้น มิใช่เกิดจากการได้รับแนวความคิดมาจากต่างประเทศ แต่เป็นวิธีการชำระคดีของไทยเองโดยแท้ แม้ตามประวัติศาสตร์ของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนของต่างประเทศปรากฏว่าในครั้งโบราณก็มีวิธีชำระคดีคล้ายกับศาลไทยในอดีตดังกล่าวมาแล้ว เพียงต่อมาทั้งสองระบบได้พัฒนาให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นระบบสากลและเป็นที่ยอมรับในระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ตัวอย่างของการใช้ระบบกล่าวหาในศาลไทยสมัยก่อนการปฏิรูปสมัยรัชกาลที่ 5 ก็โดยการที่ประเทศไทยได้แบ่งองค์ประกอบของการชำระคดีในศาลออกเป็น 4 ฝ่าย คือ จำศาล ลูกขุน ตุลาการ และผู้ปรับบท การฟ้องคดีเป็นหน้าที่ผู้เสียหายมาฟ้องให้ถ้อยคำแก่จำศาล เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีพนักงานอัยการ จำศาลจะจดถ้อยคำเสนอต่อลูกขุน ซึ่งถือเป็นเจ้าหน้าที่รัฐต่างกับลูกขุนของอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกาที่เป็นบุคคลธรรมดา ลูกขุนจะพิจารณาว่าคำฟ้องชอบหรือไม่ หากเห็นว่าชอบก็จะประทับฟ้องแล้วส่งให้กระทรวงเจ้าของเรื่องพิจารณา เนื่องจากในแต่ละกระทรวงจะมีศาลของตนเอง และมายกเลิกเมื่อมีการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม โดยรวมศาลในสังกัดกระทรวงต่าง ๆ มารวมไว้ในกระทรวงยุติธรรมเพียงแห่งเดียวในสมัยรัชกาลที่ 5

ตุลาการศาลในสังกัดกระทรวงต่าง ๆ จะพิจารณาคดีโดยเรียกโจทก์ – จำเลย มาให้การที่ศาลและคุมตัวจำเลยไว้ทำการสืบพยาน เมื่อสืบพยานเสร็จก็จะส่งกลับไปให้ลูกขุนชี้ขาดข้อเท็จจริงว่าผิดหรือไม่ หากลูกขุนวินิจฉัยว่าผิดก็จะส่งไปให้ผู้ปรับบทซึ่งจะปรับบทว่าจำเลยผิดกฎหมายอะไร มีโทษอย่างไร

ตัวอย่างของระบบไต่สวนในศาลไทยก่อนการปฏิรูปกฎหมายในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็คือ ตุลาการจะทำการสืบพยานเอง จึงเป็นการต่อสู้คดีระหว่างจำเลยกับรัฐ คือ ตุลาการเหมือนระบบไต่สวนของยุโรป ตุลาการมีอำนาจไต่ถาม กักขังคู่ความเพื่อค้นหาความจริงจากทั้งโจทก์ – จำเลย มีการทรมานจำเลยตามจารีตนครบาล เช่น บีบขมับ ตอกเล็บ จำชื่อคา เขียน เอากะลาตบปากให้พูด ฯลฯ นอกจากนั้นยังใช้วิธีการพิสูจน์ความจริงด้วยวิธีการที่โหดร้าย เช่น การให้ล้วงตะกั่วกำลังเดือด สาบานลุยไฟ ดำน้ำ ว่ายนํ้า ข้ามฟาก การเขียน ฯลฯ ซึ่งคล้ายกับวิธีการทรมานในศาลของศาลระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนของยุโรปสมัยโบราณ กฎจารีตนครบาลได้ยกเลิกไปเมื่อมีการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อตอบสนองเงื่อนไขของต่างประเทศที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเหนือประเทศไทยว่าประเทศไทยจะต้องปรับปรุงกฎหมายระบบศาล และกระบวนการยุติธรรมซึ่งยังล้าสมัยและใช้วิธีการรุนแรงดังกล่าวให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลเสียก่อน จึงจะยอมยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเหนือประเทศไทยให้ในที่สุด

ข. ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย

¹¹³ กุลพล พลวัน พัฒนาการแห่งองค์การกระบวนการยุติธรรมประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : ไอแอมพริ้นติ้ง, 2556)

เมื่อประเทศไทยได้ปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

1. ระยะเริ่มแรก

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในระยะแรก ก็ได้จัดส่งนักเรียนไทยไปศึกษากฎหมายที่ประเทศอังกฤษหลายคน เพราะอังกฤษเป็นประเทศที่มีการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเช่นเดียวกับประเทศไทย และเป็นประเทศที่กำลังล่าอาณานิคมในเอเชีย การส่งนักเรียนไปศึกษาที่อังกฤษถือว่าเป็นการสร้างสัมพันธไมตรีกับอังกฤษไปในตัวด้วย นับเป็นการดำเนินการทางการทูตและทำความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ชาญฉลาดยิ่งขององค์พระประมุขของประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยได้รอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจในขณะนั้นมาได้ อันเป็นประวัติศาสตร์ที่น่าภาคภูมิใจยิ่ง

การที่นักเรียนไทยไปศึกษากฎหมายที่อังกฤษ ย่อมได้รับแนวความคิดของหลักกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกล่าวหาของอังกฤษมาเต็มรูป ดังนั้น เมื่อปรับปรุงกฎหมายและระบบการดำเนินคดีในประเทศไทย ก็ได้นำแนวคิดของอังกฤษมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยในระยะเริ่มแรก เช่น กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายอาญาฉบับแรกของประเทศไทยก็นำมาจากประมวลกฎหมายอาญาของอินเดียซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษในขณะนั้น พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ.113 ก็เป็นกฎหมายลักษณะพยานของอังกฤษ ต่อมา มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 ก็เป็นการนำระบบกล่าวหาของอังกฤษมาใช้เต็มรูป นอกจากนั้นระบบศาลที่ได้ปรับปรุงเมื่อมีการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมแล้ว พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ.127 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.127 ก็เป็นหลักการของอังกฤษเป็นส่วนใหญ่

เมื่อการดำเนินคดีระบบกล่าวหาของอังกฤษจึงได้เข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทยมาตั้งแต่ต้น และได้ฝังรากลึกในกระบวนการยุติธรรมไทยมาเป็นเวลานาน แม้ต่อมาจะได้มีการยกร่างประมวลกฎหมายอีกหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามแบบอย่างของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายอาญา (Civil Law) แต่อิทธิพลกฎหมายของอังกฤษก็ยังปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ด้วย โดยเฉพาะกฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาของอังกฤษอย่างชัดเจน

2. ระยะที่สอง

การปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ติดตามมาก็คือ การจัดยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยประเทศไทยได้จ้างนักกฎหมายต่างประเทศมาดำเนินการให้ ซึ่งมีทั้งนักกฎหมายจากกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และระบบกล่าวหา และนักกฎหมายจากกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายและระบบไต่สวน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นที่ยอมรับทั้งประเทศอังกฤษซึ่งใช้ระบบคอมมอนลอว์ และประเทศฝรั่งเศสซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมาย เนื่องจากทั้งสองประเทศกำลังใช้อิทธิพลทุกประการที่จะเอาประเทศไทยเป็นอาณานิคมของตนให้ได้

จากการประนีประนอมของประเทศไทยเพื่อให้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เป็นที่ยอมรับของทั้งสองประเทศที่มีระบบกฎหมายแตกต่างกันเป็นอย่างยิ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยจึงได้ผสมผสานทั้งระบบกล่าวหาของอังกฤษที่ฝังรากลึกในระบบกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมไทยอยู่ก่อนแล้วให้เข้ากับระบบไต่สวนของฝรั่งเศส

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาโครงสร้างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายลักษณะพยาน และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยโดยละเอียดแล้ว จะเห็นว่ามิแนวนิยมใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก เช่น การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยล่วงหน้าจำเลย คู่ความมีหน้าที่แสวงหาหลักฐานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง ศาลจะไม่ทำหน้าที่แสวงหา พยานหลักฐาน แต่จะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด คอยควบคุมการดำเนินคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย อย่างเข้มงวด หากฝ่ายใดกระทำผิดกฎเกณฑ์ของกฎหมายอาจถือเป็นสาเหตุพิพากษาให้แพ้คดีได้ มี บทตัดพยาน มีหลักการแยกประโยชน์ความสงสัยให้แก่จำเลย เป็นต้น ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กฎหมายลักษณะพยานไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอาจกล่าวได้ว่ามีที่มาจาก กฎหมายอังกฤษโดยแท้

ระบบกล่าวหาในคดีอาญาของอังกฤษที่ปรากฏอยู่ในระบบกฎหมายไทยนั้นได้แฝง ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ชั้นตำรวจ อัยการ และศาล ส่วนระบบไต่สวนก็ปรากฏอยู่ ด้วย แต่ไม่มากเท่าระบบกล่าวหา ดังจะพิจารณาต่อไปนี้

2.1 ชั้นสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) บัญญัติว่า “การสอบสวน” หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวล กฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือ พิสูจน์ความผิดและเพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องโทษ

มาตรา 131 (ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ.2547) บัญญัติถึง หน้าที่ของพนักงาน สอบสวน “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถทำได้เพื่อประโยชน์ทราบ ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกลกล่าวหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและ พิสูจน์ให้เห็นความผิด”

จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ แสดงว่าการสอบสวนจะต้องดำเนินไปโดยพนักงาน สอบสวนต้องวางตัวเป็นกลาง รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ ผู้ต้องหา”¹¹⁴

แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจำนวนไม่น้อย มักจะทำการสอบสวนรวบรวม พยานหลักฐานเน้นหนักไปในทางที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหา ส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาจะงดเว้นหรือไม่ ยอมรับรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน เนื่องจากระเบียบปฏิบัติของทางราชการกำหนดไว้เช่นนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง พนักงานสอบสวนได้ตั้งตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหานั่นเอง

¹¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารัสเซีย (มาตรา 2) สวีเดน (มาตรา 4)

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เคยตั้งข้อสังเกตในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมติคณะรัฐมนตรีว่า ในการสอบสวนคดีอาญาความผิดอาญาแผ่นดินที่เอกชนเป็นผู้เสียหายและไม่จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์ แต่ในการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะให้ผู้เสียหายให้การกล่าวหาผู้กระทำผิดในฐานะที่เป็นพยานปากแรก หากเป็นความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายโดยเฉพาะ (เช่น คดียาเสพติด) พนักงานสอบสวนก็จะสอบปากคำเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พบการกระทำผิดเป็นผู้กล่าวหาด้วยเช่นกัน

อนึ่ง มีข้อสังเกตเพิ่มเติมด้วยว่าจากความผูกพันในระบบกล่าวหามากเกินไปนี้เอง ทำให้เมื่อเกิดข่าว การกระทำผิดร้ายใหญ่ ๆ อาทิ ข้าราชการทุจริต หรืออาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งพนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ต้องสืบสวน สอบสวน เพื่อป้องกันและปราบปรามคดีดังกล่าว แต่พนักงานสอบสวนหลายคนมักจะไม่ได้ดำเนินการโดยให้เหตุผลว่า ต้องมีบุคคลมาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษผู้กระทำผิดเสียก่อน ซึ่งเป็นเรื่องไม่ถูกต้องและทำให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมด้วยประสิทธิภาพลดลง

เรื่องนี้จะเห็นได้จากข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดมีความว่า “ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นจะต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่าพอมีมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หาใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ แต่หลักเช่นกล่าวนี้บางทีอาจเกิดความจำเป็นหรือด้อยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดี บางคดีก็อาจเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบชิงไหวชิงพริบสอบสวนตัดเพื่อพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้น หรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยาน ทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดีที่อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้น ๆ ก็ได้”¹¹⁵

ดังนั้น ถ้าหากเรายอมรับในหลักการวางตัวเป็นกลาง และหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงของพนักงานสอบสวนแล้ว การสอบสวนที่เน้นหนักในทางรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหาตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254 ดังกล่าวจึงเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมาย ระเบียบที่ออกมาเช่นนี้จะเป็นเพราะความพึงใจว่ากระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหาตนเอง

อย่างไรก็ดี ต่อมาคณะกรรมการกฤษฎีกาก็ได้วินิจฉัยว่า การสอบสวนเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการที่จะพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องโทษ จึงไม่จำกัดว่าการสอบสวนจะกระทำได้เลยเฉพาะพยานฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง¹¹⁶

อนึ่ง ต่อมาปี พ.ศ.2538 ได้มีการแก้ไขข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ให้สิทธิผู้ต้องหายื่นคำร้องขอให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหาได้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น และให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนให้ตามคำขอ

¹¹⁵ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ที่ 1/2498 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีเล่มที่ 1 ลักษณะที่ 8 ข้อ 254

¹¹⁶ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ สร.0601/1224 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2522 เรื่อง การถือการตีความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 , 134 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี พ.ศ.2547 ได้บัญญัติว่า

“ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามำหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” และมาตรา 134 วรรค 5 บัญญัติว่า

“พนักงานสอบสวนต้องให้ออกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหา และที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้”

2.2 ชั้นอัยการ

การดำเนินคดีชั้นอัยการนั้นก็มีความติดตามมาเช่นเดียวกันว่า อัยการควรจะกำหนดบทบาทตนเองในฐานะเป็น “โจทก์” ประการใด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติเกี่ยวกับฐานะการเป็นโจทก์ โดยอัยการและการเป็นโจทก์โดยเอกชนไว้ไม่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้ตั้งแต่มาตรา 158 ภาค 3 ซึ่งกล่าวถึงวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้นไปจนถึงชั้นอุทธรณ์และฎีกาจะไม่มีคำว่า “อัยการ” ในชั้นพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น มีแต่คำว่า โจทก์และจำเลย เท่านั้น เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายประสงค์ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการโดยเฉพาะ เช่น กรณีอัยการยื่นคำร้องขอเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหายตามมาตรา 31 อัยการอาจขอให้ศาลสั่งผู้เสียหายกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใด ๆ ที่จะทำให้อัยการเสียหาย (มาตรา 32) หรือคดีที่อัยการเป็นโจทก์ศาลจะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้

อนึ่ง ไม่มีบทกฎหมายหรือระเบียบ ข้อบังคับใดกำหนดให้อัยการต้องวางตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามกับจำเลย แต่ในทางปฏิบัติการดำเนินคดีในศาลของอัยการในฐานะโจทก์ ความสัมพันธ์ระหว่างศาล-อัยการ-จำเลย ได้เป็นไปอย่างเข้างวด กล่าวคือ เป็นการต่อสู้กันทางกฎหมายโดยมีศาลเป็นคนกลาง การดำเนินคดีโดยวิธีดังกล่าวนี้มีส่วนผลักดันให้อัยการต้องใช้ความระมัดระวังยิ่งยวดในการดำเนินคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบ มิให้พลั้งพล่าเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง

ดังนั้น ในทางปฏิบัติการฟ้องคดีหรือการว่าความของอัยการที่จะดำเนินสืบต่อเนื่องกันมาช้านานตั้งแต่เริ่มก่อตั้งองค์กรอัยการในประเทศไทย ก็มักจะกล่าวถึงเฉพาะสิ่งที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำผิด ปล่อยให้การแสดงสิ่งที่ตนเป็นคุณแก่จำเลยเป็นหน้าที่ของจำเลยในการพิสูจน์ตนเองว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เช่นเดียวกับการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะการกำหนดตนเองว่าเป็นโจทก์ผู้ฟ้องร้องกล่าวหาในคดีนั้นเอง (ในอดีตอัยการเคยเรียกตนเองในคำฟ้องว่า “ฉัน”) การที่ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องไม่ว่าด้วยเหตุผลการใด ๆ โดยดำเนินอัยการโจทก์ อาจถือเป็นความบกพร่องของอัยการเป็นเหตุให้นำมาพิจารณาทางด้านวินัยข้าราชการฐานบกพร่องต่อหน้าที่หรือนำมาประกอบการพิจารณาความดีความชอบประจำปี

องค์กรอัยการเองก็ย้ำเตือนเสมอว่า การดำเนินคดีของอัยการนั้นให้วางตัวเป็นกลาง มิให้มุ่งมั่นเอาชนะคดี เพราะอัยการทำหน้าที่แทนรัฐในฐานะทนายแผ่นดิน แต่วิธีปฏิบัติในการดำเนินคดี ในศาลที่เป็นไปอย่างเคร่งครัด รวมทั้งวิธีการปฏิบัติของอัยการเองที่กระทำสืบเนื่องมาช้า

นานตั้งแต่เริ่มองค์กรอัยการ มิได้เปิดช่องให้อัยการมีทางเลือกเป็นอย่างอื่น ตัวอย่างเช่นการวางตัวเป็นกลางในการดำเนินคดีของอัยการนั้น จะหมายถึงเฉพาะการดำเนินคดีได้ตามครรลองของกฎหมาย โดยมีให้ใช้วิธีเอาเปรียบจำเลย หรือมุ่งชนะคดีไม่คำนึงถึงความเป็นธรรมเท่านั้น หรือจะหมายความว่าอัยการควรจะต้องแสดงถึงสิ่งเป็นคุณแก่จำเลยด้วย หากจำเลยมีสิทธิตามกฎหมายที่จะได้รับผลดีจากสิ่งนั้น¹¹⁷

การดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษนั้น โจทก์มีหน้าที่ช่วยเหลือให้ลูกขุนทราบถึงความจริงในคดีต้องไม่พยายามปกปิดหลักฐานใด ซึ่งเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่จำเลยไม่มีหน้าที่จะต้องพยายามเอาชนะไม่ว่าโดยวิธีใดก็ตาม เป็นแต่เพียงแสดงข้อเท็จจริงทั้งหมดในคดีให้ปรากฏแก่ลูกขุนอย่างชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายเท่านั้น

อนึ่ง ปัจจุบันได้มีความคิดทางวิชาการกันว่าอัยการในประเทศไทยควรเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนในฐานะเป็นโจทก์ฝ่ายตรงข้ามกับจำเลยอย่างเคร่งครัด มาเป็นผู้คุ้มครองดูแลสิทธิของจำเลยด้วยหรือไม่ เช่น

(1) การฟ้องคดีบางประเภทที่ขัดกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน และขัดกับความเห็นในชั้นคำสั่งฟ้องของอัยการเอง เช่น ข้อเท็จจริงจากการสอบสวนได้ความว่าผู้ต้องหาฆ่าผู้อื่นโดยป้องกันตัวเกินสมควรแก่เหตุ หรือการกระทำโดยจำเป็นเกินสมควรแก่เหตุ หรือโดยบันดาลโทสะ ฯลฯ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาให้อยู่ในดุลพินิจของศาลจะลงโทษจำเลยน้อยเพียงใดก็ได้ ในทางปฏิบัติในอดีตอัยการกลับฟ้องผู้ต้องหาฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา จึงเป็นการฟ้องที่มีข้อหาหนักกว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน แล้วให้เป็นหน้าที่ของจำเลยจะต้องต่อสู้ในศาลว่าตนกระทำเพื่อป้องกันตัวหรือโดยจำเป็นหรือโดยบันดาลโทสะ จึงควรยกเลิกวิธีฟ้องคดีอาญาในลักษณะดังกล่าวเสีย

(2) ในทางปฏิบัติหากอัยการจะแถลงข้อเท็จจริงอย่างอื่นในคำฟ้องหรือโดยวาจาก็มักจะไปในทางที่เป็นโทษแก่จำเลย เช่น สมัยหนึ่งรัฐบาลเคยขอความร่วมมือจากกรมอัยการในการปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับฝิ่นหรือยาเสพติด กรมอัยการให้ความร่วมมือโดยทำหนังสือเวียนแจ้งให้อัยการโจทก์มีคำขอในท้ายฟ้องขอให้ศาลลงโทษจำเลยสถานหนักตามนโยบายของรัฐบาลด้วย

ขณะเดียวกันหากอัยการทราบข้อเท็จจริงที่เป็นคุณเกี่ยวกับจำเลย เช่น ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของจำเลย อันจะช่วยประกอบดุลพินิจของศาลในการพิจารณากำหนดโทษหรือมาตรการอื่นใดแก่จำเลยได้อย่างเหมาะสม อัยการควรแถลงให้ศาลทราบด้วย รวมทั้งการให้คำแนะนำแก่จำเลยได้ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายที่จำเลยควรได้รับ เพราะข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยจำนวนมากเป็นคนยากไร้ไม่มีทุนทรัพย์ว่าจ้างทนายให้ช่วยเหลือในการต่อสู้คดี ต้องสู้คดีไปตามลำพังโดยไม่ทราบเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ของตนที่กฎหมายให้ไว้รวมทั้งวิธีการต่อสู้คดีในศาลซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ทำให้จำเลยที่ยากไร้ต้องเสียเปรียบอย่างมาก

¹¹⁷ อย่างไรก็ตาม หลักปฏิบัติดังกล่าวของอัยการเช่นนี้ปัจจุบันได้มีการแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับกระแสความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล ซึ่งองค์กรอัยการจะมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนยิ่งขึ้น

แต่ในทางปฏิบัติ นอกจากอัยการบางท่านจะไม่นิยมแนะนำหรือแสดงสิ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยให้ศาลทราบแล้ว ในกรณีที่จำเลยแสดงสิ่งที่เป็นคุณดังกล่าว อัยการบางท่านก็ได้ให้วิธีซักค้านพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่จำเลยเช่นว่านั่นด้วย ทั้งนี้ เพื่อรักษาผลคดีของรัฐในฐานะเป็นโจทก์ตามระบบกล่าวหาอย่างเคร่งครัด ซึ่งควรจะมีการทบทวนบทบาทในเรื่องนี้ด้วย

ปัจจุบันระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 94(3) ได้กำหนดวิธีการฟ้องคดีอาญาในลักษณะนี้เสียใหม่ว่า

(3) เมื่อเห็นสมควรและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้บรรยายข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่จำเลย เพื่อให้ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษ การลงโทษ รวมทั้งมาตรการอื่นที่ศาลจะใช้แก่ผู้กระทำผิดเท่าที่จะสามารถทำได้ เช่น หากปรากฏข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนที่เป็นคุณและเป็นเหตุบรรเทาโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64 , 65 , 66 , 67 , 69 , 72 และ 78 ให้บรรยายฟ้องให้ตรงกับข้อเท็จจริงนั้น ๆ และต้องระบุมาตรดังกล่าวในคำขอท้ายฟ้องด้วย”

2.3 ชั้นศาล

กระบวนการพิจารณาในศาลก็เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่นำระบบกล่าวหามาใช้อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ศาลจะวางตัวเป็นกลางคล้ายกับกรรมการในการแข่งกีฬา ปล่อยให้คู่ความทั้งสองฝ่าย คือ โจทก์-จำเลย ต่อสู้กันในทางกฎหมาย ฝ่ายใดปฏิบัติผิดกติกาที่กำหนดไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามกฎหมายลักษณะพยาน ย่อมถือเป็นข้อแพ้ชนะกันในทางคดี

วิธีการให้ศาลวางตัวเป็นกลางนี้ ได้ผลดีที่ทำให้ศาลไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับภาระไต่สวนพยานด้วยตนเองโดยตรงเหมือนผู้พิพากษาในระบบไต่สวนดังเช่นในประเทศฝรั่งเศส จะป้องกันมิให้เกิดการเอนเอียงที่จะกระทำให้เป็นผลร้ายแก่จำเลย และทำให้ศาลได้รับความเคารพเชื่อถือจากประชาชนมากพอสมควร

แต่อย่างไรก็ดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้ห้ามศาลให้ทำการไต่สวนพยาน แต่อย่างไรก็ตามในทางตรงกันข้ามมีบทบัญญัติบางมาตรากำหนดให้ศาลค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและชั้นพิจารณาคดี

ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 171 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสอบสวนและการพิจารณาเว้นแต่มาตรา 175 มาบังคับแก่การไต่สวนมูลฟ้องโดยอนุโลม”

ดังนั้น ศาลซึ่งทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องจึงทำหน้าที่เหมือนพนักงานสอบสวนคือรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองเพื่อประกอบการพิจารณาว่าคดีของโจทก์มีมูลหรือไม่ไม่ได้ทำหน้าที่รับฟังพยานหลักฐานจากโจทก์หรือจำเลยเท่านั้น

เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1621/2506 ซึ่งพิพากษาว่า ในการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญา แม้เมื่อโจทก์แถลงว่าหมดพยานแล้ว ศาลก็มีอำนาจสั่งเรียกพยานหลักฐานมาเองเพื่อประกอบการวินิจฉัยทำคำสั่งชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้

ในการไต่สวนคดีวิสามัญฆาตกรรม มาตรา 150 วรรค 6 บัญญัติว่า “เมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่น่าสืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานอื่นมาสืบได้”

ในชั้นพิจารณาคดี กฎหมายก็ให้อำนาจศาลไต่สวนพยานได้เท่าที่สมควรเพื่อค้นหาความจริงในคดีโดยมาตรา 235 บัญญัติว่า

“ในระหว่างพิจารณาเมื่อเห็นสมควรศาลมีอำนาจถามโจทก์ จำเลย หรือพยานคนใดก็ได้ ห้ามมิให้ถามจำเลยเพื่อประโยชน์แต่เฉพาะจะเพิ่มเติมคดีโจทก์ซึ่งบกพร่อง เว้นแต่จำเลยจะอ้างตัวเองเป็นพยาน”

แต่ในทางปฏิบัติศาลมักไม่ใช้อำนาจดังกล่าว แต่ใช้วิธีวางตนเป็นกลางโดยเคร่งครัดรับฟังเฉพาะพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำมาแสดง ทั้งที่ประเทศไทยไม่ได้ใช้ระบบลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงเหมือนอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกา แต่ศาลไทยทำหน้าที่วินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายทั้งสองอย่าง การที่วางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดดังกล่าว เข้าใจว่าจะยึดถือตามแนวทางปฏิบัติของระบบกล่าวหา ซึ่งอยู่ในกระบวนการพิจารณาของศาลมาช้านานนั่นเอง

บทที่ 3

การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ

ดังที่ได้กล่าวถึงรายละเอียดความเป็นมาของอัยการ และบทบาทและหน้าที่ของพนักงานอัยการ ระบบในการค้นหาข้อเท็จจริงและพยานในบทก่อนหน้า ในบทนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงรายละเอียดของกฎหมายแต่ละฉบับที่กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีทั่วไป

กลุ่มที่สอง ในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ

กลุ่มที่สาม การดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ดังนี้

1. เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 32
2. การดำเนินคดีเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อพิทักษ์รัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตามมาตรา 68

กลุ่มที่สี่ ตามที่กฎหมายอื่นกำหนด

- 1) พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2551
- 2) พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535
- 3) พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ.2555
- 4) พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526

3.1 การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีทั่วไป

3.1.1 กรณีอัยการเป็นโจทก์ในคดีอาญา

เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้บัญญัติแยกอำนาจเริ่มต้นคดีหรือการสอบสวนออกจากการฟ้องร้องโดยเด็ดขาด¹ พนักงานอัยการไทยไม่มีอำนาจหน้าที่เริ่มต้นคดีหรือสอบสวนสืบสวนคดีอาญา โดยพนักงานอัยการของไทยจะเข้ามามีบทบาท

---

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”

ก็ต่อเมื่อ พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นและได้ส่งสำนวนการสอบสวนให้อัยการแล้ว โดยพนักงานอัยการไทยไม่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษเหมือนดังเช่นพนักงานอัยการในนานาประเทศ เช่น ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ฯลฯ ซึ่งพนักงานอัยการประเทศดังกล่าวสามารถร้องทุกข์และทำการสอบสวนคดีได้ทุกประเภท และในเรื่องการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการของไทยก็มีลักษณะที่แตกต่างจากพนักงานอัยการในระบบสากลมาก กล่าวคือ

พนักงานอัยการไทยไม่มีอำนาจทำการสอบสวนด้วยตนเอง โดยหน้าที่ดังกล่าวเป็นของพนักงานสอบสวนตำรวจ จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้นได้แยก “การสอบสวนกับการฟ้องร้อง” ออกจากกันค่อนข้างเด็ดขาด แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะบัญญัติสองเรื่องนี้ไว้อยู่ในภาคเดียวกัน คือ “ภาคการสอบสวน” ก็ตาม ซึ่งตามเจตนารมณ์แล้วก็ควรที่จะเป็นเรื่องเดียวกันไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ แต่กลับปรากฏว่าการตีความขององค์กรที่เกี่ยวข้องและการปฏิบัติขององค์กรที่เกี่ยวข้องหาได้ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวไม่ ดังนั้น ฐานะของพนักงานอัยการจึงมีสถานะเป็นเพียง “ผู้ไต่ตรองคดี” ภายหลังจากที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ทำการส่งสำนวนคดีมาเท่านั้น เว้นแต่ในกรณีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนสามารถทำการสอบสวนได้ นอกจากนี้พนักงานอัยการไทยไม่สามารถที่จะควบคุมหรือสั่งการตำรวจได้ ถึงแม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 143 จะได้ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการตามที่เห็นสมควร สั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดคนหนึ่งมาเพื่อซักถามเพื่อส่งต่อไปก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติจริง ๆ นั้น พนักงานสอบสวนก็ไม่ได้ให้ความร่วมมือแก่พนักงานอัยการเท่าใดนัก ดังนั้น อำนาจหลักของพนักงานอัยการจึงเปรียบเสมือนเป็นเพียงผู้กลั่นกรองคดีว่ามีมูลพอฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ดังจะเห็นได้ว่าอำนาจของพนักงานอัยการไทยนั้น เมื่อเทียบกับต่างประเทศแล้วยังมีอำนาจน้อยมากในการที่จะสามารถให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

1) สั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจ (ก) สั่งตามที่เห็นสมควรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดคนหนึ่งมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป”

จากบทบัญญัติมาตรานี้จะเห็นได้ว่า มาตรา 143 นี้เป็นเสมือนสะพานเชื่อมต่อระหว่างอำนาจสอบสวนและฟ้องคดี โดยมาตรานี้ได้ให้อำนาจพนักงานอัยการมีอำนาจที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมในประเด็นที่ต้องการได้ เหตุที่ต้องให้อำนาจทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ ก็เนื่องจากพนักงานอัยการมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมในชั้นที่จะดำเนินคดี จึงจำเป็นที่จะต้องรู้ข้อเท็จจริง พยานหลักฐานทุกประการเพื่อที่จะสามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ ทั้งนี้การให้อำนาจพนักงานอัยการตามมาตรานี้จะช่วยให้งานของพนักงานอัยการในการ

ดำเนินคดีอาญาเป็นไปอย่างละเอียดรอบคอบ และยังทำให้เกิดการตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวนไปในตัวซึ่งสุดท้ายจะทำให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในกระบวนการยุติการ²

แต่ในทางปฏิบัติเมื่อพนักงานอัยการส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบคดีนั้นทำการสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานสอบสวนจะให้ความสำคัญกับคดีนั้นเป็นอันดับรองลงไปจากคดีอื่นที่ตนยังทำการสอบสวนไม่เสร็จ และบางครั้งพนักงานสอบสวนเดิมได้โยกย้ายไปประจำที่อื่น ก็มีผลทำให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนคนใหม่ซึ่งไม่รู้เรื่องเดิมมาแต่ต้น เกิดความยากลำบากในการสอบสวนเพิ่มเติมในบางประเด็นที่พนักงานอัยการต้องการเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดี ซึ่งในทางปฏิบัติเคยปรากฏอยู่เสมอว่า พนักงานอัยการต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมซ้ำแล้วซ้ำอีก เนื่องจากผลของการสอบสวนเพิ่มเติมยังไม่ครบถ้วนตามที่เสนอของพนักงานอัยการ ประกอบกับพนักงานอัยการก็มีอำนาจเพียงการใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานพอพียงหรือไม่เท่านั้น พนักงานอัยการจะดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเองก็ไม่ได้ เนื่องจากไม่มีเครื่องหมายเครื่องมือสนับสนุนเหมือนกับพนักงานสอบสวน จึงต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้แทน กรณีจึงทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ

นอกจากนี้ก่อนที่จะมีมติการประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมายครั้งที่ 29 สิงหาคม 2534 และวันที่ 5 กันยายน 2534 เกี่ยวกับอำนาจของพนักงานอัยการในการสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมตามมาตรา 143 วรรคสอง (ก) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปรากฏว่าเมื่อพนักงานอัยการได้ตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแล้ว และเห็นว่าผู้ต้องหาสงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดในสำนวนที่พนักงานสอบสวนได้เสนอมานั้นอีก พนักงานอัยการไม่มีอำนาจที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบปากคำของผู้ต้องหาเพิ่มเติม หรือแจ้งข้อหาแก่บุคคลนั้นได้ พนักงานอัยการคงทำได้เพียงแนะนำเท่านั้น ทั้งนี้เพราะพนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวน พนักงานอัยการจึงคงสั่งสอบสวนเพิ่มเติมได้เฉพาะผู้ต้องหาในคดีที่พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนมาแล้วแต่ยังไม่ชัดเจนหรือไม่สมบูรณ์เท่านั้น ทำให้พนักงานอัยการในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยไม่อาจที่จะกระทำหน้าที่ได้เต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการค้นหาความจริง เช่นตัวอย่าง กรมตำรวจมีหนังสือด่วนมาก ที่ มท 0603.21/12358 ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2534 ถึงคณะกรรมการกฤษฎีกาความว่า “เดิมกรมตำรวจได้มีหนังสือที่ มท 0603.2/10021 ลงวันที่ 24 ธันวาคม 2530 ขอให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมายว่า ในกรณีที่พนักงานสอบสวนกองปราบปรามร่วมกับพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ได้ทำสำนวนความเห็นสั่งไม่ฟ้องพันตำรวจเอกดารี นิสัยพันธ์ กับพวกรวม 12 คน ส่งไปยังพนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดตะกั่วป่า โดยในสำนวนยังมิได้มีการสอบปากคำผู้ต้องหาและยังมิได้แจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบนั้น พนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดตะกั่วป่าจะสามารถมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำ

² โทเม่น ภักดิ์ภิรมย์ “เหตุเผย...ตั้งอำนาจสอบสวนจากมือตำรวจสู่อัยการ,” มติชน (15 มกราคม 2533) หน้า 3

การสอบสวนเพิ่มเติมตามมาตรา 143 วรรคสองหรือไม่ ซึ่งกรมตำรวจได้มีความเห็นว่า เมื่อพนักงานสอบสวนตำรวจมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาไปแล้ว กรณีจึงไม่มีเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องเรียกตัวผู้ต้องหาสอบสวนปากคำอีก เพราะถ้าหากพนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการ ก็จะเป็นเหตุให้ต้องเรียกผู้ต้องหาแจ้งข้อหา จับกุมตัว และควบคุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา...” ในปัญหาดังกล่าวนี้จากการประชุมใหญ่ของกรรมการร่างกฎหมายกฤษฎีกาเมื่อครั้งที่ 29 สิงหาคม 2534 และวันที่ 5 กันยายน 2534 ได้มีมติว่า ในกรณีที่พนักงานอัยการจะขอให้มีการสอบสวนเพิ่มเติม ต้องเป็นกรณีที่พนักงานอัยการยังไม่ได้มีการออกคำสั่งในสำนวนไม่ว่าโดยการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องก็ตาม และในการสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมนี้ เมื่อการสอบสวนคือการ “รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด” เพื่อให้รู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือพิสูจน์ให้เห็นความผิด (มาตรา 131 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) การสอบสวนเพิ่มเติมนี้จึงย่อหมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนเพิ่มเติมจากฝ่ายพยานหรือจากฝ่ายผู้ต้องหาก็ตาม และในการสอบสวนเพิ่มเติมนี้หากเป็นกรณีการสอบสวนผู้ต้องหาที่ยังไม่ได้มีการแจ้งข้อหา พนักงานสอบสวนก็ต้องแจ้งข้อหาให้ทราบก่อนตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนหลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจะจับกุมหรือควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือไม่ก็ย่อมขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แห่งคดีเป็นกรณีไป สรุปแล้วในปัญหาข้อนี้ที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมายมีความเห็นว่า พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมผู้ต้องหาได้โดยที่ยังไม่ต้องสั่งฟ้องผู้ต้องหาเสียก่อน

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น มาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจพนักงานอัยการในการสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมนั้น ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติขึ้นเสมอไม่ว่าจะเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนไม่ทำการสอบสวนเพิ่มเติมมาให้หรือไม่แจ้งผลการสอบสวนเพิ่มเติมว่ามีผลประการใด หรือสอบสวนไม่ตรงตามประเด็นที่ต้องทำการสอบสวนเพิ่มเติมอีกหลายครั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีคดีที่ผู้ต้องหาถูกศาลออกหมายขังไว้ในระหว่างสอบสวน เมื่อสำนวนการสอบสวนส่งไปยังพนักงานอัยการนั้น มักมีระยะเวลาเหลือจำกัดในการพิจารณาสำนวน และเมื่อต้องประสบปัญหาในเรื่องการสอบสวนเพิ่มเติมขึ้นอีก ก็ย่อมทำให้การพิจารณาลั่นกรองสำนวนการสอบสวนโดยพนักงานอัยการต้องลดประสิทธิภาพลงอันจะมีผลกระทบกระเทือนต่อกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชนโดยตรง³

2) สั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานคนใดคนหนึ่งมาเพื่อซักถามเพื่อส่งต่อไป

³ เมื่อปี พ.ศ.2521 กระทรวงมหาดไทยได้เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ..... แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 143 ให้อำนาจพนักงานอัยการทำการสอบสวนเพิ่มเติมเอง หรือจะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมให้ก็ได้ ร่างกฎหมายดังกล่าวได้นำเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สภาฯได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเพื่อก่อนรับหลักการ คณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นชอบด้วย แต่สภาฯได้หมดอายุไปก่อนด้วยการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2521 เสียก่อน ร่างกฎหมายฉบับนี้จึงยังมิได้นำเข้าสู่การพิจารณาของสภาฯจนกระทั่งปัจจุบันนี้

จากที่กล่าวมาแล้วตามข้อก่อนหน้า¹ ที่ให้พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม² ตามมาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังให้พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาให้พนักงานอัยการเพื่อซักถามเพื่อส่งต่อไปด้วย ถ้าเห็นว่าสำนวนการสอบสวนเกี่ยวกับคำให้การของพยานยังไม่ชัดเจนหรือขาดตกบกพร่อง เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติสำนักงานอัยการสูงสุด ได้วางแนวปฏิบัติเรื่องนี้ไว้เป็นการภายในว่า กรณีที่สั่งให้พนักงานสอบสวนนำพยานมาให้ซักถามนั้น เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจและเพื่อมิให้เกิดข้อครหาว่าอัยการเลือกถามและเลือกจดตามความพอใจ หรือพุดจาแนะนำให้พยานตอบในแนวที่ตนต้องการ จึงให้พนักงานสอบสวนที่นำพยานมานั้นเข้าฟังการซักถามของพนักงานอัยการ การสั่งให้ส่งพยานมาให้ซักถามเป็นอำนาจอีกส่วนหนึ่งของพนักงานอัยการที่อาจนำมาใช้ในการกลั่นกรองคดีทำนองเดียวกันกับการสอบสวนเพิ่มเติม โดยจะนำมาใช้ในกรณีที่ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหา หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องในคดีได้ร้องขอต่อพนักงานอัยการว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวน หรือเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานให้การโดยไม่สมัครใจ หรือให้การขัดต่อความจริง หรือเมื่อมีเหตุอื่นที่เห็นสมควร และพนักงานอัยการเห็นว่าการซักถามพยานด้วยตนเองจะได้รับความชัดเจนและรวดเร็วกว่าการสอบสวนเพิ่มเติมพนักงานอัยการก็อาจสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานคนใดมาให้ซักถามก็ได้

ในการซักถามพยาน พนักงานอัยการต้องกระทำร่วมกับหัวหน้าพนักงานอัยการหรือพนักงานอัยการที่มีอาวุโสถัดจากหัวหน้าพนักงานอัยการลงมาตามลำดับ และในกรณีที่พนักงานสอบสวนจะขอฟังการซักถามด้วยก็ให้เปิดโอกาสให้ฟังได้ การซักถามพยาน ให้พนักงานอัยการเป็นผู้ซักถามโดยบันทึกถ้อยคำของพยานลงในแบบ อ.ก.22 แล้วอ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง ถ้ามีข้อแก้ไขหรือทักท้วงหรือเพิ่มเติมก็ให้แก้ไขถูกต้อง หรือมิฉะนั้นก็ให้บันทึกไว้ และให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อรับรองว่าถูกต้องแล้วถ้าพยานที่เรียกมาซักถามไม่สามารถหรือไม่ยอมลงลายมือชื่อ ก็ให้บันทึกหรือรายงานเหตุอันไว้ ซึ่งตามปกติในทางปฏิบัติพนักงานอัยการไม่นิยมให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาให้ซักถาม เพราะอาจแสดงถึงความไม่ไว้วางใจหรือข้อใจประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในการประสานงาน และเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาว่าพนักงานอัยการซักถามพยานเพื่อปิดเบื้อนรูปคดี แต่ในบางคดีพนักงานอัยการก็มีความจำเป็นต้องให้พนักงานสอบสวนนำพยานมาให้ซักถามเอง เช่น ในคดีที่มีความยุ่งยาก หรือสลับซับซ้อนอย่างเช่นคดียกยอก ฉ้อโกง ความผิดเกี่ยวกับธุรกิจซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่ง ซึ่งมีประเด็นที่ต้องซักถามมาก และพนักงานสอบสวนส่วนมากไม่มีความชำนาญเกี่ยวกับความผิดประเภทนี้

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนการแสวงหาพยานหลักฐานทั้งที่เป็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อประกอบการพิจารณาสิ่งคดีอย่างสมบูรณ์นั้น บทบาทด้านการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้แยกหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาขั้นต้นออกจากกันระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการ กล่าวคือ ในประเทศไทย พนักงานอัยการไม่ได้ร่วมสอบสวนคดีอาญากับพนักงาน

สอบสวนมาตั้งแต่ต้นเหมือนดังเช่นในหลายประเทศได้กระทำกัน โดยตำรวจไทยจะมีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีตั้งแต่เริ่มแรกแต่ผู้เดียว จนเมื่อเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วจึงจะเสนอความเห็นทางคดีต่อพนักงานอัยการ เช่น ควบคุมการสอบสวน ควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ฯลฯ โดยพนักงานอัยการจะเป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณากลับกรองสำนวนการสอบสวนจากตำรวจ และมีอำนาจสอบสวนโดยการสั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาซักถามเองก็ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 143 แห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะแยกหน้าที่ในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการออกจากกัน แต่อำนาจของทั้งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการก็ถูกบัญญัติรวมกันไว้ในภาค 2 (สอบสวน) ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ トラบใดที่พนักงานอัยการยังไม่ได้มีคำสั่งในคดี เช่น สั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ก็ยังต้องถือว่าคดีอยู่ในชั้นสอบสวนเสมอ เพียงแต่อำนาจการสอบสวนของพนักงานอัยการจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้รับสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยความเห็นจากพนักงานสอบสวนแล้วเท่านั้น โดยพนักงานอัยการจะมีอำนาจในการสั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือสอบปากคำพยานเองก็ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 143 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการแสวงหาพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการนั้น ใช้ “ระบบไต่สวน” ร่วมกัน คือ เป็นไปตามมาตรา 131 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

ดังนั้น ในการพิจารณากลับกรองการสอบสวนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการก็จะใช้หลักตามมาตรา 131 ซึ่งเป็นหลักการในระบบไต่สวนเช่นเดียวกัน คือ แสวงหาพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ ไม่ว่าจะเป็พยานที่พนักงานสอบสวนเห็นสมควร พยานของฝ่ายผู้ต้องหา หรือพยานอื่น ๆ ที่เห็นสมควร การพิจารณาสั่งคดีในชั้นพนักงานอัยการจึงไม่ได้ใช้หลักการยกประโยชน์ข้อสงสัยให้แก่ผู้ต้องหาเพราะหากเห็นว่าพยานหลักฐานจากการสอบสวนยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ก็จะต้องสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมตามมาตรา 143 ต่อไป หากทำการสอบสวนทุกชนิดแล้ว พยานหลักฐานยังไม่เพียงพอพิสูจน์ความผิดผู้ต้องหาในศาล ก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้อง แต่หากยังมีข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาอาจจะกระทำผิดและมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดในศาลได้ พนักงานอัยการก็จะใช้หลักยกประโยชน์ข้อสงสัยให้แก่รัฐ คือ ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาต่อไป

แต่ปัญหาสำคัญยิ่งของการสั่งสอบสวนเพิ่มเติมตามมาตรา 143 นั้น มีอยู่หลายประการและยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังมาช้านาน ทำให้พนักงานอัยการมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายไม่เพียงพอ จึงทำให้พนักงานอัยการอาจสั่งคดีโดยคลาดเคลื่อนได้โดยง่าย และเกิดผลกระทบโดยตรงแก่

สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขในเรื่องนี้ มิฉะนั้นจะทำให้เจตนาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 255 วรรคสอง ไม่มีผลจริงจังในทางปฏิบัติ

อย่างไรก็ดีการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการนั้น ยังมีใช้ขั้นตอนการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา คงเป็นเพียงขั้นตอนการวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานน่าเชื่อหรือไม่ว่าผู้ต้องหากระทำความผิด และมีพยานหลักฐานเพียงพอพิสูจน์ความผิดในศาลหรือไม่เท่านั้น ส่วนผู้ต้องหาจะกระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ขึ้นอยู่กับคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาล ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ซึ่งเป็นมาตราสำคัญในการสั่งคดีของพนักงานอัยการจึงใช้ถ้อยคำว่า “เมื่อมีความเห็นควรสั่งฟ้องให้ออกคำสั่งฟ้อง เมื่อมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง” กฎหมายมิได้บัญญัติว่าเมื่อเห็นว่าผิดหรือไม่ผิดแต่อย่างใด ซึ่งต่างกับการพิพากษาของศาลที่เป็นการวินิจฉัยในความผิดของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 จึงได้บัญญัติว่า “เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดหรือมิได้กระทำความผิด...” ทำให้คำพิพากษาของศาลมีผลเสร็จเด็ดขาดและทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 39(4)

และด้วยเหตุดังกล่าวการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาของพนักงานอัยการ จึงไม่มีผลเสร็จเด็ดขาดเหมือนดังเช่นคำพิพากษาของศาล การที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง ไม่มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเหมือนคำพิพากษาศาล หากในโอกาสต่อไปมีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ก็อาจมีการรื้อฟื้นสอบสวนและฟ้องกันใหม่ได้ภายในอายุความ ทั้งนี้เป็นไปตามตามบทบัญญัติของมาตรา 147 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3.1.2 กรณีคดีแก้ต่างในคดีอาญา

การแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถือเป็นภาระหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสำนักงานอัยการสูงสุดในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐและคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐและหรือราษฎรผู้ที่ได้ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่แผ่นดิน โดยจัดให้มีพนักงานอัยการเพื่อเข้าไปเป็นทนายแก้ต่างคดีให้ในกรณีเมื่อมีเหตุอันสมควร ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 14 (4) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือคดีอาญา ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ที่กิติ หรือในคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการกิติเมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับแก้ต่างให้ก็ได้”

อย่างไรก็ตามการแก้ต่างคดีอาญานั้นมีหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติแตกต่างจากภาระหน้าที่ของพนักงานอัยการในฐานะที่เป็นโจทก์ในคดีอาญาต่างๆ ไป ซึ่งปัจจุบันแม้จะมีพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 14 (4) และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน

และวิธีการในการที่พนักงานอัยการจะใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับแก้ต่างคดีอาญาไว้ในหมวดที่ 12 ก็ตามแต่การดำเนินคดีอาญารับแก้ต่างจำเป็นต้องใช้ทักษะและเทคนิคแตกต่างจากการดำเนินคดีว่าต่าง ดังนั้น สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 1 และสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 2 ของสำนักงานคดีอาญาซึ่งได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้ดำเนินการจัดทำคู่มือการดำเนินคดีอาญาแก้ต่างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการสำหรับการรับแก้ต่างคดีอาญาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ ในการรับแก้ต่างคดีอาญา และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทางราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐและราษฎรที่ถูกฟ้องคดีอาญาตลอดจนก่อให้เกิดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการดำเนินคดีอาญาแก้ต่างของพนักงานอัยการ และสำนักงานอัยการสูงสุดต่อไปในที่สุด⁴

ความหมายของการรับแก้ต่างคดีอาญา การรับแก้ต่างคดีอาญาในที่นี้ หมายถึง การที่พนักงานอัยการเข้าไปเป็นทนายแก้ต่างคดีอาญาให้แก่ฝ่ายจำเลย คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือราษฎรที่ถูกฟ้องตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น กรณีอื่นอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องในเรื่องส่วนตัวไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่ดี หรือราษฎรถูกฟ้องคดีอาญาในเรื่องส่วนตัวอันไม่เกี่ยวกับการได้เข้าช่วยเหลือหรือกระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี พนักงานอัยการก็ย่อมไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจเข้าไปรับแก้ต่างคดีอาญาให้

อย่างไรก็ตาม การเข้าไปรับแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถือเป็น การเข้าไปในฐานะเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่โดยมีกฎหมายรองรับ มิใช่เป็นทนายจำเลยดังเช่นกับทนายความทั่วไป ดังนั้น ในการเข้าไปแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการจึงต้องมีค่าแกลงเพื่อแจ้งให้ศาลทราบที่เราเข้าไปแก้ต่างให้แก่จำเลยในฐานะพนักงานอัยการซึ่งเป็นองค์กรในกระบวนการยุติธรรมตามที่กฎหมายให้อำนาจหน้าที่ไว้

อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการรับแก้ต่างคดีอาญา (เขตอำนาจศาล) การที่พนักงานอัยการเข้าไปเป็นทนายความรับแก้ต่างคดีอาญานั้น เป็นอำนาจหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (4) โดยในส่วนกลางในเขตอำนาจศาลทุกศาลของกรุงเทพมหานคร สำนักงานอัยการสูงสุดได้มีคำสั่งที่ 132/2541 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 มอบหมายให้สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 1 , 2 และสำนักงานอัยการแต่ละจังหวัดที่คดีอยู่ในเขตอำนาจศาลที่สำนักงานอัยการจังหวัดนั้นรับผิดชอบ

ดุลพินิจในการพิจารณารับแก้ต่างของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอำนาจเข้าไปรับแก้ต่างคดีอาญาก็ด้วยอาศัยบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (4) ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันและให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐและราษฎรที่ถูกฟ้องตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมายดังกล่าว ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าเมื่อเห็นสมควร

⁴ สำนักงานอัยการสูงสุด.คู่มือการดำเนินคดีอาญาแก้ต่าง (กรุงเทพมหานคร สำนักงานอัยการสูงสุด 2554) หน้าที่ 1-2

พนักงานอัยการจะรับแก้ต่างก็ได้ จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายยังได้ให้อำนาจดุลพินิจแก่พนักงานอัยการในการพิจารณาว่ารับหรือไม่รับแก้ต่างด้วยก็ได้

พนักงานอัยการมีภาระหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ดังนั้น เมื่อกฎหมายให้อำนาจดุลพินิจแก่พนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการควรใช้ดุลพินิจอย่างกว้าง ๆ โดยยึดหลักว่าต้องทำหน้าที่คุ้มครองคนของรัฐที่ถูกฟ้องเนื่องจากการทำงานให้แก่รัฐโดยชอบและสุจริต

อย่างไรก็ตาม แม้พนักงานอัยการจะมีภาระหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ให้แก่สังคม แต่ขณะเดียวกันก็มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนทุกคน ดังนั้น ในการใช้ดุลพินิจรับแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการจึงต้องคำนึงถึงการให้ความยุติธรรมแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ว่าพนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้แก่ทุกฝ่าย มิใช่เป็นเครื่องมือของผู้ร้องขอให้รับแก้ต่างคดีเท่านั้น เพราะพนักงานอัยการต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบของ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งจรรยาบรรณที่ได้กำหนดไว้ ไม่พึงปฏิบัติหน้าที่โดยอยู่ใต้อาณัติของหน่วยงานของรัฐที่ร้องขอหรือปฏิบัติหน้าที่ตามความประสงค์ของตัวความ แต่อย่างเดียว โดยจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมและความเป็นธรรมด้วย

เพราะฉะนั้นการรับแก้ต่างคดีอาญาจึงเป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการโดยเฉพาะในการที่จะพิจารณาว่าจะรับหรือไม่รับแก้ต่างคดี โดยควรใช้ดุลพินิจอย่างกว้างเพื่อให้สามารถที่จะคุ้มครองหน่วยงานของรัฐและคนของรัฐได้อย่างทั่วถึง แต่ขณะเดียวกันต้องคำนึงให้ความยุติธรรมแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งด้วยเสมอ

ผู้อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะส่งเรื่องมายังพนักงานอัยการเพื่อขอให้แก้ต่าง

ผู้อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะส่งเรื่องมายังพนักงานอัยการเพื่อขอให้เป็นทนายความรับแก้ต่างให้ นั้น โดยหลักแล้วต้องเป็นการส่งเรื่องมาโดยหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกฟ้อง เนื่องจากเป็นกรณีที่เรื่องผ่านการพิจารณาจากต้นสังกัดแล้ว ย่อมเป็นการชัดเจนในตัวของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น หน่วยงานต้นสังกัดได้พิจารณากลับกรองในเบื้องต้นแล้วว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ กรณีจึงไม่ต้องกังวลของพนักงานอัยการว่าจะเป็นการรับแก้ต่างให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งถูกตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยในการกระทำเดียวกันนั้น แต่หากเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นได้ส่งเรื่องมาให้แก้ต่างโดยตรง กรณีอาจเกิดปัญหาได้ภายหลังดังเช่นที่กล่าวแล้ว ดังนั้น จึงไม่ควรรับเรื่องที่เจ้าหน้าที่ของรัฐส่งเรื่องมาขอให้แก้ต่างโดยไม่ผ่านการพิจารณาของหน่วยงานต้นสังกัด

1) การตรวจสอบสำนวน สอบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน⁵

⁵ สำนักงานอัยการสูงสุด. คู่มือการดำเนินคดีอาญาแก้ต่าง (กรุงเทพมหานคร สำนักงานอัยการสูงสุด 2554) หน้า 7 - 8

การตรวจสำนวนเบื้องต้นของพนักงานอัยการการพิจารณาตรวจสำนวนในขั้นนี้เป็นเพียงการตรวจเบื้องต้นเท่านั้น โดยพิจารณาจากคำฟ้องในเบื้องต้นตลอดจนเอกสารหลักฐานที่จัดส่งมาพร้อมหนังสือขอเข้ารับแก้ต่าง โดยต้องตรวจสอบว่าคดีที่ถูกฟ้องนั้น พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่จะเข้ารับแก้ต่างให้ได้หรือไม่ ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการ และพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (4) และตามระเบียบหรือคำสั่งของสำนักงานอัยการสูงสุด และคดีอยู่ในเขตอำนาจศาลที่พนักงานอัยการจะเข้าดำเนินคดีให้ได้หรือไม่ โดยเมื่อได้พิจารณาคำฟ้องโจทก์ในเบื้องต้นผ่านแล้ว จึงควรติดต่อประสานงานไปยังเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานคดี ซึ่งระบุอยู่ในหนังสือแจ้งขอเข้ารับแก้ต่างโดยเร็วที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ดำเนินการจัดส่งเอกสารที่จำเป็นในการพิจารณาเบื้องต้น ก่อนที่จะทำการนัดหมายจำเลยและพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นตามแนวทางการต่อสู้คดีมาพบ เพื่อซักถามข้อเท็จจริงและแจ้งให้จัดส่งเอกสารให้ครบถ้วนต่อไป

อนึ่ง ในการแจ้งติดต่อเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานคดีนั้น สามารถดำเนินการได้ทั้งวิธีการติดต่อทางโทรศัพท์หรือโดยการมีหนังสือแจ้งไปก็ได้ แต่การแจ้งโดยวิธีออกหนังสือไปเป็นทางนั้น หากเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานไม่ดำเนินการใด ๆ ตามที่ได้แจ้งไปภายในกำหนดนั้น และเกิดความเสียหายแก่คดีขึ้นภายหลังย่อมเป็นความผิดและบกพร่องของตัวความเอง อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ก็มีข้อเสีย เนื่องจากใช้เวลาติดต่อมากเกินไป ส่วนวิธีการติดต่อทางโทรศัพท์นั้นสามารถติดต่อได้ทันทีซึ่งสะดวกรวดเร็วกว่า แต่ทั้งนี้ในทุครั้งติดต่อประสานงานทางโทรศัพท์แล้ว ต้องจัดทำรายงานการคดี (อ.ก.13) บันทึกการดำเนินการดังกล่าวไว้เป็นหลักฐานด้วยทุกครั้ง

2) การบันทึกคำให้การของจำเลยและพยานที่เกี่ยวข้อง

ในการบันทึกถ้อยคำของบุคคลที่เกี่ยวข้องในสำนวนคดีรับแก้ต่างนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เนื่องจากจะทำให้พนักงานอัยการสามารถเข้าใจข้อเท็จจริงในคดีทั้งหมดได้ ซึ่งการได้มาซึ่งบันทึกถ้อยคำของจำเลยและพยานในคดีนั้นสามารถดำเนินการได้ 2 วิธี คือ วิธีการให้จำเลยหรือพยานมาพบแล้วบันทึกถ้อยคำดังกล่าวด้วยตนเอง พร้อมให้จำเลยหรือพยานจัดทำบันทึกถ้อยคำชี้แจงตามประเด็นที่กำหนด พร้อมจัดส่งวัตถุพยานและพยานเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะจำเลยต้องชี้แจงโดยละเอียดว่ามีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใด หรือเหตุผลใดว่าตนไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้องโดยละเอียดตามลำดับขั้นตอนพร้อมวัตถุพยานและพยานเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน

(ก) การให้มาพบแล้วบันทึกด้วย อ.ก. 22 วิธีการนี้เป็นวิธีการปกติที่พนักงานอัยการใช้ปฏิบัติในการทำคดีอาญาทั่วไปอยู่แล้ว แต่วิธีการนี้มีข้อเสียอยู่ที่พนักงานอัยการต้องดำเนินการบันทึกถ้อยคำด้วยตนเอง และยังต้องให้จำเลยหรือพยานต้องเดินทางมาพบด้วยตนเอง ซึ่งใช้เวลาในการดำเนินการมาก

(ข) การให้จัดทำบันทึกถ้อยคำชี้แจงเป็นหนังสือจัดส่งมาตามประเด็นที่กำหนดวิธีหานี้ข้อดี คือ จำเลยหรือพยานสามารถเรียงลำดับเหตุการณ์และข้อเท็จจริงได้โดยละเอียดเกินกว่าคำถามของพนักงานอัยการ และไม่ทำให้พนักงานอัยการเสียเวลาในการจัดทำเอกสารดังกล่าว นอกจากนี้ยังสามารถดำเนินการวิธีนี้โดยเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานได้

อนึ่ง การจะเลือกใช้วิธีการใดนั้นขึ้นอยู่กับการพิจารณาของพนักงานอัยการผู้เป็นเจ้าของสำนวน

(ค) สำหรับจำเลยต้องมีการจัดให้มาพบกับพนักงานอัยการ หรือไม่ก็ให้พนักงานอัยการไปพบกับจำเลย เพื่อบันทึกไว้ในแบบ อ.ก. 22 ว่าจำเลยต้องการให้พนักงานอัยการที่เป็นทนายแก้ต่างคดีให้จนคดีถึงที่สุด และตกลงพร้อมที่จะให้ข้อเท็จจริงทั้งพยานหลักฐานต่าง ๆ ตามที่พนักงานอัยการต้องการไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้จำเลยยืนยันด้วยตนเองว่า ประสงค์ให้พนักงานอัยการเป็นทนายแก้ต่างคดีให้จริง และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับพนักงานอัยการด้วย

3.1.3 กรณีว่าต่างหรือแก้ต่างในคดีแพ่ง

เมื่อได้ทราบถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในทางอาญาแล้วต่อไปจะกล่าวถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีแพ่ง คดีปกครอง กล่าวคือ การดำเนินคดีจะมีทั้งคดีรับว่าต่าง และ แก้ต่างให้กับทางตัวความ⁶ ซึ่งเป็นรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาค เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ หรือที่ราษฎรถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งการดำเนินคดีผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สำหรับบุคคลหรือหน่วยงานอื่นที่พนักงานอัยการจะเข้าไปดำเนินคดีว่าต่างหรือแก้ต่างให้ นั้น กฎหมายได้บัญญัติไว้ชัดแล้วว่าเป็นผู้ใด แต่ในกรณีของ “รัฐบาล” ซึ่งไม่ได้มีการให้คำจำกัดความว่าหมายถึงบุคคลใด

เนื่องจากการดำเนินการต้องเกี่ยวข้องกับทางศาล จึงจำเป็นต้องศึกษาการตีความหมายจากคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปรากฏว่าศาลฎีกาได้เคยมีคำพิพากษาไว้ว่าผู้ที่ฟ้องหรือถูกฟ้องในศาลได้นั้น จะต้องเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล รัฐบาลนั้นแม้จะหมายถึงรัฐอันเป็นหน่วยแห่งประเทศชาติ ก็ไม่เป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และไม่มีกฎหมายอื่นบัญญัติว่าเป็นนิติบุคคล จึงเป็นคู่ความในคดีไม่ได้

⁶ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (3) (4)

ดังนั้น พนักงานอัยการจึงเข้าดำเนินคดีแทนรัฐบาลไม่ได้ แต่ในการบริหารงานของรัฐบาลนั้น ได้กระทำโดยผ่านกลไกของรัฐบาลที่อยู่ในรูปของกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ จังหวัดและอื่น ๆ ซึ่งรวมทั้งบุคคลธรรมดาโดยใช้นามในตำแหน่งหน้าที่ที่กฎหมายระบุไว้ เช่น พนักงานสอบสวน ผู้ว่าราชการจังหวัด หรืออื่น ๆ

ฉะนั้น การที่พนักงานอัยการจะเข้าดำเนินคดีแทนรัฐบาลในศาลนั้น ก็คือการเข้าไปดำเนินคดีแทนหน่วยราชการต่าง ๆ ของรัฐบาลซึ่งมีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายที่จัดตั้ง ซึ่งการดำเนินคดีแพ่งในเรื่องการว่าต่างหรือแก้ต่างของพนักงานอัยการให้กับบุคคลหรือนิติบุคคลดังกล่าวนี้ จะมีวิธีการดำเนินการที่แตกต่างจากการดำเนินคดีที่เริ่มต้นที่พนักงานอัยการในรายละเอียดมากพอสมควร ทั้งนี้เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายในพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 เอง และแนวทางในทางปฏิบัติที่สำนักงานอัยการสูงสุดได้วางไว้ ซึ่งจะนำไปวิเคราะห์ในบทต่อ ๆ ไป แต่ในขั้นนี้จะกล่าวถึงวิธีการดำเนินการหรือวิธีปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจปัญหา

ดังนั้น เมื่อพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุด ได้รับคำร้องจากบุคคลที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าวแล้วข้างต้น พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาในเบื้องต้นก่อนว่า คดีหรือเรื่องราวที่รับมานั้นอยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนหรือไม่ อยู่ในอำนาจศาลที่จะรับฟ้องหรือรับคำร้องขอให้พิจารณาพิพากษาหรือไม่ และถ้าเป็นคดีที่เทศบาล หรือสุขาภิบาล หรือนิติบุคคล ซึ่งมีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นส่งมาให้ นั่น ต้องมีเช็คคดีที่พิพาทกับรัฐบาล

เมื่อได้พิจารณาในขั้นต้นแล้ว และพนักงานอัยการเห็นว่าอยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนที่จะรับดำเนินการได้ พนักงานอัยการจะต้องรวบรวมพยานหลักฐาน ทั้งพยานเอกสารและพยานบุคคล รวมทั้งพยานอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่การพิจารณาคดี โดยในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ พนักงานอัยการจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้ครบถ้วนเช่นเดียวกับที่พนักงานสอบสวนซึ่งปฏิบัติในการสอบสวนคดีอาญา และเพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการมีประสิทธิภาพมากขึ้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะต้องให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการค้นหาพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการต้องการสำหรับการดำเนินคดีด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี

เมื่อพนักงานอัยการทำการสอบสวนข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงที่จำเป็นแก่คดีแล้ว พนักงานอัยการซึ่งรับผิดชอบสำนวนสอบสวนก็ต้องทำความเข้าใจในสำนวนคดีว่าสมควรจะดำเนินคดีหรือไม่เพียงใด

1) การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั่วไป

เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนคดีหรือเรื่องที่ยื่นมาและอยู่ในอำนาจหน้าที่ที่ตนจะดำเนินการต่อไปได้ พนักงานอัยการจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐาน สอบสวนพยานบุคคลพยานเอกสาร และพยานอื่น ๆ อันจำเป็นแก่การพิจารณาคดีที่ตัวความขอให้ดำเนินการนั้น ตามปกติตัว

ความที่ขอให้พนักงานอัยการดำเนินการให้ เมื่อส่งเรื่องหรือสำนวนมาก็จะแจ้งและส่งเจ้าหน้าที่ผู้รู้เรื่องดีหรือนิติกรของตัวความมาติดต่อกับพนักงานอัยการ เพื่อที่จะให้เป็นผู้อธิบายเรื่องราวที่มาของข้อพิพาท ที่มาของเอกสารหลักฐานต่าง ๆ และพยานบุคคลที่เห็นว่าเกี่ยวข้อง สำหรับเอกสารหลักฐานนั้น ตัวความหรือผู้รู้เรื่องดี หรือนิติกรของตัวความจะเป็นผู้ส่งเอกสารหรือคัดสำเนาหรือถ่ายภาพมาให้ และนำพยานบุคคลมาให้สอบถาม หรือสอบสวน และนำวัตถุพยาน (ถ้ามี) มาให้ตรวจ ถ้าตัวความไม่ได้ส่งเจ้าหน้าที่มา พนักงานอัยการจะต้องทำหนังสือแจ้งตัวความให้ส่งเจ้าหน้าที่มาติดต่อกับ หรือส่งผู้แทนหรือผู้รู้เรื่องดีหรือนิติกรของตัวความมาติดต่อกับคำสั่งคำแนะนำจากพนักงานอัยการ ภายหลังจากที่พนักงานอัยการได้สั่งหรือให้คำแนะนำให้หาหลักฐานแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของตัวความผู้เป็นเจ้าของคดีจะค้นคว้าหาหลักฐานมาให้พนักงานอัยการ ถ้าไม่อาจทำได้โดยลำพัง ก็สมควรที่จะขออาศัยความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือตัวความเจ้าของคดีก็ควรที่จะขอให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติช่วยเหลือ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ย่อมเป็นหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะให้ความร่วมมือหาหลักฐานในการดำเนินคดีต่อไป⁷ พนักงานอัยการจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ และสอบสวนปากคำพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องและที่เห็นว่าจำเป็นแก่คดี ในการสอบสวนปากคำพนักงานอัยการจะต้องบันทึกถ้อยคำของพยานที่ให้การต่อพนักงานอัยการไว้เป็นหลักฐานลงในแบบพิมพ์ของสำนักงานอัยการสูงสุดที่เรียกว่า “อ.ก.22” หรือ แบบ “คำให้การพยาน” โดยละเอียดถี่ถ้วน เพราะคำพยานที่บันทึกไว้จะถูกใช้เป็นหลักในการพิจารณาวินิจฉัยสั่งคดี และใช้ในการซักถามพยานนั้น ๆ ในชั้นศาลต่อไปด้วย พนักงานอัยการจะต้องรวบรวมถ้อยคำพยานและหลักฐานต่าง ๆ ไว้ในสำนวนคดีนั้น ๆ

2) การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีบางประเภท

(1) เรื่องผิดสัญญา พยานหลักฐานที่สำคัญ คือ ตัวสัญญาซึ่งเป็นต้นเหตุกล่าวหาว่า คู่สัญญาอีกฝ่ายประพฤติผิดสัญญา เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินการให้มีการประกวดราคา การยื่นซองประกวดราคา การเปิดซองประกวดราคา การต่อรองราคา การลงนามในสัญญา การตรวจรับงาน การจ่ายเงินค่าจ้างแต่ละงวด จนถึงขั้นตอนที่กล่าวหาว่ามีการกระทำผิดสัญญา การแจ้งให้ปฏิบัติตามสัญญา การบอกเลิกสัญญา แจ้งให้ชำระค่าปรับหรือค่าเสียหายเนื่องจากผิดสัญญา ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป คือ ต้องขอเอกสารที่เกี่ยวกับการทำสัญญานั้น ๆ ทั้งแฟ้มจากตัวความ และสอบพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญา และการปฏิบัติตามสัญญานั้น ซึ่งส่วนมากจะเป็นตำแหน่งเจ้าหน้าที่พัสดุ กรรมการตรวจการจ้าง เจ้าหน้าที่การเงิน นิติกร ผู้ประสานงาน ผู้มีชื่อเกี่ยวข้องในเอกสารที่พนักงานอัยการเห็นว่าสำคัญ ก็จะต้องนำเข้ามาเบิกความรับรองเอกสารนั้น หน่วยงานที่ส่งมาให้ดำเนินการ ส่วนมากมักจะเป็นเรื่องผิดสัญญาจ้างทำของ ผิดสัญญาซื้อขาย ส่วน

⁷ หนังสือกรมสารบรรณรัฐมนตรี ฝ่ายบริหารที่ นว.95/2497 ลงวันที่ 9 เมษายน 2497

สัญญาอื่น ๆ ที่ไม่มีชื่อ การรวบรวมพยานหลักฐานก็ให้ใช้วิธีการทำนองเดียวกัน คือ เอกสารที่เป็นข้อตกลงหรือข้อสัญญา และบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งเห็นว่าจำเป็นต้องนำเข้าไปเบิกความเป็นพยานประกอบเอกสารหรือรับรองเอกสารนั้น ๆ ขั้นตอนการทวงถาม เอกสารที่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องและการใช้สิทธิโต้แย้งทางศาล มีสัญญาอีกประเภทหนึ่งคือสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาชั้นพนักงานสอบสวนและชั้นพนักงานอัยการ หลักฐานที่สำคัญคือ ตัวหนังสือสัญญาประกันตัวผู้ต้องหา หนังสือแจ้งให้ส่งตัวผู้ต้องหา แจ้งการปรับและให้ชำระค่าปรับ และพยานบุคคลผู้ทำสัญญาคือพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการผู้เป็นคู่สัญญา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการมอบอำนาจให้ประกันตัวผู้ต้องหา และกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพ ว่าถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

(2) เรื่องละเมิด ส่วนมากจะเป็นเรื่องรถยนต์ชนกัน หรือรถยนต์ชนทรัพย์สินของทางราชการเสียหาย เช่น รวสะพาน เหล็กกั้นริมทางหลวง เสาไฟฟ้า ป้ายสัญญาณจราจร ฯลฯ เมื่อเกิดเหตุขึ้นส่วนมากจะมีการแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีการลงบันทึกประจำวันไว้ มีการเปรียบเทียบปรับ การรวบรวมพยานหลักฐาน จึงต้องดำเนินการขอคัดสำเนาบันทึกประจำวัน การแจ้งเหตุ การเปรียบเทียบปรับ และสอบพยานบุคคลที่อยู่หรือเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรวมทั้งพยานวัตถุ (ถ้ามี) ภาพถ่ายสถานที่เกิดเหตุ ภาพถ่ายสภาพของทรัพย์สินที่รถยนต์ถูกชนเสียหาย และหลักฐานการคิดคำนวณค่าเสียหาย

3.1.4 คดีว่าต่างหรือแก้ต่างในคดีปกครอง

การแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากของการพิจารณาในคดีของศาลปกครอง เพราะก่อนที่ศาลจะพิพากษาคดีได้ ศาลจะต้องตรวจสอบให้ได้ข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติเสียก่อนว่าข้อเท็จจริงแห่งคดีมีอยู่อย่างไร และการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนั้น ศาลเป็นผู้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยความร่วมมือของคู่ความ ดังนั้น ศาลจึงไม่จำเป็นต้องผูกพันกับข้อเท็จจริงที่คู่ความกล่าวอ้างในคำฟ้อง คำให้การ และพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ แต่อาจแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตามไม่ว่าการพิจารณาคดีจะใช้ระบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหา ศาลก็ต้องปฏิบัติตาม “หลักการฟังความทุกฝ่าย” (audi alteram) กล่าวคือต้องเปิดโอกาสให้คู่ความแต่ละฝ่ายได้ทราบถึงข้ออ้างข้อเถียงของอีกฝ่ายหนึ่ง และให้คู่ความแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้างและหรือหักล้างข้อเท็จจริงที่อีกฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้าง

เนื่องจากศาลปกครองไม่เพียงแต่จะมีบทบาทในการให้ความคุ้มครองเอกชนจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายปกครองเท่านั้น หากแต่ยังมีบทบาทในการพิทักษ์ประโยชน์สาธารณะ (Trustee of Public Interest) อีกด้วย ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองของประเทศต่าง ๆ จึงใช้ระบบไต่สวน เพื่อให้ศาลปกครองสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงให้ได้มากที่สุดและสมบูรณ์ที่สุด อัน

จะทำให้ศาลปกครองสามารถพิพากษาคดีได้อย่างยุติธรรม กล่าวคือ ก่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ส่วนตัวของเอกชน

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ก็ได้กำหนดให้ระบบการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีของศาลปกครองเป็นไปตามระบบไต่สวน โดยมาตรา 55 วรรคสามแห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้บัญญัติว่า “ในการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลปกครองอาจตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสม ในการนี้ศาลปกครองจะรับฟังพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่กรณีได้ตามที่เห็นสมควร” และข้อ 50 แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดฉบับดังกล่าวได้กำหนดว่า “ในการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสม ในการนี้ศาลอาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่กรณีที่ปรากฏในคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ หรือคำให้การเพิ่มเติม...”

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนมีคำสั่งให้รับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้ว ศาลก็มีอำนาจหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยตุลาการเจ้าของสำนวนจะเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อสรุปเสนอองค์คณะ ในการแสวงหาข้อเท็จจริงนั้นแยกพิจารณาได้เป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1) การแสวงหาข้อเท็จจริงจากคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ หรือคำให้การเพิ่มเติมในขั้นตอนนี้เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าคำฟ้องใดเป็นคำฟ้องที่สมบูรณ์ครบถ้วน ก็ให้มีคำสั่งรับคำฟ้อง และมีคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทำคำให้การ พร้อมกับส่งสำเนาคำฟ้องและสำเนาพยานหลักฐานไปด้วย เพื่อให้ผู้ถูกฟ้องคดียื่นคำให้การพร้อมกับส่งพยานหลักฐานตามที่ตุลาการเจ้าของสำนวนกำหนดไว้ ทั้งนี้ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำฟ้อง หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ถ้าตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าคำให้การของผู้ถูกฟ้องคดีไม่ครบถ้วนหรือชัดเจนเพียงพอ จะสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีดำเนินการแก้ไขหรือจัดทำคำให้การส่งมาใหม่ก็ได้

เมื่อผู้ถูกฟ้องคดียื่นคำให้การแล้ว ให้ศาลส่งคำให้การพร้อมทั้งสำเนาพยานหลักฐานไปยังผู้ฟ้องคดี เพื่อให้ผู้ฟ้องคดีคัดค้านหรือยอมรับคำให้การหรือพยานหลักฐานที่ผู้ถูกฟ้องคดียื่นต่อศาล ถ้าผู้ฟ้องคดีประสงค์จะคัดค้านคำให้การ ให้ทำคำคัดค้านคำให้การยื่นต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำให้การ หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ถ้าผู้ฟ้องคดีไม่ประสงค์จะทำคำคัดค้านคำให้การ แต่ประสงค์จะให้ศาลพิจารณาพิพากษาต่อไป ผู้ฟ้องคดีต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ศาลทราบภายในกำหนดเวลาดังกล่าวด้วย ถ้าผู้ฟ้องคดีไม่ได้ยื่นคำคัดค้านคำให้การภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือกรณีไม่ประสงค์จะทำคำคัดค้านคำให้การ แต่ไม่ได้แจ้งความประสงค์ให้ศาลทราบ ศาลจะมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความก็ได้

หลังจากที่ศาลได้รับสำเนาคำคัดค้านคำให้การจากผู้ฟ้องคดีแล้ว ให้ศาลส่งสำเนาคำคัดค้านคำให้การของผู้ฟ้องคดีให้ผู้ถูกฟ้องคดี เพื่อให้ผู้ถูกฟ้องคดียื่นคำให้การเพิ่มเติมต่อศาลภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำคัดค้านคำให้การหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

2) การแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม

เนื่องจากระบบวิธีพิจารณาคดีปกครองนั้นเป็นระบบไต่สวน การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีเป็นหน้าที่ของตุลาการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในคดีครบถ้วนสมบูรณ์ ศาลจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงเป็นอย่างมาก โดยไม่ติดยึดอยู่กับข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่คู่ความหรือคู่กรณีกล่าวอ้างหรือนำเสนอต่อศาลเท่านั้น ดังนั้น แม้ว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั้งปวงจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ตามที่ปรากฏในคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ และคำให้การเพิ่มเติมแล้วก็ตาม ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวยังไม่ชัดเจน หรือไม่เพียงพอต่อการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลก็อาจจะแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม และหากกรณีที่ต้องมีการให้ถ้อยคำของคู่กรณี พยานหรือบุคคลใด ๆ ก็ให้ศาลเป็นผู้ซักถาม โดยศาลมีอำนาจออกคำสั่งเรียกคู่กรณี หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำตามที่เห็นสมควร

นอกจากนี้ หากมีกรณีที่คู่กรณีมิได้ทำการส่งเอกสารหรือพยานหลักฐานใด ๆ เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ไม่ว่าจะเป็เพราะเหตุจงใจ หรือไม่ทราบว่ามีเอกสารหรือพยานหลักฐานดังกล่าวอยู่ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่กรณีมีคำขอ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้คู่กรณีหน่วยงานทางปกครอง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องส่งเอกสารหรือพยานหลักฐานดังกล่าวให้แก่ศาลได้ รวมทั้งยังมีอำนาจออกคำสั่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อศึกษา ตรวจสอบหรือวิเคราะห์ในเรื่องใด ๆ เกี่ยวกับคดี อันมิใช่เป็นการวินิจฉัยข้อกฎหมาย แล้วให้ทำรายงานหรือให้ถ้อยคำต่อศาลได้

3.2 การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่กำหนดในพระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 16

3.2.1 คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ

1) ความหมายและประเภทคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ

คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หมายถึง ในคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีเพียงผู้เดียว โดยเข้าไปในคดีในฐานะตัวความหรือคู่ความเอง เช่น เช่นฟ้องคดีแทนผู้สืบสันดานในการฟ้องบุพการีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาอันได้แก่ฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือที่

เรียกทั่วไปว่า “คดีอุทลุม”⁸ การร้องขอต่างๆ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือตามกฎหมายอื่น ๆ การร้องคัดค้านสัญญา⁹ ที่บัญญัติไว้ให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีได้เอง เช่น ในเรื่องการคัดค้านสัญญา เป็นต้น¹⁰ ซึ่งคดีเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องแต่งตั้งให้พนักงานอัยการเป็นทนายความในคดี เพราะกฎหมายประสงค์ที่จะให้พนักงานอัยการเป็นทนายความและดำเนินคดีโดยตนเอง ดังนั้น ในส่วนของการดำเนินการในคดีประเภทนี้ สำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้กำหนดแนวทางการและคำแนะนำแก่พนักงานอัยการทุกคนว่าไม่ควรตั้งทนายความให้ว่าความและพิจารณาคดีแทนตนเอง¹¹ ซึ่งคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ อาจมีได้ทั้งคดีแพ่งทั่วไป และคดีปกครอง

การดำเนินการในคดีประเภทนี้ เมื่อพนักงานอัยการได้รับคำร้องจากบุคคลอื่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ให้พนักงานอัยการดำเนินการให้ได้ พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาในเบื้องต้นว่า คดีหรือเรื่องราวที่รับมานั้นอยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนเองหรือไม่ เมื่อเห็นว่าคดีดังกล่าวอยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนจะดำเนินการได้ พนักงานอัยการก็ต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่การพิจารณาคดีจนครบถ้วน

การดำเนินคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการนี้ พนักงานอัยการจะต้องทำหน้าที่ในฐานะตัวความเอง กฎหมายจึงบัญญัติ¹² ให้พนักงานอัยการมีอำนาจออกหมายเรียกพยานได้ด้วย ซึ่งหากผู้ถูกหมายเรียกดังกล่าวขัดขืนก็จะมีโทษทางอาญา

2) การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐาน

เนื่องจากคดีประเภทนี้พนักงานอัยการเป็นคู่ความและเป็นผู้ดำเนินการคดีเองตั้งแต่ขั้นตอนการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เมื่อมีผู้มายื่นคำร้องขอให้ช่วยเหลือ หรือพนักงานอัยการทราบเหตุอันเป็นมูลแห่งการดำเนินคดีจากกระทรวงต่างประเทศ หรือได้รับหมายเรียกจากศาลที่พิจารณาคดี ในการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ออกหมายเรียกบุคคลใด ๆ (นอกจากพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่คู่ความฝ่ายนั้นยินยอมมาให้การต่อพนักงานอัยการ โดยสาบานหรือปฏิญาณตัวก็ได้¹³ ให้มาให้การได้ แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะไม่ออกหมายเรียก แต่จะใช้วิธีการมีหนังสือเชิญบุคคลผู้นั้นให้มาพบพนักงานอัยการ แต่ถ้าบุคคลนั้น ๆ ไม่มาพบพนักงานอัยการ และเมื่อพนักงานอัยการเห็นเป็นการจำเป็นจะต้องสอบถามสอบสวนปากคำบุคคลดังกล่าวเป็นพยานก็ยอมที่จะออกหมายเรียกได้ หรือถ้าหากบุคคลนั้น ๆ เป็นข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ พนักงานอัยการอาจขอความร่วมมือจากหัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐนั้น ๆ ให้แนะนำ หรือส่งให้ไปพบพนักงานอัยการก็ยอมทำได้ในกรณีราษฎรเป็นผู้ร้อง

⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562 ,1565

⁹ ดูพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2552 มาตรา 57

¹⁰ สมเจตน์ อำนาจสวัสดิ์. “ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการในประเทศไทย”. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530). หน้า 12

¹¹ คำแนะนำในหนังสืออัยการนิเทศ พ.ศ. 2492 เล่มที่ 4 หน้า 235

¹² พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 16

¹³ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 16

ขอให้พนักงานอัยการดำเนินการให้ พนักงานอัยการจะติดต่อให้ราษฎรผู้เป็นตัวแทนนั้น นำพยานหลักฐานมาให้พิจารณาทำนองเดียวกันกับที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นในกรณีเกี่ยวกับพยานเอกสาร ถ้าหากมีพยานเอกสารที่พนักงานอัยการต้องการ แต่เพิกเฉยอยู่ในครอบครองของส่วนราชการอื่น พนักงานอัยการจะทำหนังสือถึงส่วนราชการนั้นโดยตรง ให้ส่วนราชการนั้น ๆ ส่งเอกสารหรือสำเนาเอกสาร หรือภาพถ่ายเอกสารนั้น ๆ มายังพนักงานอัยการก็ได้¹⁴ ถ้ามีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับสถานที่พิพาทเพื่อประกอบการพิจารณาพนักงานอัยการอาจต้องออกไปตรวจดูสถานที่พิพาทเพื่อประกอบการพิจารณา โดยความร่วมมือของตัวความก็ได้ และในกรณีเช่นนี้หากจำเป็นต้องมีการบันทึกเป็นแผนที่ หรือภาพถ่ายไว้ด้วย พนักงานอัยการก็อาจขอให้ตัวความจัดการให้

เนื่องจากคดีประเภทนี้พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการสอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐานเอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่าพนักงานอัยการไม่ค่อยจะออกหมายเรียกบุคคลหรือเอกสารจากบุคคลอื่นนอกจากตัวความ แต่จะใช้วิธีการมีหนังสือเชิญหรือขอเอกสารผ่านทางบุคคลผู้ยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ เช่น คดีร้องจัดการมรดก หรือคดีอุทลุม เป็นต้น

3.2.2 การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32

ก) ความเป็นมาของบทบัญญัติมาตรา 32

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ร่างขึ้นบนสถานการณ์ที่จะต้องการนำพาประเทศไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องมาจากสถานการณ์บ้านเมืองในช่วงหลายปีที่ผ่านมาภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก่อให้เกิดการผูกขาดอำนาจรัฐและการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม การดำเนินการทางการเมืองที่ขาดความโปร่งใส ไม่มีคุณธรรมและจริยธรรม ระบบตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่ล้มเหลว และการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนยังไม่ได้รับการคุ้มครอง และส่งเสริมอย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงได้มีการกำหนดสาระสำคัญ 4 แนวทางขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เพื่อแก้ปัญหาดังที่กล่าวมา

หนึ่งในสี่แนวทางของสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่มุ่งแก้ไขคือ การคุ้มครองส่งเสริมและการขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่ นั่นคือ การดำเนินการเพิ่มประเภทสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มากขึ้นจากเดิมที่เคยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 โดยทำให้การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนงายขึ้น ด้วยมาตรการแบ่งหมวดหมู่สิทธิและเสรีภาพอย่างชัดเจน ทั้งนี้ประชาชนสามารถอ่านและเข้าถึง

¹⁴ สำนักงานอัยการสูงสุด. คู่มือการดำเนินคดีแพ่ง (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอัยการสูงสุด 2554). หน้า 8 – 9

รัฐธรรมนูญได้โดยง่าย เช่น สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลตามมาตรา 32 - 38 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 39-40 โดยเฉพาะมาตรา 40 ที่เพิ่มสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ให้ทุกคนได้รับการคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม อันเป็นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว ทันท่วงที และเสียค่าใช้จ่ายตามสมควร

นอกจากการเพิ่มสิทธิในกระบวนการยุติธรรมแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ยังกำหนดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายไว้ในมาตรา 32 ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

ฯลฯ

การค้นตัวหรือการกระทำใด อันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ ตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ บุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องขอต่อศาล เพื่อสั่งให้ระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควร หรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

จากมาตรา 32 ข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดรับรองถึงสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของประชาชนไว้ว่า บุคคลใดจะทำละเมิดสิทธิดังกล่าวไม่ได้ ถ้าหากมีการกระทำใด ๆ ที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายประชาชนดังกล่าว ให้พนักงานอัยการสามารถร้องขอต่อศาล เพื่อสั่งให้ระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้นได้ อันแสดงให้เห็นถึงบทบาทของพนักงานอัยการในการเข้าไปคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยใช้วิธีการทางกระบวนการยุติธรรม โดยการยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งศาลอาจสั่งให้ทำการไต่สวนคำร้องดังกล่าว เพื่อดำเนินการพิจารณาต่อไป

นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 ยังบัญญัติถึงการเพิ่มสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในมาตรา 40(4) ได้กำหนดชัดว่า ให้บุคคลใดก็ตามที่เกี่ยวข้องในคดี มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม... ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามมาตรา 30 และมาตรา 40(4) จะเห็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่มุ่งกำหนดบทบาทของอัยการในการตรวจสอบ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในระหว่างสอบสวน

อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้แบ่งแยกอำนาจการสอบสวนคดีอาญาออกจากอำนาจการฟ้องคดีอย่างเด็ดขาด ทำให้การสอบสวนคดีอาญาอยู่ในอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเพียงฝ่ายเดียวตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเห็นว่าการสอบสวน

เสร็จสิ้นแล้ว จึงจะทำความเข้าใจส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณาลั่นกรองต่อไป จากการแบ่งแยกอำนาจโดยเด็ดขาดดังกล่าว ทำให้สังคมเกิดความไม่มั่นใจในประสิทธิภาพของระบบการตรวจสอบกลั่นกรองการจับกุมสอบสวน เนื่องจากมีข้อร้องเรียนกล่าวหา และผู้ต้องหาขอความเป็นธรรมในการสอบสวนต่อพนักงานอัยการและหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงร้องเรียนต่อสื่อมวลชนดังที่ปรากฏเป็นข่าวมาโดยตลอด การร้องเรียนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีโอกาสถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายจากการถูกจับกุมโดยมิชอบหรือโดยไม่มีเหตุอันสมควร ทำให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหา มีการแจ้งข้อกล่าวหา ถูกควบคุมตัวหรือขังระหว่างสอบสวนได้โดยง่าย ดังเช่นที่ผ่านมาปรากฏเป็นข่าวบนหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่อง เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมสองสามีภรรยาขังลิ้มหรือจใจขังเกินกำหนดของกฎหมาย และแก้ไขเปลี่ยนแปลงอายุผู้ต้องขังหญิงซึ่งความจริงอายุ 17 ปี ให้เป็นอายุ 19 ปี ทำให้หญิงผู้ต้องขังต้องคลอดบุตรและเลี้ยงบุตรในห้องขัง อีกรณีหนึ่งผู้ต้องหาวิ่งราวทรัพย์ซึ่งได้ให้การปฏิเสธว่าตนมิได้วิ่งราวทรัพย์ และยังแจ้งด้วยว่าตนเป็นอาสาสมัครหน่วยกู้ภัยได้ถูกตำรวจจับกุม แล้วถูกตำรวจซ้อมให้รับสารภาพด้วยการใช้ถุงดำสำหรับใส่ขยะคลุมศีรษะ และถูกไฟฟ้าช็อตอวัยวะเพศจนไหม้เกรียม เหล่านี้เป็นต้น

จากรณีตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นได้ว่าการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามมาตรา 32 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 อยู่แล้วจริง ดังนั้น เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในมาตรา 32 วรรคท้าย จึงกำหนดให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามาดูแลช่วยเหลือคุ้มครองโดยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ การจะเข้าดูแลช่วยเหลือคุ้มครองดังกล่าว พนักงานอัยการจะต้องตรวจสอบไต่สวนความถูกต้องชอบธรรมของการจับกุมสอบสวนเสียก่อน จึงจะสามารถที่จะยื่นคำร้องได้ถูกต้อง ประกอบกับมาตรา 40 (4) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ให้ความสำคัญแก่กระบวนการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ซึ่งการจะดำเนินการให้ตรงตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้นั้น จำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบถ่วงดุล จากทั้งองค์กรภายใน (Internal Control) คือ ตามสายงานของตำรวจ และจากองค์กรภายนอก (External Control) คือ องค์กรอัยการที่มีประสิทธิภาพ

กระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลการสอบสวนนี้ ในต่างประเทศได้มีการกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าไปมีบทบาทร่วมในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ตัวอย่างเช่น กรณีของประเทศญี่ปุ่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดให้อำนาจพนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนคดีอาญาได้ เช่นเดียวกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน พนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันก็มีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญาร่วมกับตำรวจตั้งแต่ต้น มิได้แบ่งแยกอำนาจสอบสวนคดีกับอำนาจฟ้องคดีออกจากกันอย่างเด็ดขาดเหมือนดังเช่นในประเทศไทย ทั้งนี้การแยกอำนาจสอบสวนคดีอาญากับอำนาจการฟ้องคดีอาญาออกจากกันอย่างเด็ดขาด ส่งผลให้พนักงานอัยการไม่สามารถทราบความถูกต้องแท้จริงของ

พยานหลักฐานต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยคงพิจารณาจากพยานหลักฐานเท่าที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมมาให้เท่านั้น โอกาสที่พนักงานอัยการจะให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีได้อย่างถูกต้องแท้จริงจึงมีอยู่อย่างจำกัด อันเป็นเหตุให้พนักงานอัยการออกคำสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องตามสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมา

การที่จะให้พนักงานอัยการเข้าไปให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามมาตรา 32 และ 40(4) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทของพนักงานอัยการที่เข้าไปทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามมาตรา 32 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ทั้งนี้ การศึกษาดังกล่าวจะนำไปสู่การพิจารณากำหนดบทบาทของพนักงานอัยการที่สอดคล้องกับมาตรา 32 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่เป็นรูปธรรมและสามารถดำเนินการได้จริงในทางปฏิบัติต่อไป

บทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบนั้น มาตรา 32 บัญญัติไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้”

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90¹⁵ บัญญัติไว้ว่า เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านี้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อย คือ

- (1) ผู้ถูกคุมขังเอง
- (2) พนักงานอัยการ

¹⁵ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2547

(3) พนักงานสอบสวน

(4) สามี่ ภริยา หรือ ญาติของผู้นั้น หรือ บุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง เมื่อได้รับคำร้องดังกล่าวนั้น ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าศาลเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลันและถ้าแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่า การคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

ซึ่งมาตรา 90 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแก้ไขตามที่มาตรา 240 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งกำหนดว่าในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคลในคดีอาญา หรือในกรณีอื่นใด ผู้ถูกคุมขังเอง พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง มีสิทธิร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้ความสำคัญในการคุ้มครองของสิทธิเสรีภาพ จึงได้กำหนดให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นหน่วยงานในการบังคับใช้กฎหมายอาญา และเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของประชาชน มีบทบาทหน้าที่ดำเนินคดีเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงในการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 32 กล่าวคือ

(ก) ให้ศาลระงับการจับคุมขัง การค้นตัวบุคคล หรือการกระทำที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพโดยมิชอบ

(ข) ยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งห้ามการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม

อย่างไรก็ตามแม้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 32 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 จะกำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทหน้าที่อย่างมากในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของประชาชน แต่ปรากฏว่าพนักงานอัยการเองนั้น ก็ยังไม่เข้าใจถึงภาระหน้าที่ของตนเอง

ดังจะเห็นได้เมื่อเกิดกรณีคุมขังโดยมิชอบญาติผู้ถูกคุมขังมักจะไปยื่นเรื่องให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมช่วยเหลือ หรือสภานายความ เป็นผู้ดำเนินการดำเนินการให้ ดังจะเห็นปรากฏได้ตามข่าวจากสื่อมวลชนทั่วไป

2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 68

ก) ที่มาของสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.

แนวความคิดเรื่องสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญของไทย ได้นำมาสร้างให้เป็นรูปธรรมด้วยการนำมาบัญญัติเป็นสิทธิประการหนึ่งซึ่งรัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครอง อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 ยังไม่ได้ใช้ชื่อของสิทธิประเภทนี้ว่า “สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ดังที่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 ใช้เรียก โดยมีการเรียกชื่อสิทธิที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของ การใช้สิทธิ เช่น สิทธิในการต่อต้านการ ปฏิวัติรัฐประหารโดยสันติวิธี¹⁶ สิทธิต่อต้านการได้อำนาจปกครองประเทศโดยมิชอบ หรือสิทธิของประชาชนที่จะต่อต้านการ ทหารรัฐประหารโดยสันติวิธีและปราศจากอาวุธ¹⁷ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะชื่อดังกล่าวมีที่มาจากเหตุการณ์การปฏิวัติรัฐประหารที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยนั่นเอง อาจกล่าวได้ว่าที่มาประการหนึ่งของสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ก็คือ การปฏิวัติรัฐประหารในราชอาณาจักรไทยนั่นเอง ส่วนที่มาอีกประการหนึ่งของสิทธิดังกล่าวนี้เป็นที่มาจากภายนอกโดยผ่านการศึกษาบทเรียนของรัฐธรรมนูญประเทศเยอรมัน

ข) แนวความคิดของสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ในระหว่างที่พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้บริหารราชการมาระยะหนึ่ง ได้มีคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ทำการยึดอำนาจในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ในฐานะหัวหน้าคณะปฏิรูปฯ ส่งผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จำต้องสิ้นสุดลงโดยประกาศของคณะปฏิรูปฯ ในช่วงเวลาที่คณะปฏิรูปฯบริหารประเทศ ได้มีการออกประกาศและคำสั่งของคณะปฏิรูปฯ และได้จัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 โดยประกาศใช้เป็นธรรมนูญการปกครองแผ่นดินเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2549

รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2549 ได้มีบทบัญญัติให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นเพื่อประกาศใช้แทนรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวในวาระต่อไป โดยเนื้อหาของรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการสร้าง “สภาร่างรัฐธรรมนูญ”¹⁸ ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยมี “คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ”¹⁹ ซึ่งผ่านการแต่งตั้งโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญมาทำหน้าที่ในการจัดทำร่างแรกของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อเสนอให้สภาร่างรัฐธรรมนูญพิจารณาต่อไป ข้อดีของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2549 ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบ

¹⁶ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540), พิมพ์ครั้งที่ 7 (ม.ป.ท., 2548), หน้า 123.

¹⁷ คณิน บุณยสุวรรณ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีอะไรใหม่ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา, 2542), หน้า 27.

¹⁸ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2549 มาตรา 19

¹⁹ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2549 มาตรา 25

ประชาธิปไตย ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในออกเสียงลงประชามติ (Referendum) ที่จะรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่²⁰ จึงเป็นหน้าที่ของสภาร่างรัฐธรรมนูญและคณะกรรมการการชดต่าง ๆ ในการทำความเข้าใจกับประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร เมื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้จัดทำเสร็จสิ้นแล้ว บทบัญญัติตามมาตรา 29 และมาตรา 31 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2549 ได้กำหนดให้ต้องมีการจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่แก่ประชาชน และต้องจัดให้มีการออกเสียงลงประชามติเพื่อขอความเห็นชอบจากประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ซึ่งผลการออกเสียงประชามติของประชาชน ปรากฏว่าเสียงข้างมากเห็นชอบต่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่²¹ จึงมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550” ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 สำหรับสาเหตุที่ทำให้สภาร่างรัฐธรรมนูญได้นำเรื่องสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญมากำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 นั้น แตกต่างจากเจตนารมณ์ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 กล่าวคือ ได้มีการขยายเจตนารมณ์จากเดิมของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ให้มีความครอบคลุมกว้างขวางขึ้นกว่าเดิม โดยเชื่อว่าจะเป็นการพิทักษ์รักษากฎหมายสูงสุดของรัฐให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น ที่มาของการบัญญัติเรื่องสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 อาจจำแนกออกได้สองประการ ดังนี้

- 1) การปฏิวัติรัฐประหาร และกบฏในประเทศไทย
- 2) การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

โดยสรุป นอกเหนือจากการปฏิวัติรัฐประหาร และการก่อกบฏภายในประเทศไทยแล้ว การเลือกตั้งที่ไม่สุจริตและเที่ยงธรรมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญได้นำมาพิจารณา จึงเป็นที่มาในการยกยกร่างบทบัญญัติสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญเพื่อขยายขอบเขตเจตนารมณ์จากเดิมซึ่งมีเพียงเพื่อต่อต้านการยึดอำนาจเท่านั้น โดยได้ขยายขอบเขตให้รวมไปถึงการต่อต้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาที่ไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมด้วย

จากแนวความคิดและที่มาของสิทธิพิทักษ์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ จึงได้บัญญัติบทบาทภารกิจของพนักงานอัยการไว้ในมาตรา 68 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ดังนี้

“บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้มิได้

²⁰ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2549 มาตรา 29

²¹ พิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล, “ผลประชามติจากภาคใต้บอกอะไรบ้าง? (อภิปรายนอกสภา),” หนังสือพิมพ์แนวหน้า (22 สิงหาคม 2550)

ในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้ทราบการกระทำดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองใดเลิกกระทำการตามวรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองตามวรรคสาม ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ถูกยุบในขณะที่กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งดังกล่าว”

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตรา 68 วรรคสามกำหนดเพียงแต่ทำให้บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้ทราบการกระทำดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ไม่ได้มีการกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินการในส่วนของผู้ยื่นคำร้องเอง หรือในส่วนของอัยการสูงสุดบทบัญญัติของมาตราดังกล่าวก็ไม่ได้กล่าวถึงวิธีการไว้แต่อย่างใดเช่นเดียวกัน พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นภายหลังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จึงได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการรวบรวมข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการไว้ อย่างไรก็ตามแม้ว่ามาตรา 16 จะกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการ แต่วิธีการรูปแบบในการดำเนินการยังไม่มีกฎหมายหรือระเบียบกำหนดไว้แต่ประการใดเกิดข้อโต้เถียงทางวิชาการขึ้นอย่างมากมาย ดังกรณีตัวอย่าง เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2555 นายวันธงชัย ชำนาญกิจ ,นายบวร ยสินทร กับพวกกลุ่มราษฎรอาสาปกป้อง 3 สถาบัน, นายวรินทร์ เทียมจรัส ,พล.ต.จำลอง ศรีเมือง กับพวก, นายวิรัตน์ กัลยาศิริ กับพวก,และ พล.อ. สมเจตน์ บุญถนอม กับพวกสมาชิกวุฒิสภา ได้มีหนังสือส่งเอกสารหลักฐานให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการตามมาตรา 68 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กรณีคณะรัฐมนตรี พรรคร่วมรัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานรัฐสภา ได้ร่วมกันเสนอ ปรึกษาหารือ และลงมติให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่....) พ.ศ.... ซึ่งกำหนดให้มีการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาเพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยการเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 16 การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งมีผลเป็นการยกเลิกหรือล้มล้างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 อันเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 หรือไม่ ซึ่งต่อมาอัยการสูงสุดไม่ได้ส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ตามมาตรา 68 เพราะพิจารณาแล้ว

เห็นว่าคำร้องยังไม่พอพียงว่ามีพฤติกรรมการกระทำอันเป็นเหตุให้อัยการสูงสุดต้องยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย²²

3.2.3 การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินการตามกฎหมายอื่น

1) พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551

ก) ประวัติและความเป็นมา²³

การส่งผู้ร้ายข้ามแดน คือ การส่งผู้ต้องหา หรือบุคคลที่หนีโทษตามคำพิพากษาจากประเทศที่บุคคลนั้นปรากฏตัวอยู่กลับไปสู่ประเทศที่ร้องขอ เนื่องจากบุคคลนั้นได้กระทำความผิดกฎหมาย กฎหมายส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้มีการพัฒนามาตลอด และได้ทวีความสำคัญมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการที่จะปราบปรามอาชญากรรมระหว่างประเทศ ซึ่งสมัยโบราณความต้องการส่งผู้ร้ายข้ามแดนมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความผิดเกี่ยวกับโจรสลัด จนในภายหลังองค์การอาชญากรรมข้ามชาติได้มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนากฎหมายส่งผู้ร้ายข้ามแดนมากยิ่งขึ้น สำหรับประเทศไทยนั้นกฎหมายเกี่ยวกับส่งผู้ร้ายข้ามแดนที่ปรากฏเป็นครั้งแรก คือ สนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนระหว่างไทยและสหราชอาณาจักร ร.ศ.129 ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2472 โดยมีข้อตกลงที่สำคัญประการหนึ่ง คือ กฎหมายดังกล่าวจะบัญญัติเฉพาะการส่งผู้ร้ายข้ามแดนให้กับต่างประเทศเท่านั้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการส่งผู้ร้ายข้ามแดนถือเป็นอำนาจอธิปไตยแห่งรัฐนั้น ๆ ที่จะส่งมอบผู้ร้ายดังกล่าวให้หรือไม่ก็ได้ จึงต้องบัญญัติกฎหมายเป็นแนวทางไว้ แต่หากจะขอส่งผู้ร้ายข้ามแดนจากรัฐอื่นก็ย่อมเป็นอำนาจอธิปไตยของรัฐอื่นและต้องใช้กฎหมายของรัฐนั้น ซึ่งพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2472 ได้บังคับใช้เป็นเวลานานจนกระทั่งถึงในปี พ.ศ.2551 จึงได้มีพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดนฉบับใหม่ซึ่งมีความทันสมัยและบรรจุเนื้อหาต่าง ๆ ครบถ้วนมากขึ้น รวมทั้งบัญญัติหลักเกณฑ์ในการส่งผู้ร้ายข้ามแดนจากต่างประเทศด้วยซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาการขอส่งผู้ร้ายข้ามแดนจากต่างประเทศ

ข) บทบาทพนักงานอัยการในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 กำหนดให้อัยการสูงสุดทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกลางเพื่อให้การติดต่อระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศในเรื่องส่งผู้ร้ายข้ามแดนมีความรวดเร็วยิ่งขึ้น กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้ผู้ประสานงานกลางมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา

²² สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, คำวินิจฉัยยอศาลรัฐธรรมนูญ, [ออนไลน์], 18 กุมภาพันธ์ 2556 แหล่งที่มา <http://www.siamintelligence.com/attorney-general-reject-constitutional-case/>

²³ สำนักงานอัยการสูงสุด, คู่มือการส่งผู้ร้ายข้ามแดน (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอัยการสูงสุด 2555), หน้า 1

ว่า ควรมีการดำเนินการส่งผู้ร้ายข้ามแดนให้ตามคำร้องของประเทศผู้ร้องขอหรือไม่ อย่างไร เพิ่มเติม จากหลักการพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2472 ซึ่งกำหนดให้พนักงานอัยการ มีหน้าที่เพียง ดำเนินคดีในศาลเท่านั้น

นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดอำนาจในการรวบรวมข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเพิ่มเติม โดยการร้องขอให้ส่งผู้ร้ายข้าม แดนจากประเทศผู้รับคำร้องขอมายังประเทศไทย ให้พนักงานอัยการหรือหน่วยงานที่ประสงค์จะให้ มี การส่งผู้ร้ายข้ามแดนเสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลาง ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานอัยการมี อำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียก บุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ และดำเนินการอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้ เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน และ การดำเนินการดังกล่าวให้ถือเป็นคำบังคับของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายอาญา²⁴ เป็นต้น

หน่วยงานของสำนักงานอัยการสูงสุดที่ดำเนินงานตามกฎหมายนี้ คือ พนักงาน อัยการ สำนักงานต่างประเทศ²⁵ สำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบงานความ ร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา งานดำเนินคดีส่งผู้ร้ายข้ามแดน งานสอบสวนคดีความผิด นอกราชอาณาจักร งานโอนตัวนักโทษ งานต่อต้านการค้ามนุษย์ งานดำเนินการเรื่องการลักพาเด็ก ข้ามชาติ งานต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และงานติดต่อประสานงานกับองค์กรระหว่าง ประเทศหรือหน่วยงานต่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่ในอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการ สูงสุด²⁶

2) พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

ก) ความเป็นมาการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องอาญาของประเทศไทย

การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีลักษณะข้ามชาติให้สัมฤทธิ์ผลได้อย่า แท้จริงจะต้องมีกระบวนการที่ประเทศต่าง ๆ ร่วมมือกันโดยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการ ดำเนินคดีอาญาทุกขั้นตอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ด้วยเหตุนี้ในช่วงเวลาที่ผ่าน มานอกจากจะต้องมีความร่วมมือในการส่งผู้ร้ายข้ามแดนที่มีประสิทธิภาพแล้ว องค์การยุติธรรมของ ประเทศต่าง ๆ และองค์การระหว่างประเทศจึงให้ความสนใจในเรื่องความช่วยเหลือซึ่งกันและกันใน เรื่องทางอาญากันอย่างจริงจัง โดยได้มีการทำสนธิสัญญาทั้งแบบทวิภาคี (Bilateral Treaty) และ แบบพหุภาคี (Multilateral Treaty) สำหรับประเทศไทยได้มีการลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยความ

²⁴ พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 มาตรา 31

²⁵ ประกาศคณะกรรมการอัยการว่าด้วยการแบ่งหน่วยงาน และการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานภายในของ สำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. 2554 ข้อ 6 (4)

²⁶ เรื่องเดียวกัน ข้อ 7 (4)

ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญาฉบับแรกกับประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2529 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2536 และต่อมาประเทศไทยก็ได้ทำสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญากับต่างประเทศอีกหลายฉบับ นอกจากนี้ประเทศไทยก็ได้คำนึงถึงความจำเป็นที่ต้องมีกฎหมายดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงได้ประกาศใช้กฎหมายแม่บทในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาตั้งแต่ พ.ศ.2535 คือ พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535

ข) กรอบความร่วมมือ

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 กำหนดกรอบความร่วมมืออย่างเป็นทางการ เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้อย่างกว้างขวาง ได้แก่ การสืบสวน สอบสวน สอบปากคำพยาน รวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน ค้น ยึด และส่งมอบสิ่งของเอกสารหรือวัตถุใด ๆ รับรองความถูกต้องแท้จริงแห่งเอกสาร การจัดหาเอกสารหรือข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของรัฐ การจัดส่งเอกสารทางกฎหมาย การสืบหาบุคคล เกี่ยวกับการสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่นทางอาญา การร้องขอให้เริ่มกระบวนการคดีทางอาญาการสืบพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุในศาล การยื่นคำร้องขอให้ศาลพิพากษาปรับหรือมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สิน การดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา องค์กรที่รับผิดชอบในการให้และขอความร่วมมือ

เนื่องจากการให้และขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาเป็นเรื่องการประสานงานและการดำเนินการในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ดังที่มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือฯ บัญญัติว่า “ความช่วยเหลือ” หมายความว่า ความช่วยเหลือในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการสืบสวนสอบสวน ฟ้องคดี ทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา จึงจำเป็นที่จะต้องมีการประสานงานกลาง (Central Authority) ที่มีอำนาจในการพิจารณาตัดสินใจและดำเนินการเกี่ยวกับการให้และขอความช่วยเหลือโดยตรง ซึ่งตามพระราชบัญญัติความร่วมมือฯ มาตรา 6 กำหนดให้อัยการสูงสุดหรือผู้ที่อัยการสูงสุดมอบหมายเป็นผู้ประสานงานกลาง

องค์กรหรือบุคคลผู้ทำหน้าที่ผู้ประสานงานกลางนี้ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสนธิสัญญาความร่วมมือที่สหรัฐอเมริกาทำกับเนเธอร์แลนด์ เมื่อปีพ.ศ.2524 แต่ในครั้งนั้นยังเรียกกันว่า “Competent Authority” จนต่อมาเมื่อสหรัฐอเมริกาทำสนธิสัญญากับโคลัมเบียในปีเดียวกัน จึงได้เปลี่ยนมาเรียกว่า “Central Authority” และคำ ๆ นี้ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางต่อมาในการทำสนธิสัญญาของนานาประเทศ รวมทั้งในสนธิสัญญาทุกฉบับที่ไทยทำกับต่างประเทศด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกา คือ ผู้ริเริ่มให้มีองค์กรกลางนี้ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เดิมมานั้นมักมีการ

ส่งคำร้องขอไปผิดหน่วยงาน หรือการที่ประเทศผู้ร้องขอต้องเสียเวลาหาข้อมูลว่า จะควรส่งคำร้องขอให้แก่หน่วยงานใดที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง

อัยการสูงสุดในฐานะผู้ประสานงานกลางมีอำนาจหน้าที่ ดังที่มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือฯ กำหนดไว้ กล่าวคือ รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศและส่งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการตามคำร้องขอนั้น ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐบาลไทยต้องการร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ผู้ประสานงานกลางก็จะรับคำร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานนั้นและส่งให้ต่างประเทศต่อไป ซึ่งทั้งสองกรณี ผู้ประสานงานกลางจะเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยว่า ควรจะให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศหรือขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศหรือไม่ ซึ่งตามพระราชบัญญัติความร่วมมือฯ มาตรา 11 กำหนดให้คำวินิจฉัยของผู้ประสานงานกลางถือเป็นยุติ เว้นแต่นายกรัฐมนตรีจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นนอกจากนั้น ผู้ประสานงานกลางยังมีอำนาจในการติดตามและเร่งรัดการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเพื่อให้การให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศเสร็จสิ้นโดยเร็ว และออกกระเปียบหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งที่ผ่านมาผู้ประสานงานกลางได้ออกกระเปียบของผู้ประสานงานกลางว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2537

นอกจากนั้นเนื่องจากรูปแบบหรือมาตรการเพื่อการร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการตามกฎหมายหรือวิธีปฏิบัติของแต่ละประเทศ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันและอาจแตกต่างจากที่พระราชบัญญัติความร่วมมือฯ กำหนดไว้ พระราชบัญญัติความร่วมมือฯ กำหนดไว้ พระราชบัญญัติความร่วมมือฯ มาตรา 7(6) ประกอบกับมาตรา 4 จึงให้อำนาจอัยการสูงสุดในลักษณะที่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์โดยให้มีอำนาจดำเนินการอย่างอื่นเพื่อให้การให้หรือการขอความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติความร่วมมือฯ บรรลุผล ทั้งนี้เนื่องจากอาจมีการขอความช่วยเหลือในเรื่องทางอาญาในรูปแบบที่ประเทศไทยไม่เคยดำเนินการมาก่อนหรือมีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติความร่วมมือฯ เช่นประเทศออสเตรเลียไม่เคยขอให้สอบปากคำพยานบุคคลในชั้นสอบสวนโดยการประชุมทางจอภาพหรือวิดีโอ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่พระราชบัญญัติความร่วมมือฯ กำหนดให้ใช้บังคับแก่การดำเนินการตามคำร้องขอความช่วยเหลือ ยังไม่มีบัญญัติไว้ว่าให้ดำเนินการได้ จะมีแต่เพียงในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ เช่น ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เป็นต้น อัยการสูงสุดในฐานะผู้ประสานงานกลางก็ได้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติความร่วมมือฯ มาตรา 7(6) อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของไทยดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศได้

หน่วยงานของสำนักงานอัยการสูงสุดที่ดำเนินงานด้านความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญารองรับอำนาจหน้าที่ของอัยการสูงสุดผู้ประสานงานกลาง คือ สำนักงานต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด ในทางปฏิบัติเมื่อได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ หากผู้ประสานงานกลางพิจารณาเห็นว่าคำร้องขอดังกล่าวได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

ก็จะส่งเรื่องไปให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการ ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป แต่หากเห็นว่าไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ผู้ประสานงานกลางก็จะแจ้งให้ประเทศผู้ร้องขอทราบเพื่อแก้ไขปรับปรุงคำร้องขอให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ เพื่อที่ประเทศไทยจะสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศนั้น ๆ ได้ ทั้งนี้เนื่องจากสำนักงานอัยการสูงสุดยึดถือนโยบายการให้ความร่วมมือแก่ต่างประเทศโดยมีประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือจากทางการไทยกระจายในทุกทวีปทั่วโลก

แม้ว่าพระราชบัญญัติความร่วมมือฯ จะได้ให้อำนาจแก่อัยการสูงสุดไว้ค่อนข้างกว้างขวาง แต่หากเป็นการให้หรือขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่อาจมีผลกระทบกระเทือนอธิปไตย ความมั่นคงสาธารณะที่สำคัญ หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือเกี่ยวเนื่องกับความผิดทางการเมืองหรือความผิดทางทหาร พระราชบัญญัติความร่วมมือฯ มาตรา 8 กำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ความเห็นประกอบการพิจารณาและวินิจฉัยของผู้ประสานงานกลาง

ง) เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

เมื่ออัยการสูงสุดวินิจฉัยให้การดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศที่ร้องขอตามคำร้องขอได้อัยการสูงสุดจะส่งเรื่องไปให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการ ซึ่งพระราชบัญญัติความร่วมมือฯ ถือหลักว่าเจ้าพนักงานใดมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องใดอยู่แล้วก็ให้เป็นผู้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือในส่วนนั้น ๆ เช่น การสอบปากคำบุคคล หรือการรวบรวมพยานหลักฐานชั้นสอบสวน การจัดส่งเอกสารการค้นหรือยึดเอกสารหรือวัตถุพยาน การสืบหาบุคคล ซึ่งมีใช้การดำเนินการที่ต้องกระทำในศาล ก็ให้อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งปัจจุบัน คือ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ ซึ่งในทางปฏิบัติผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติก็จะมอบหมายให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ หรือหากเป็นการขอให้โอนหรือรับโอนบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อสืบพยาน ก็ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ แต่หากเป็นกรณีที่ต่างประเทศร้องขอให้สืบพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ซึ่งเป็นการดำเนินการในศาล หรือร้องขอให้ดำเนินการรับหรือยึดทรัพย์สิน อัยการพิเศษฝ่ายคดี ซึ่งปัจจุบัน คือ อธิบดีอัยการฝ่ายคดีอาญา สำนักงานอัยการสูงสุดก็จะเห็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการ จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือฯ กำหนดเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจไว้เพียง 3 คน เท่านั้น ได้แก่ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ และอธิบดีอัยการพิเศษฝ่ายคดี ในขณะที่ปัจจุบันมีหน่วยงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในทางอาญาเพิ่มขึ้นในอีกหลายหน่วยงาน อาทิ สำนักงานป.ป.ช. สำนักงาน ป.ป.ง. สำนักงาน ป.ป.ส. และกรมสอบสวนคดีพิเศษ และแม้ในสำนักงานอัยการสูงสุดเอง การที่กำหนดตัวเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจไว้เพียงคนเดียว คือ อธิบดีอัยการสำนักงานคดีอาญา ก็เป็นการไม่สะดวกในทางปฏิบัติ ดังเช่น เคยมีคำร้องขอจากต่างประเทศให้รับทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องดำเนินการที่ศาลจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งแทนที่จะส่งให้อธิบดีอัยการภาค 5 ดำเนินการได้เลย ก็ต้องให้อธิบดีอัยการสำนักงานคดีอาญาซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นผู้ดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ เป็นต้น ขณะนี้สำนักงานอัยการสูงสุดจึงกำลัง

พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความร่วมมือฯ ในประเด็นนี้ให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและเกิดความสะดวกในทางปฏิบัติยิ่งขึ้น

3) พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555²⁷

ก) ความเป็นมาของพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555

โดยที่เดิมประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายในเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการปกป้องคุ้มครองเด็กให้พ้นจากอันตรายอันเกิดจากการถูกพาไปหรือกักตัวไว้โดยมิชอบ และส่งคืนเด็กกลับสู่ประเทศซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ปกติโดยเร็ว รวมทั้งรับรองให้มีการคุ้มครองสิทธิในการพบและเยี่ยมเยียนเด็ก ประกอบกับประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสัญญาว่าด้วยลักษณะทางแพ่งในการลักพาเด็กข้ามชาติ ค.ศ. 1980 Convention on The Civil Aspect of International Child Abduction, 1980) แล้ว จึงมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาดังกล่าวในเรื่องต่าง ๆ เช่น ผู้ประสานงานกลาง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการสืบหาแหล่งที่อยู่ของเด็ก ดำเนินการให้มีการส่งตัวเด็กกลับคืน และใช้สิทธิในการพบและเยี่ยมเยียนเด็ก หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลเด็กชั่วคราวในระหว่างการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งตัวเด็กกลับคืน ตลอดจนการกำหนดอำนาจหน้าที่และกระบวนการพิจารณาของศาล²⁸

ข) บทบาทพนักงานอัยการในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ประสานงานกลาง มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากผู้ร้องขอ
- (2) พิจารณาและวินิจฉัยว่าควรจะให้หรือขอความช่วยเหลือหรือไม่
- (3) ให้ความร่วมมือกับผู้ประสานงานกลางหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของต่างประเทศ รวมทั้งติดตามและเร่งรัดเพื่อให้มีการส่งตัวเด็กกลับคืนโดยเร็ว และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อื่นตามพระราชบัญญัตินี้
- (4) สืบหาแหล่งที่อยู่ของเด็กซึ่งถูกพาตัวมาหรือถูกกักตัวตามพระราชบัญญัตินี้
- (5) ดำเนินการเพื่อให้มีการปกป้องเด็กมิให้ได้รับอันตราย หรือป้องกันการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย
- (6) ดำเนินการเพื่อให้มีการส่งตัวเด็กกลับคืนโดยสมัครใจหรือเพื่อระงับข้อขัดแย้ง

²⁷ ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 129 ตอนที่ 2 ก ลงวันที่ 9 มกราคม 2556

²⁸ พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555 หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ

อย่างฉันทมิตร

(7) แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก

(8) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายของประเทศไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

(9) ดำเนินการเพื่อให้มีการส่งตัวเด็กกลับคืนหรือเพื่อให้การใช้สิทธิในการพบและเยี่ยมเยียนเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(10) จัดให้มีพนักงานอัยการ ทนายความ หรือที่ปรึกษากฎหมาย เพื่อให้มีการส่งตัวเด็กกลับคืนหรือเพื่อให้การใช้สิทธิในการพบและเยี่ยมเยียนเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(11) ดำเนินการอย่างอื่นเพื่อให้การให้หรือการขอความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัตินี้บรรลุผลการดำเนินการของผู้ประสานงานกลางต้องกระทำโดยรวดเร็วโดยถือประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญและคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องขอหรือไม่ตามมาตรา 13 ด้วย

หน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุดที่มีหน้าที่ดำเนินงานตามกฎหมายนี้ คือ พนักงานอัยการ สำนักงานต่างประเทศ เช่นเดียวกับกรณีตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

4) พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

ก) แนวคิดการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย

แนวความคิดที่จะให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทยได้เกิดขึ้นจากการสัมมนาทางวิชาการของนักกฎหมายแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 16-18 มกราคม 2513 เรื่อง “บทบาทของนักกฎหมายในสังคมปัจจุบัน” ซึ่งได้มาถึงข้อยุติของนักกฎหมายทุกสาขาโดยข้อยุติหนึ่งที่สำคัญ คือ “ขอแก้ไขประมวลกฎหมายวิพิจารณาความอาญาให้จำเลยในคดีอาญาที่ถูกพิพากษาลงโทษและคดีอาญาถึงที่สุดแล้ว ได้มีโอกาสร้องขอต่อศาลขอให้พิจารณาใหม่ หากมีหลักฐานใหม่แสดงว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ในทำนองเดียวกับต่างประเทศ” และในการสัมมนานักกฎหมายแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 2 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2517²⁹ ก็ได้มีข้อยุติดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง จนในที่สุดจึงได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มาตรา 36 ว่า “บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลังว่า บุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ย่อมมีสิทธิที่จะ

²⁹ สันหัต สุจริต “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี, สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 104.

ได้รับค่าทดแทน และได้รับบรรดาสีที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”³⁰ ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน 2526 โดยมีบทบัญญัติทั้งสิ้น 21 มาตรา ซึ่งการใช้บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องดังกล่าวได้วางหลักการวิธีการและเงื่อนไขในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 247 ก็ได้บัญญัติว่า “บุคคลใดต้องได้รับโทษอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุด บุคคลนั้น ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ อาจร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ และหากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลนั้นมีได้เป็นผู้กระทำความผิด บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควรตลอดจนบรรดาสีที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ดังกล่าวได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้โดยไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องไม่เป็นโจทก์ในคดีเดิมเหมือนดังเช่นพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีความอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 6(5) ซึ่งบัญญัติไว้

ข) หลักเกณฑ์ในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 สามารถแยกพิจารณาหลักเกณฑ์ที่สำคัญได้ดังนี้

บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่³¹ ได้แก่

- (1) บุคคลผู้ต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด
- (2) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในกรณีที่บุคคลต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นเป็นผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถ
- (3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลนั้นต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด
- (4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง หรือยื่นคำร้องไว้ก่อนแล้วภายหลังผู้นั้นถึงแก่ความตาย หรือ
- (5) พนักงานอัยการในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม

ค) เหตุที่จะร้องขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือต้องเป็นกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ

³⁰ ข้อความเช่นเดียวกันนี้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขพ.ศ. 2538 มาตรา 34

³¹ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีความอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 6

1) เมื่อปรากฏว่าพยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดใภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

2) เมื่อปรากฏว่าพยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม 1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง

3) เมื่อปรากฏว่ามีพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดี ซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด

2) บทบาทพนักงานอัยการในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

พระราชบัญญัติการร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 6(5) บัญญัติให้พนักงานอัยการที่มีได้เป็นโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธิยื่นคำร้องขอร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้

พนักงานอัยการในที่นี้หมายความว่าพนักงานอัยการตามกฎหมายว่าด้วยพนักงานอัยการ หรืออัยการทหารตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารแล้วแต่กรณี และกรณีที่พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น อาจจะเป็นเพราะพนักงานอัยการเห็นสมควรเอง หรือเพราะบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 6(1) - (4) พระราชบัญญัติการร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 ร้องขอก็ได้ และในการยื่นคำร้องของพนักงานอัยการดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายบัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³²

³² พระราชบัญญัติการร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 7

บทที่ 4

วิเคราะห์รูปแบบ วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานโดย พนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16

จากที่ได้กล่าวถึงกฎหมายฉบับต่างๆ บัญญัติได้กำหนดบทบาทหน้าที่พนักงานอัยการในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานเพื่อดำเนินการตามกฎหมายแล้วในบทที่ 3 ในบทนี้จะกล่าวถึงรูปแบบ วิธีการต่างๆ ของพนักงานอัยการที่ใช้ในการการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน ต่างๆและบทบังคับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 กล่าวคือ ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานโดยการสอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดตามที่เห็นสมควร และการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานในกรณีการเริ่มต้นคดีอาญาด้วยตนเอง หากผู้ที่ได้รับหมายเรียก คำสั่งเรียกยอมมีมาตรการบังคับมาตรา 18 ดังนี้

4.1 ประเภทของพยานหลักฐาน

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการ สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐานเอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถแบ่งประเภทของพยานหลักฐานออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน ดังนี้ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ซึ่งพยานหลักฐานทั้ง 3 ประเภทนี้ มีลักษณะที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

ก) พยานบุคคล

พยานบุคคล คือ บุคคลที่มาเบิกความให้ข้อเท็จจริงในคดีต่อศาล ศาลรับรู้ข้อเท็จจริงจากพยานชนิดนี้โดยการที่พยานเล่าเรื่อง หรือตอบคำถามของศาล หรือเหตุการณ์ที่พยานได้เห็นได้ฟังหรือได้ทราบมาก่อน ดังนั้น พยานบุคคลจึงหมายถึงบันทึกคำพยานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนซึ่งใช้ในการตัดสินคดีนั่นเองอีกด้วย แต่ถ้าบันทึกคำพยานดังกล่าวนำไปใช้ในอีกคดีหนึ่งก็อาจกลายเป็นพยานเอกสารไป” อาจกล่าวได้ว่าพยานบุคคลเป็นพยานที่สำคัญที่สุดโดยเฉพาะในคดีอาญา และแม้ในคดีแพ่งที่ใช้เอกสารเป็นพยานมากก็ตาม ก็ต้องอาศัยพยานบุคคลเบิกความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในเอกสารนั้น

ข) พยานเอกสาร

พยานเอกสาร หมายถึง สิ่งซึ่งมีการบันทึกตัวอักษร ตัวเลข รูปรอย หรือ เครื่องหมายซึ่งสามารถแสดงข้อมูลหรือความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งให้ศาลตรวจดูได้ สิ่งนั้นจะเป็นอะไรก็ได้ และจะบันทึกไว้โดยวิธีเขียนด้วยมือ พิมพ์ พิมพ์ดีด แกะสลัก ถักร้อยหรือวิธีอื่นใดก็ได้ ก็สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้ พยานเอกสารอาจจะเป็นหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียน หนังสือสัญญา จดหมาย บันทึกข้อความ สมุดบัญชี บันทึกคำให้การ ซึ่งปกติพยานเอกสารมักจะเป็นการบันทึกข้อความด้วยตัวอักษรไว้บนแผ่นกระดาษ ซึ่งสามารถสื่อความหมายหรือแสดงข้อเท็จจริงบางอย่างได้ แต่อาจมีการบันทึกไว้ในวัสดุอื่นนอกจากกระดาษ เช่น บันทึกไว้ในหน้ากระดาน แผ่นโลหะ หรือมีการบันทึกไว้ที่กำแพง ถ้าเป็นการนำศัพท์ถ้อยคำหรือความหมายที่บันทึกไว้ กำแพงนั้นก็อาจเป็นเอกสารได้ แม้การบันทึกตัวเลขที่เครื่องยนต์ของรถยนต์ก็เป็นเอกสารได้เช่นกัน สิ่งที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงก็คือ ข้อความหรือความหมายของตัวอักษร ตัวเลข หรือ เครื่องหมายที่บันทึกไว้ หาใช่วัสดุที่ใช้บันทึกไม่ ถ้านำสืบเกี่ยวกับตัววัตถุ เช่น นำสืบถึงความมีอยู่และรูปลักษณะ วัตถุนั้นก็จะเป็นพยานวัตถุต่อไป

ค) พยานวัตถุ

พยานวัตถุ คือ สิ่งของใดๆ ที่คู่ความอ้างอิงให้ศาลตรวจดูเพื่อประโยชน์แก่คดีของตนเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพยานเอกสารแล้วจะเห็นได้ว่า เอกสารฉบับหนึ่งอาจเป็นพยานเอกสารหรือพยานวัตถุก็ได้สุดแต่วัตถุประสงค์ของการอ้าง ถ้าเป็นการอ้างเพื่อให้ศาลดูข้อความในเอกสารก็เป็นพยานเอกสาร แต่ถ้าเป็นการอ้างเพื่อให้ศาลดูรูปลักษณะของเอกสารก็เป็นพยานวัตถุ พยานวัตถุมีความสำคัญมากในคดีอาญา เพราะเป็นพยานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงบางประเด็นได้เกิดขึ้น เช่น ยาเสพติด หรือไม้ของกลางในคดี ปลอกกระสุนปืน บาดแผลที่ถูกทำร้าย สถานที่เกิดเหตุ ส่วนในคดีแพ่งส่วนมากอาจเป็นการไปตรวจดูที่ดินพิพาทเพื่อดูหลักเขตที่ฟ้องร้องกัน

การรับฟังพยานวัตถุไม่มีข้อจำกัดโดยกฎหมาย ดังนั้น พยานวัตถุที่มีการอ้างอิงในบัญชีพยานโดยถูกต้องตามระเบียบแล้วก็สามารถนำเข้าสู่ได้เสมอ และไม่มีข้อบังคับว่าข้อเท็จจริงใดจะต้องพิสูจน์ด้วยพยานวัตถุ หรือห้ามพิสูจน์ด้วยพยานวัตถุ จึงอยู่ในดุลพินิจของคู่ความที่จะพิจารณาว่า ควรนำสืบข้อเท็จจริงด้วยพยานวัตถุหรือไม่

การรวบรวมข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการ ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานประเภทพยานบุคคล¹ ไว้ว่าให้พนักงานอัยการหรือนิติกรที่ได้รับมอบหมายบันทึกคำพยานบุคคล ที่เกี่ยวข้องไว้ในกรณีที่ตัวความบันทึกคำพยานไว้ พนักงานอัยการจะขอให้ตัวความนำพยานมาซักถามเพิ่มเติมก็ได้ ในกรณีที่กฎหมายให้อำนาจไว้ พนักงานอัยการเจ้าของสำนวน อาจเรียกบุคคลผู้ที่เชื่อว่าคำให้การจะเป็นประโยชน์แก่คดีมาซักถามแล้วบันทึกไว้ก็ได้ ส่วนพยานเอกสาร² ให้เป็นหน้าที่ของตัวความในการรวบรวมพยานเอกสาร จัดทำบัญชีเอกสารแล้วมอบให้พนักงานอัยการเอกสารนั้นตัวความจะส่ง

¹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 16

² ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 17

ต้นฉบับ หรือสำเนาที่รับรองความถูกต้องแล้วก็ได้ เว้นแต่เอกสารนั้นจำเป็นต้องส่งต้นฉบับต่อศาลก็ให้
 ตัวความส่งต้นฉบับ และหากเอกสารใดที่เป็นตราสารซึ่งจะต้องปิดอากรแสตมป์ตามกฎหมาย
 ให้ดำเนินการจัดให้มีการปิดอากรแสตมป์ให้ถูกต้องครบถ้วนตามกฎหมายด้วย ในกรณีที่ตัวความส่ง
 สำเนาเอกสาร พนักงานอัยการอาจขอคืนต้นฉบับก็ได้ หากมีเอกสารจำนวนมาก พนักงานอัยการอาจยังไม่
 มารับเอกสาร ทั้งหมดไว้ จนกว่าตัวความจะได้ร่วมกับพนักงานอัยการตรวจสอบคัดเลือกเฉพาะ
 เอกสารที่จำเป็น ในการวินิจฉัยและดำเนินคดีไว้แล้ว ในกรณีนี้ให้ตัวความจัดทำบัญชีเอกสารไว้

ให้พนักงานอัยการรวบรวมบัญชีเอกสารและสำเนาเอกสารไว้ในสำนวน ส่วน
 ต้นฉบับให้แยกเก็บรักษาไว้เอกสารใดที่ต้องส่งศาล ให้พนักงานอัยการจัดทำสำเนารวมไว้ในสำนวน
 หนึ่งชุดและพยานวัตถุ³ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของตัวความในการจัดทำบัญชี บันทึกรายละเอียด จัดทำ
 ภาพถ่ายรับรองความถูกต้องรวมไว้ในสำนวน

ทางปฏิบัติพนักงานอัยการเทียบเคียงกรณีการดำเนินคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดี
 รับแก้ต่างคดีอาญา พนักงานอัยการจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานสอบสวนพยานบุคคลพยาน
 เอกสาร และพยานอื่น ๆ อันจำเป็นแก่การพิจารณาคดีที่ตัวความขอให้ดำเนินการนั้น ตามปกติตัว
 ความที่ขอให้พนักงานอัยการดำเนินการ เมื่อส่งเรื่องหรือสำนวนมาจะแจ้งและส่งเจ้าหน้าที่ผู้รู้เรื่องดี
 หรือ นิติกรของตัวความมาติดต่อกับพนักงานอัยการ เพื่อที่จะให้เป็นผู้อธิบายเรื่องราวที่มาของข้อ
 พิพาทที่มาของเอกสารหลักฐานต่าง ๆ และพยานบุคคลที่เห็นว่าเกี่ยวข้อง สำหรับเอกสารหลักฐานนั้น
 ตัวความหรือผู้รู้เรื่องดี หรือนิติกรของตัวความจะเป็นผู้ส่งเอกสารหรือคัดสำเนาหรือ ถ่ายภาพมาให้
 และนำพยานบุคคลมาให้สอบถาม หรือ สอบสวนและนำวัตถุพยาน (ถ้ามี) มาให้ตรวจ ถ้าตัวความ
 ไม่ได้ส่งเจ้าหน้าที่มา พนักงานอัยการจะต้องทำหนังสือแจ้งตัวความให้ส่งเจ้าหน้าที่มาติดต่อ หรือส่ง
 ผู้แทนหรือผู้รู้เรื่องดีหรือนิติกรของตัวความมาติดต่อรับคำสั่ง คำแนะนำจากพนักงานอัยการ ภายหลัง
 จากที่พนักงานอัยการได้สั่งหรือให้คำแนะนำให้หาหลักฐานแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของตัวความผู้เป็นเจ้าของ
 คดีจะค้นคว้าหาหลักฐานมาให้พนักงานอัยการ ถ้าไม่อาจทำได้โดยลำพัง สมควรที่จะขออาศัย
 เจ้าหน้าที่ตำรวจ ตัวความเจ้าของคดีก็ควรจะขอให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติช่วยเหลือ ในกรณีเช่นนี้
 ย่อมเป็นหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะให้ความร่วมมือหาหลักฐานใน
 การดำเนินคดีต่อไป⁴ พนักงานอัยการจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ และสอบสวนปากคำ
 พยานบุคคลที่เกี่ยวข้องและที่เห็นว่าจำเป็นแก่คดี ในการสอบสวนปากคำพนักงานอัยการจะต้อง
 บันทึกถ้อยคำพยานที่ให้การต่อพนักงานอัยการไว้เป็นหลักฐานในแบบพิมพ์ของสำนักงานอัยการ
 สูงสุดที่เรียกว่า “อ.ก.22” หรือ แบบ “คำให้การพยาน” โดยละเอียดถี่ถ้วน เพราะคำพยานที่บันทึกไว้
 นี้จะถูกใช้เป็นหลักในการพิจารณาวินิจฉัยสั่งคดีและใช้ในการซักถามพยานนั้น ๆ ในชั้นศาลต่อไปด้วย
 พนักงานอัยการจะต้องรวบรวมถ้อยคำพยานและหลักฐานต่าง ๆ ไว้ในสำนวนคดีนั้น ๆ

สำหรับคดีรับแก้ต่างคดีอาญาพนักงานอัยการจะการสอบข้อเท็จจริง และ
 พยานหลักฐานโดยจะทำการบันทึกคำให้การของจำเลยและพยานที่เกี่ยวข้อง ในการบันทึกถ้อยคำ
 ของบุคคลที่เกี่ยวข้องในสำนวนคดีแก้ต่างนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ซึ่งการ

³ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 18

⁴ หนังสือกรมสารบรรณรัฐมนตรี ฝ่ายบริหารที่ นว.95/2497 ลงวันที่ 9 เมษายน 2497

ได้มาซึ่งบันทึกถ้อยคำของจำเลยและพยานในคดีนั้นสามารถดำเนินการได้ 2 วิธี คือ วิธีการให้จำเลยหรือพยานมาพบแล้วบันทึกถ้อยคำดังกล่าวด้วยตนเองพร้อมให้จำเลยหรือพยานจัดทำบันทึกถ้อยคำชี้แจงตามประเด็นที่กำหนดพร้อมจัดส่งวัตถุพยานและพยานเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะจำเลยต้องชี้แจงโดยละเอียดว่ามีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใด หรือเหตุผลใดว่าตนไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้องโดยละเอียดตามลำดับชั้นตอนพร้อมวัตถุพยานและพยานเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน

(ก) การให้มาพบแล้วบันทึกด้วย อ.ก. 22 วิธีการนี้เป็นวิธีการปกติที่พนักงานอัยการใช้ปฏิบัติในการทาคดีอาญาทั่วไปอยู่แล้ว แต่วิธีการนี้มีข้อเสียอยู่ที่พนักงานอัยการต้องดำเนินการบันทึกถ้อยคำด้วยตนเองและยังต้องให้จำเลยหรือพยานต้องเดินทางมาพบด้วยตนเองซึ่งใช้เวลาในการดำเนินการมาก

(ข) การให้จัดทำบันทึกถ้อยคำชี้แจงเป็นหนังสือจัดส่งมาตามประเด็นที่กำหนดวิธีการนี้ข้อดี คือจำเลยหรือพยานสามารถเรียงลำดับเหตุการณ์และข้อเท็จจริงได้โดยละเอียดเกินกว่าคำถามของพนักงานอัยการ และไม่ทำให้พนักงานอัยการเสียเวลาในการจัดทำเอกสารดังกล่าว นอกจากนี้วิธีการสามารถดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานได้

อนึ่ง การจะเลือกใช้วิธีการใดนั้นขึ้นอยู่กับพิจารณาของพนักงานอัยการผู้เป็นเจ้าของสำนวน

(ค) สำหรับจำเลยต้องให้มาพบกับพนักงานอัยการ หรือกรณีที่พนักงานอัยการไปพบกับจำเลย เพื่อบันทึกไว้ในแบบ อ.ก. 22 ว่าจำเลยต้องการให้พนักงานอัยการที่เป็นนายแก้ต่างคดีให้จนคดีถึงที่สุด และตกลงพร้อมที่จะให้ข้อเท็จจริงทั้งพยานหลักฐานต่างๆ ตามที่พนักงานอัยการต้องการไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้จำเลยยืนยันด้วยตนเองว่า ประสงค์ให้พนักงานอัยการเป็นนายแก้ต่างคดีให้จริง และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับพนักงานอัยการด้วย

4.2 วิธีการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

ก) การออกคำสั่งเรียกบุคคล ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐานเอกสารหรือวัตถุ

เนื่องจากการออกหมายเรียกเป็นการกระหนาบสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งหากผู้ได้รับหมายไม่มาตามหมายเรียกอาจต้องรับโทษทางอาญาซึ่งมาตรา 18 พระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 คำสั่งของพนักงานอัยการให้ถือเป็นคำสั่งบังคับของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายอาญา แต่เนื่องจากการออกคำสั่งเรียกบุคคลออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐานเอกสารหรือพยานวัตถุ นั้น ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 หรือระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 มิได้กำหนดวิธีการออกหมายเรียกไว้ชัดเจน มีเพียงระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 43 กำหนดว่า เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาดำเนินการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต่อไป ให้พนักงาน

อัยการดำเนินการตรวจสอบโดย (1) แจ้งให้บุคคลที่เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องมาพบพนักงานอัยการแล้ว (2) ถ้าจำเป็นให้ออกหมายเรียกบุคคลที่เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำต่อพนักงานอัยการ ตามความในมาตรา 13 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498⁵ การออกหมายเรียกไว้ จึงขอเทียบเคียงกับการออกการออกหมายเรียกของเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ข) ความหมายของหมายเรียกพยานในคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 52 การที่จะให้บุคคลใดมาที่พนักงานสอบสวนหรือมาที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือมาศาล เนื่องในการสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้องการพิจารณาคดี หรือการอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ จักต้องมีหมายเรียกของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือของศาล แล้วแต่กรณี

แต่ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปทำการสอบสวนด้วยตนเอง ย่อมมีอำนาจที่จะเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาได้โดยไม่ต้องออกหมายเรียก

หมายเรียก หมายถึง หนังสือบอกการซึ่งออกโดยพนักงานสอบสวนพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือศาลสั่งให้บุคคลที่ถูกระบุไว้ในหมายนั้นมายังผู้ออกหมายเรียกหรือส่งสิ่งของ เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาคดีหรือเพื่อการอื่นใดตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 52 วรรคแรก)⁶

หมายเรียกอาจทำได้ด้วยวาจาได้ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปทำการสอบสวนด้วยตนเอง ย่อมมีอำนาจที่จะเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาได้โดยไม่ต้องออกหมายเรียก ((ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 52 วรรคสอง) เช่น กรณีที่มีคดีอาญาเกิดขึ้น และพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปทำการสอบสวนด้วยตนเองยังที่เกิดเหตุ หรือไปทำการสอบสวนในที่อื่นใดก็ตาม พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ก็มีอำนาจออกคำสั่งเรียกด้วยวาจา (หมายเรียกด้วยวาจา) ให้พยานหรือบุคคลใดก็ตามที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดี หรือมีสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ เพื่อส่งสิ่งของนั้นมาให้ หรือให้มาพบตามวันเวลาและสถานที่ที่กำหนด และถือว่าเป็นการออกคำสั่งเรียกด้วยวาจา (หมายเรียกด้วยวาจา) โดยชอบแล้ว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 52 วรรคสอง) แต่ศาลไม่สามารถออก

⁵ ปัจจุบัน พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16, 17

⁶ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหมายเรียก หมายอาญา กลยุทธ์ศึกษาและคู่มือปฏิบัติงานในการออกหมายเรียก ฉบับ คำนวณ (ควม) ชั่ง จำคุก ปลดปล่อย (ปลดปล่อยชั่วคราว) , (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร, 2550) หน้า 1

คำสั่งเรียกด้วยวาจา (หมายถึงเรียกด้วยวาจา) ได้ ซึ่งการออกคำสั่งเรียกด้วยวาจา (หมายถึงเรียกด้วยวาจา) นั้นจะทำได้เฉพาะพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น

ค) วัตถุประสงค์ในการออกหมายเรียกในคดีอาญา

1) เพื่อเรียกบุคคลหนึ่งบุคคลใดมาให้ถ้อยคำเพื่อให้การเป็นพยาน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคแรก บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียก ผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมายแล้วให้ถามปากคำบุคคลนั้นไว้

2) เพื่อเรียกบุคคลผู้ครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ให้ส่งสิ่งของนั้นให้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (3) บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้ (3) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย”) (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ถ้าพยานเอกสารหรือพยานวัตถุใดอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ให้คู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานวัตถุดังกล่าวมาจากผู้ครอบครอง โดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยานเพื่อให้ได้พยานเอกสารหรือวัตถุนั้นมาก่อนวันตรวจสอบหลักฐานหรือวันที่ศาลกำหนด”)

3) ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมาชี้แจงที่ทำการพนักงานสอบสวนหรือศาล เพื่อดำเนินคดีต่อไป (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรก บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อ ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ”) (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 169 บัญญัติว่า “เมื่อศาลประทับฟ้องแล้ว แต่ยังไม่ได้นำตัวจำเลยมา ให้ศาลออกหมายเรียกหรือหมายจับมาแล้วแต่ควรอย่างไรเพื่อพิจารณาต่อไป”)

4) เพื่อการอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น อาจมีการออกหมายเรียกเมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญา หรือในกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีผู้ร้องขอต่อศาลและเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลศาลจะหมายเรียกผู้คุมขังมาศาลเพื่อพิจารณาว่ามีการคุมขังโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าปรากฏว่าเป็นการคุมขังไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลจะสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

ง) การออกหมายเรียกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติเกี่ยวกับการเรียกพยาน โดยมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แบ่ง ประเภทของหมายเรียกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) หมายถึงด้วยวาจา

2) หมายถึงเป็นหนังสือ

ผู้มีอำนาจออกหมายเรียก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แบ่งออกได้เป็น 3 กรณี ดังต่อไปนี้

1) พนักงานสอบสวน

2) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

3) ศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 53 บัญญัติว่า “หมายเรียกต้องทำเป็นหนังสือ และมีข้อความดังต่อไปนี้

1) สถานที่ที่ออกหมาย

2) วันเดือนปีที่ออกหมาย

3) ชื่อและตำบลที่อยู่ของบุคคลที่ออกหมายเรียกให้มา

4) เหตุที่ต้องเรียกผู้นั้นมา

5) สถานที่ วันเดือนปี และเวลาที่จะให้ผู้นั้นไปถึง

6) ลายมือชื่อและประทับตราของศาล หรือลายมือชื่อและตำแหน่งเจ้าพนักงานผู้ออกหมาย”

ตามปกติแล้วหมายเรียกต้องทำเป็นหนังสือและมีข้อความดังต่อไปนี้ เว้นแต่จะเป็นกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 52 วรรคสอง จึงไม่ต้องออกหมายเรียกเป็นหนังสือตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ก. สถานที่ที่ออกหมายคือสถานีตำรวจใด หรือที่ว่าการอำเภอใด หรือศาลใด

ข. วันเดือนปีที่ออกหมาย คือหมายเรียกออกเมื่อวันเดือนปีใด ก็ลงวันที่นั้นในหมายเรียก

ค. ชื่อและตำบลที่อยู่ของบุคคลที่ออกหมายเรียกให้มา คือบุคคลที่เจ้าพนักงานหรือศาลต้องการเรียกให้มานั้น ชื่อใด นามสกุลใด บ้านเลขที่ ตรอกหรือซอย ถนนใด ตำบลใด

ง. เหตุที่ต้องเรียกผู้นั้นมา คือ ต้องให้เขาทราบว่าจะให้มาทำอะไร เป็นพยานเรื่องใด หรือเป็นผู้ต้องหาเรื่องใด เขาจะได้เตรียมตัวมาถูกต้อง หรือเป็นผู้ที่มีเอกสารหรือ วัตถุในครอบครองซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ และให้นำมามอบให้ เป็นต้น

จ. สถานที่ วันเดือนปี และเวลาที่จะให้ผู้นั้นไปถึง คือ จะให้พยาน หรือผู้ต้องหาหรือจำเลย ไปสถานีตำรวจใด หรือที่ว่าการอำเภอใด หรือศาลใด เวลาใด ก็ต้องจดแจ้งไว้ในหมายเรียกให้ชัดเจน (และให้ฟังระลึกถึงระยะทางไกลใกล้เพื่อให้ผู้ถูกหมายเรียกมีโอกาสมาถึงตาม วัน เวลา ที่กำหนดในหมายได้ทัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 54)

ฉ. ลายมือชื่อและประทับตราของศาล หรือลายมือชื่อและ ตำแหน่งเจ้าพนักงานผู้ออกหมาย เพื่อจะได้ทราบว่าใครเป็นผู้ออกหมายเรียก และผู้นั้นมีอำนาจออก หมายเรียกหรือไม่

กรณีที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้บัญญัติไว้เฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับ ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เพราะฉะนั้นการใดในหมายเรียกที่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรง ก็ให้นำบทบัญญัติประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่อง “การยื่นและส่งคำคู่ความและเอกสาร” มาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับ ได้ด้วย

วิธีปฏิบัติในการส่งหมายเรียก

วิธีปฏิบัติในการส่งหมายเรียกมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ผู้มีหน้าที่ส่งหมายเรียก (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 55/1 , 139 วรรคสอง , 173/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 70 (1))

1) ในชั้นสอบสวน หมายเรียกที่พนักงานสอบสวน พนักงานปกครองหรือ ตำรวจชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้ออก ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้ออกหมายจัดการส่งซึ่งผู้ออกหมายต้องเป็นผู้จัดส่งโดยอาจจัดการให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้นำส่ง หรือเจ้า พนักงานนั้นจัดการนำส่งก็ได้

2) ในชั้นศาล

ก) ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้อง หมายเรียกบุคคลอื่นหรือจำเลย เจ้า พนักงานเป็นผู้ส่ง ส่วนหมายเรียกพยานให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นเป็นผู้นำส่งโดยตรง เว้นแต่ศาล จะสั่งเป็นอย่างอื่น หรือเมื่อพยานปฏิเสธไม่ยอมรับหมาย ในกรณีเช่นนี้ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 70(1))

ข) พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าศาลมีคำสั่งให้ออกหมายเรียกพยานโจทก์โดยมิได้กำหนดวิธีการส่งไว้ ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ดำเนินการให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่เป็นผู้จัดส่งหมายเรียกแก่พยาน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 55/1 วรรคแรก)

2) และติดตามพยานโจทก์มาศาลตามกำหนดนัด แล้วแจ้งผลการส่งหมายเรียกไปยังศาล และพนักงานอัยการโดยเร็ว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 55/1 วรรคแรก)

ค) หากปรากฏว่าพยานโจทก์มีเหตุขัดข้องไม่อาจมาศาลได้ หรือเกรงว่าจะเป็นการยากที่นำพยานนั้นมาสืบตามที่ศาลนัดไว้ ก็ให้พนักงานอัยการขอให้ศาลสืบพยานนั้นไว้ล่วงหน้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 55/1 วรรคแรก) เช่น วันกำหนดนัดสืบพยานของศาลนั้น ปรากฏว่าพยานจะไม่สามารถเดินทางไปศาลได้ เพราะมีธุรกิจสำคัญส่วนตัว หรือจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร หรือเกรงว่าจะได้รับอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ หรือถึงแก่ชีวิตได้ หากจะรอให้ถึงกำหนดวันสืบพยานที่ศาลได้นัดไว้

ง) เจ้าพนักงานผู้ส่งหมายมีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง (หัวหน้าพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่อาจมอบหมายหรือจัดการให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชา เป็นผู้ส่งหมายเรียกก็ได้ เพราะเหตุว่าบทบัญญัติแห่งมาตรานี้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของหัวหน้าพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่เป็นผู้จัดดำเนินการส่ง)

จ) เพื่อประโยชน์ในการติดตามพยานให้ไปตามกำหนดนัดของศาล ให้พนักงานสอบสวนบันทึกรายชื่อของพยานบุคคลทั้งหมด พร้อมทั้งที่อยู่หรือสถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์ หรือช่องทางอื่นที่ใช้ติดต่อพยานเหล่านั้นเก็บไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน

2) เวลาส่งหมาย การส่งหมายเรียกไม่ว่าให้แก่บุคคลใด ไม่ว่าหมายเรียกนั้นจะออกโดยบุคคลใด ให้ส่งในเวลากลางวันระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก

3) สถานที่ส่งหมายเรียก

ก) โดยปกติต้องส่งให้แก่ผู้รับหมาย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำกรงานงานของผู้รับหมาย

ข) ถ้าพบตัวผู้รับหมายที่อื่นนอกจากภูมิลำเนาหรือสำนักทำกรงานงานของผู้รับหมาย หากบุคคลนั้นยอมรับก็ถือว่าเป็นการส่งโดยชอบ

ค) ถ้าเป็นหมายเรียกของศาล หากตัวผู้รับหมายนั้นอยู่ในศาลก็อาจส่งให้แก่ผู้มีชื่อในหมายนั้นในศาล

ง) ถ้าบุคคลที่รับหมายอยู่ต่างท้องที่กับท้องที่ซึ่งออกหมาย หากเป็นหมายศาลก็ให้ส่งไปศาล แต่ถ้าเป็นหมายของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ให้ส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่มีอำนาจออกหมายเรียกซึ่งผู้ถูกเรียกอยู่ในท้องที่ เมื่อศาลหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้รับหมายเช่นนั้นแล้ว ก็ให้สลักหลังหมายแล้วจัดการส่งแก่ผู้รับต่อไป

4) การส่งหมายเรียกนั้นให้ส่งแก่บุคคลดังต่อไปนี้

(1) หมายเรียกผู้ต้องหา จำเลย ต้องส่งให้แก่ผู้ต้องหา จำเลย แต่ถ้าไม่พบตัวอาจส่งให้แก่ สามี ภริยา ญาติ หรือผู้ปกครองของผู้ต้องหาที่รับแทนได้ แต่จะส่งให้กับบุคคลอื่นนอกจากนี้รับแทนนั้นไม่ได้

(2) หมายเรียกพยานหรือบุคคลอื่น ต้องส่งให้แก่พยานหรือบุคคลอื่นซึ่งมีชื่อตามหมายเรียก ถ้าไม่พบตัวอาจส่งหมายให้แก่บุคคลใด ๆ ที่มีอายุ 20 ปี ซึ่งอยู่หรือทำงานในบ้านเรือน หรือที่สำนักทำางานของผู้ถูกเรียกตามหมายเรียกนั้น

(3) หมายเรียกนิติบุคคล กล่าวคือ ในการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณาคดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลนั้น อาทิเช่น ผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ กรรมการผู้จัดการ อธิบดี เป็นต้น มาให้ข้อเท็จจริงและต่อสู้คดี ให้ไปยังพนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี ถ้าผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก จะออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลนั้น ๆ มากก็ได้ (เพื่อให้ถ้อยคำข้อเท็จจริงแล้วก็ปล่อยตัวไป) แต่ทั้งนี้จะใช้บทบัญญัติว่าด้วยปล่อยชั่วคราว ชัง หรือจำคุกแก่ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลในคดีที่นิติบุคคลนั้นเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้

5) กรณีผู้รับปฏิเสธไม่รับหมายเรียก

(1) ถ้าพบผู้ที่จะระบุชื่อไว้ในหมายเรียก ไม่ว่าจะเป็หมายเรียกของศาลหรือของพนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ก็ตาม ถ้าผู้นั้นปฏิเสธไม่ยอมรับหมายโดยปราศจากเหตุอันชอบด้วยกฎหมาย (ไม่มีเหตุอันควร) เจ้าพนักงานนั้นขอที่จะขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่มีอำนาจหรือเจ้าพนักงานตำรวจไปด้วยเพื่อเป็นพยาน และถ้าผู้นั้นยังคงปฏิเสธไม่ยอมรับอยู่อีกก็ให้วางหมายไว้ ณ ที่นั้น เมื่อได้ทำดังนี้แล้ว ให้ถือว่าการส่งหมายนั้นเป็นการถูกต้องตามกฎหมาย

(2) ถ้าไม่พบตัวผู้ระบุชื่อไว้ในหมายเรียก แต่พบบุคคลที่อาจรับหมายไว้แทนได้ หากบุคคลดังกล่าวเหล่านี้ปฏิเสธไม่ยอมรับหมาย เจ้าพนักงานจะใช้วิธีวางหมายไม่ได้ เพราะการวางหมายต้องวางต่อหน้าผู้มีชื่อระบุไว้ในหมายเท่านั้น และจะต้องนำหมายนั้นมาส่งคืนและรายงานแก่ผู้ออกหมายว่าไม่สามารถส่งหมายโดยวิธีปกติได้ ซึ่งอย่างไรก็ดีถ้าเป็นหมายของศาล ศาล

อาจสั่งให้ส่งโดยวิธีอื่นแทนได้ กล่าวคือปิดหมายไว้ในที่แลเห็นได้ง่าย ณ ภูมิลำเนา หรือสำนักทำการงานของบุคคลผู้มีชื่อระบุไว้ในหมายนั้น หรือมอบหมายเรียกไว้แก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในท้องถิ่น หรือเจ้าพนักงานตำรวจ แล้วปิดประกาศแสดงการที่ได้มอบหมายดังกล่าวแล้วนั้นไว้ดังกล่าวข้างต้น หรือลงโฆษณาหรือทำวิธีอื่นใดตามที่ศาลเห็นสมควร

6) การส่งหมายเรียกทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 73 ทวิ บัญญัติว่า “คำคู่ความหรือเอกสารที่เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง ไม่ว่าจะการส่งนั้นจะเป็นหน้าที่ของศาลจัดส่งเองหรือคู่ความมีหน้าที่จัดการนำส่งก็ตาม ศาลอาจสั่งให้ส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โดยให้คู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำส่งเป็นผู้เสียค่าธรรมเนียมไปรษณีย์ยกกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าคำคู่ความหรือเอกสารที่ส่งโดยเจ้าพนักงานไปรษณีย์ มีผลเสมือนเจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง และให้นำบทบัญญัติมาตรา 74 มาตรา 76 และมาตรา 77 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

การส่งหมายเรียกทางไปรษณีย์นั้น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวนที่เป็นผู้มีอำนาจออกหมายเรียกได้ในชั้นของเจ้าพนักงานนั้นสามารถกระทำการส่งหมายเรียกทางไปรษณีย์ไปให้ผู้ระบุชื่อในหมายเรียกให้มา ณ ที่ทำการ เพื่อมาให้ถ้อยคำหรือส่งสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้นำมามอบให้ หรือกรณีเป็นผู้ต้องหา จำเลย เพื่อนำตัวมาดำเนินคดีต่อไป อาจเป็นด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งก็ตามได้หรือไม่ จะเห็นว่าการส่งหมายเรียกทางไปรษณีย์นั้น ในชั้นของเจ้าพนักงานนั้นไม่อาจกระทำได้แต่อย่างใด เพราะกฎหมายนั้นไม่ได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานในการกระทำโดยส่งหมายเรียกทางไปรษณีย์ เพียงแต่ให้อำนาจศาล โดยศาลอาจสั่งให้ส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โดยให้คู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำส่งเป็นผู้เสียค่าธรรมเนียมไปรษณีย์ยกกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าคู่ความหรือเอกสารที่ส่งโดยเจ้าพนักงานไปรษณีย์มีผลเสมือนเจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง ดังนั้น เห็นได้ว่าการส่งหมายเรียกทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับศาลเท่านั้นที่มีอำนาจกระทำได้ แต่เจ้าพนักงานนั้นไม่สามารถกระทำได้ ซึ่งถ้าเจ้าพนักงานฝ่าฝืนกระทำการดังกล่าว ก็ถือว่าเป็นการส่งหมายโดยมิชอบ และเจ้าพนักงานนั้นก็อาจมีความผิดฐานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ได้ เนื่องจากการกระทำของเจ้าพนักงานในการออกหมายเรียกนั้นอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดได้ เพราะบทบัญญัติของกฎหมายนั้นไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานไว้ และอาจเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น ซึ่งการใช้อำนาจกระทำอย่างใดของเจ้าพนักงานก็ตาม ต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจไว้โดยชัดแจ้งว่าให้อำนาจกระทำได้อย่างใดตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้ เจ้าพนักงานก็ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ตามแนวทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ถ้าเจ้าพนักงานได้ปฏิบัติไปโดยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้กระทำได้ ก็อาจจะเป็นความผิดตามกฎหมายได้เช่นกัน

4.3 มาตรการบังคับในการแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐาน

ผลการขัดขึ้นหมายเรียก หรือไม่ยอมมาให้ถ้อยปากคำ หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานต่าง นั้น หากการไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกโดยไม่มีเหตุแก้ตัวอันควร ในกรณีที่มีการส่งหมายเรียก หรือมีการออกคำสั่งเรียกด้วยวาจาโดยชอบแล้ว บุคคลผู้ได้รับหมายเรียกหรือได้รับคำสั่งเรียกด้วยวาจาจากพนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ กรณีที่ไปทำการสอบสวนด้วยตนเอง และจงใจไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งด้วยวาจานั้น โดยไม่มีเหตุอันอ้างได้ตามกฎหมาย บุคคลนั้นจะได้รับผลตามกฎหมายดังต่อไปนี้

1) ในชั้นสอบสวน หมายเรียกพยานให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ หรือเรียกให้ส่งสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ การไม่มาหรือไม่ยอมส่งสิ่งของในความครอบครองของตนให้แก่เจ้าพนักงาน มีความผิดฐานขัดขึ้นคำบังคับตามกฎหมายของเจ้าพนักงาน ซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168 หรือขัดขึ้นคำบังคับตามกฎหมายของเจ้าพนักงานซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168 หรือขัดขึ้นคำบังคับตามกฎหมายของเจ้าพนักงานซึ่งให้ส่งหรือจัดการส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 169

2) ในชั้นพนักงานอัยการ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ 2553 กำหนดไว้มาตรา 18 ว่า “คำสั่งของพนักงานอัยการตามมาตรา 16 และมาตรา 17 ให้ถือเป็นคำบังคับของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายอาญา”

3) ในชั้นศาล หมายเรียกพยานให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ หรือเรียกให้ส่งสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ถ้าไม่มาหรือไม่ยอมส่งสิ่งของในความครอบครองของตนให้แก่ศาล มีความผิดฐานขัดขึ้นหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้ถ้อยคำ ให้มาเบิกความหรือให้ส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดในการพิจารณาคดี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170

4) หมายเรียกผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ว่าในชั้นสอบสวนหรือชั้นศาลก็ตาม ถ้าไม่มาตามหมายเรียกก็จะไม่มีความผิดทางอาญา แต่เป็นเหตุที่จะให้ศาลออกหมายจับได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2)

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1341/2509 กรณีผู้ต้องหาขัดขึ้นไม่มาตามหมายเรียกโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (3) (ปัจจุบันเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 วรรคสอง) บัญญัติทางแก้ไว้ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายจับตัวมาได้เป็นการลงโทษอยู่แล้ว จึงเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168 หาได้มุ่งหมายจะใช้บังคับกับผู้ต้องหาที่ขัดขึ้นไม่มาให้การต่อพนักงานสอบสวนตามหมายเรียกด้วย

4.4 ข้อยกเว้นกรณีที่ไม่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือหมายเรียกของพนักงานอัยการ

ข้อยกเว้นผู้ที่ไม่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือหมายเรียกของพนักงานอัยการ ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 บัญญัติไว้ว่า “...ถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งนั้นเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหา บุคคลดังกล่าวจะไม่มาหรือไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุตามที่เรียกก็ได้” บทบัญญัติดังกล่าวมีที่มาจากสิทธิขั้นพื้นฐานของพยานที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเองให้ต้องรับโทษ ตามสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง เทียบเคียงกับสิทธิของจำเลยในคดีอาญาซึ่งสิทธินี้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายทั้งในรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 วรรคสอง "ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือ ผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้ โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับ หรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ในการนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวไว้ด้วย

มาตรา 134/4 "ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหาจะมีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่งหรือก่อนที่จะดำเนินการตาม มาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และ มาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้"

จากบทบัญญัติดังกล่าวมาข้างต้นถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งให้มาให้ถ้อยคำนั้นเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหา บุคคลดังกล่าวจะไม่มาหรือไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุตามที่เรียกก็ได้และย่อมไม่มีความผิดฐานขัดขืนคำสั่งบังคับของพนักงานอัยการตามมาตรา 168 ,169 แต่อย่างใด

ดังตัวอย่างตามหนังสือตอบข้อหารืออำนาจของพนักงานอัยการ

อัยการจังหวัดอ่างทองหรือว่า มีคดีอุทลุมเรื่องหนึ่ง บุตรยื่นคำร้องขอให้พนักงานอัยการฟ้องมารดาเรียกมรดก อัยการจังหวัดเห็นว่าเพื่อไกล่เกลี่ย ได้มีหมายเรียกมารดาให้ไปยังที่ทำการพนักงานอัยการ มารดาได้รับหมายเรียกแล้วขัดขืนไม่ยอมไปพบกับพนักงานอัยการตามหมายเรียก ดังนี้ กรณีจะเป็นความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 334 (2) หรือไม่

กรมอัยการตอบว่า คดีอุทลุมเป็นคดีที่ตั้งต้นที่พนักงานอัยการ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1534 พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2478 มาตรา 19(5) , 21) พนักงานอัยการมีอำนาจออกหมายเรียกบุคคลใด ๆ นอกจากพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่คู่ความฝ่ายนั้นยินยอม ซึ่งทั้งนี้ก็ต้องแปลว่า พนักงานอัยการไม่มีอำนาจออกหมายเรียกพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่คู่ความฝ่ายนั้นยินยอม

การออกหมายเรียกผู้ใดมาก็เพื่อถามปากคำเขาไว้ (เทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133) ดังนั้น ถ้าพนักงานอัยการมีอำนาจออกหมายเรียกตัวคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ ก็หมายความว่าออกหมายเรียกเขาเพื่อถามปากคำเขาไว้ และเป็นที่แน่ชัดว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 21 พนักงานอัยการไม่มีอำนาจกระทำต่อเขาอย่างผู้ต้องหา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134) จึงไม่มีทางที่จะเถียงว่าปากคำของเขาไม่ใช่คำพยานของคู่ความฝ่ายนั้น และเมื่อคดีไปสู่ศาล เมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างตนเองเป็นพยานที่ศาล กฎหมายก็เรียกเขาว่าพยานของคู่ความฝ่ายนั้น

ฉะนั้น ตามข้อหารือของอัยการจังหวัดอ่างทอง เมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งขัดขืนไม่ยอมไปพบกับพนักงานอัยการตามหมายเรียก ก็คือคู่ความฝ่ายนั้นไม่ยินยอมตามมาตรา 21 ซึ่งเป็นสิทธิของเขานั่นเอง กรมอัยการเห็นว่าเขาไม่มีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 334 (2) เท่าที่กรมอัยการปฏิบัติอยู่ในคดีอุทลุม เมื่อพนักงานอัยการต้องการพบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ก็มีหนังสือให้เขาไปพบ ไม่ได้ออกหมายเรียก⁷

4.5 วิเคราะห์วิธีการ รูปแบบ การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน

4.5.1.คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือคดีที่พนักงานอัยการมีฐานะเป็นคู่ความ

การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการนี้ไม่ค่อยจะมีปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากเป็นคดีที่พนักงานอัยการทำคดีประเภทนี้ตามอำนาจหน้าที่ของตนตั้งแต่ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2478 และพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาแต่ตั้งต้น เมื่อประชาชนมายื่นคำร้องขอให้ดำเนินการ การดำเนินคดีประเภทนี้ พนักงานอัยการเข้าไปในคดีในฐานะตัวความ หรือ คู่ความเองนั้น เช่น คดีอุทลุม การร้อง

⁷ สำนักงานอัยการสูงสุด, หนังสือตอบข้อหารือ วารสารอัยการนิเทศ 4 (ตุลาคม 2492) : 1

ขอต่างๆ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือตามกฎหมายอื่นๆ เช่น ในเรื่องการคัดค้าน สัญชาติ ซึ่งบัญญัติไว้ให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการคดีได้เอง เป็นต้น ซึ่งคดีเหล่านี้ไม่จำเป็นต้อง แต่งตั้งให้พนักงานอัยการ เป็นทนายความในคดี เพราะกฎหมายประสงค์ที่จะให้พนักงานอัยการเป็น ตัวความและดำเนินคดีโดยตนเอง ดังนั้น ในส่วนของการดำเนินการในคดีประเภทนี้ สำนักงานอัยการ จึงได้กำหนดแนวทางวิธีการและแนะนำแก่พนักงานอัยการทุกคนว่า ไม่ควรตั้งทนายความให้ว่าความ และพิจารณาคดีแทนตนเอง⁸ เนื่องจากคดีประเภทนี้อัยการเป็นคู่ความเป็นผู้ดำเนินการคดีเองตั้งแต่ ขึ้นรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ช่วยเหลือ หรืออัยการทราบเหตุ อันเป็นมูลแห่งการดำเนินคดี จากกระทรวงต่างประเทศ หรือหมายเรียกจากศาลที่พิจารณาคดี

รูปแบบ วิธีการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานพนักงานอัยการมีอำนาจ หน้าที่ออกหมายเรียกบุคคลใด ๆ (นอกจากพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่คู่ความฝ่ายนั้น ยินยอมมาให้การต่อพนักงานอัยการ โดยสาบานหรือปฏิญาณตัวก็ได้)⁹ ให้มาให้การได้ แต่ในทาง ปฏิบัติพนักงานอัยการไม่ออกหมายเรียก แต่ใช้วิธีมีหนังสือเชิญบุคคลผู้นั้นให้มาพบพนักงานอัยการ แต่ถ้าบุคคลนั้น ๆ ไม่มาพบพนักงานอัยการ และเมื่อพนักงานอัยการเห็นเป็นการจำเป็นจะต้อง สอบถาม สอบสวนปากคำเป็นพยานก็ย่อมออกหมายเรียกได้ หรือถ้าหากบุคคลนั้น ๆ เป็นข้าราชการ หรือพนักงานของรัฐ พนักงานอัยการอาจขอความร่วมมือจากหัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้า หน่วยงานของรัฐนั้น ๆ ให้แนะนำ หรือสั่งให้ไปพบพนักงานอัยการ ก็ย่อมทำได้ในกรณีราษฎรเป็นผู้ ร้องขอให้พนักงานอัยการดำเนินการให้ พนักงานอัยการจะติดต่อให้ราษฎรผู้เป็นตัวความนั้น นำ พยานหลักฐานมาให้พิจารณาทำนองเดียวกันกับที่กล่าวข้างต้นในกรณีเกี่ยวกับเอกสาร ถ้าหากมี เอกสารที่พนักงานอัยการต้องการอยู่ในครอบครองของส่วนราชการอื่นพนักงานอัยการจะทำหนังสือ ถึงส่วนราชการนั้นโดยตรง ให้ส่วนราชการนั้น ๆ ส่งเอกสารหรือสำเนาเอกสาร หรือภาพถ่ายเอกสาร นั้น ๆ มายังพนักงานอัยการก็ได้ ถ้ามีความจำเป็นต้องพิจารณาเกี่ยวกับสถานที่พิพาทเพื่อ ประกอบการพิจารณาพนักงานอัยการอาจต้องไปตรวจดูสถานที่พิพาทเพื่อประกอบการพิจารณา โดย ความร่วมมือของตัวความได้ด้วย และในกรณีเช่นนี้ หากจำเป็นต้องมีการบันทึกเป็นแผนที่ หรือ ภาพถ่ายไว้ด้วย พนักงานอัยการอาจขอให้ตัวความจัดการให้

เนื่องจากคดีประเภทนี้พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการ สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียก บุคคลใดมาให้การ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐานเอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่ เห็นสมควร แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการ ไม่ค่อยจะออกหมายเรียกบุคคลหรือเอกสารจากบุคคล อื่นนอกจากตัวความแต่จะใช้วิธีการมีหนังสือเชิญหรือขอเอกสารผ่านทางบุคคลผู้ยื่นคำร้องให้พนักงาน อัยการ เช่น คดีร้องจัดการมรดก หรือ คดีอุทลุม เป็นต้น

ยกตัวอย่างกรณีการดำเนินคดีอุทลุม

คำว่า”อุทลุม”เป็นภาษาไทยโบราณที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะรับฟ้อง บทที่ 25 ว่า “ผู้ใดเป็นคนอุทลุมมิได้กล่าวคุณบิดามารดา ปู่ยาตายายแลมันมาฟ้องร้องให้เรียกบิดามารดา ปู่ยา

⁸ สำนักงานอัยการสูงสุด, คำแนะนำในปฏิบัติงาน วารสารอัยการนิเทศ 4 (ตุลาคม 2492) : 235

⁹ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 16

4.5.2 การตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

1) วิเคราะห์การแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 32

มาตรา 32 บัญญัติไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้”

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90¹² บัญญัติไว้ว่า เมื่อมีการอ้างว่า บุคคลใด ต้องถูกคุมขัง ในคดีอาญา หรือ ในกรณีอื่นใด โดยมีข้อด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านี้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา ขอให้ปล่อย คือ

(1) ผู้ถูกคุมขังเอง

(2) พนักงานอัยการ

(3) พนักงานสอบสวน

(4) สามี ภริยา หรือ ญาติของผู้นั้น หรือ บุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ ของผู้ถูกคุมขัง

เมื่อได้รับคำร้องตั้งนั้น ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียว โดยด่วน ถ้าศาลเห็นว่า คำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่ง ผู้คุมขัง ให้นำตัว ผู้ถูกคุมขัง มาศาลโดยพลัน และถ้า แสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่า การคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัว ผู้ถูกคุมขังไปทันที

ซึ่งมาตรา มาตรา 90 แก่ไขตามที่มาตรา 240 กำหนดว่าในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคลในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดผู้ถูกคุมขังเอง พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง มีสิทธิร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมายเมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

¹² แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2547

ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 41 การดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กำหนดไว้ว่าพนักงานอัยการมีหน้าที่ คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเมื่อความปรากฏต่อพนักงานอัยการเองหรือจากการร้องขอว่า บุคคลใดถูกเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐโดยมิชอบ หรือโดยผู้ซึ่งไม่จำเป็นต้องยอม พนักงานอัยการต้องรีบ ดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ข้อ 42 (วิธีปฏิบัติเบื้องต้น)

เมื่อมีกรณีที่จะต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามข้อ 41 กล่าวคือ เมื่อ ปรากฏว่าไม่จำเป็นต้องขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ระหว่างสอบสวนตามนัยมาตรา 72 (2) แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือบุคคลใดต้องถูกควบคุม ขัง หรือจำคุกโดย ผิดกฎหมาย หรือถูก จำคุกผิดจากคำพิพากษาของศาล หรือบุคคลใดถูกควบคุม หรือขังโดยบุคคลอื่นโดยไม่มีอำนาจโดย ชอบด้วยกฎหมายตามนัยมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ ไม่ว่ากรณีจะ เกิดขึ้นก่อนหรือหลังจากที่พนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนหรือได้มีการสอบสวนเรื่องนั้น หรือไม่ ให้หัวหน้าพนักงานอัยการสั่งจ่ายเรื่องให้พนักงานอัยการ คนใดคนหนึ่งดำเนินการโดยไม่ชักช้า และจัดลงสารบบคดีเป็นคดีประเภทคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ข้อ 43 (การตรวจสอบข้อเท็จจริง)

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาดำเนินการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ต่อไป ให้พนักงานอัยการดำเนินการตรวจสอบโดย

(1) แจ้งให้บุคคลที่เห็นว่ามี ส่วนเกี่ยวข้องมาพบพนักงานอัยการแล้วสอบปากคำไว้
(2) ถ้าจำเป็นให้ออกหมายเรียกบุคคลที่เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำต่อ พนักงานอัยการ ตามความในมาตรา 13 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498¹³

(3) ดำเนินการอื่นใดตามที่เห็นสมควร

การบันทึกคำให้การหรือบันทึกอื่นใดตามความในข้อนี้ ให้ปฏิบัติตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 9 มาตรา 11 มาตรา 12 และมาตรา 13 โดยอนุโลมบุคคล ผู้ถูกคุมขังหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง มีสิทธิยื่นคำร้องขอตามหมวดนี้

ข้อ 44 (อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและสั่งสำนวน)

เมื่อพนักงานอัยการได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจนสิ้นกระแสความแล้ว ให้พิจารณาทำ ความเห็นเสนอหัวหน้าพนักงานอัยการ เพื่อสั่งยื่นคำร้องหรือสั่งยุติเรื่องแล้วแต่กรณี

ข้อ 46 (การดำเนินการคุ้มครองบุคคลผู้ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย)

เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่า เป็นกรณีจะต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตามมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 240 เพราะบุคคลต้องถูกคุมขังโดยผิดกฎหมาย หรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษา

¹³ ปัจจุบันคือพระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 18

หรือบุคคลถูกคุมขังโดยบุคคลอื่นโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อย

ข้อ 47 (การสั่งยุติเรื่อง)

ในกรณีที่ข้อเท็จจริงไม่มีมูลเพียงพอที่จะดำเนินการตามข้อ 45 หรือข้อ 46 ให้หัวหน้าพนักงานอัยการสั่งยุติเรื่องและเสนออธิบดีเพื่อทราบ แล้วแจ้งให้ผู้ร้องทราบด้วยคำสั่งยุติเรื่องของพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่ง ไม่ตัดสิทธิที่จะร้องขอต่อผู้บังคับบัญชาของพนักงานอัยการให้ทบทวนคำสั่งนั้น

จากบทบัญญัติของมาตรา 32 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้มีการตรวจสอบเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลระหว่างการสอบสวนโดยพนักงานอัยการไว้ด้วย แต่เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ได้แบ่งแยกอำนาจการสอบสวนคดีอาญาออกจากอำนาจฟ้องคดีเด็ดขาด ทำให้การสอบสวนคดีอาญาอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเพียงฝ่ายเดียวตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นคดีกระทั่งสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว จึงทำให้ความเห็นส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณากลับกรองต่อไป โอกาสที่ประชาชนจะถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายจึงอาจเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะการถูกจับกุมโดยมิชอบหรือโดยไม่มีเหตุอันสมควร ก็อาจต้องตกเป็นผู้ต้องหา มีการการแจ้งข้อหาถูกควบคุมตัวหรือคุมขังระหว่างสอบสวน ซึ่งถือได้ว่า “มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 32 วรรคแรก” แล้ว มาตรา 32 วรรคท้ายจึงได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามาดูแลช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิโดยการยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลสั่งคุ้มครองต่อไป และการจะเข้าไปดูแลช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานตรวจสอบไต่สวนความถูกต้องชอบธรรมของการจับกุมคุมขัง เสียก่อน จึงจะยื่นคำร้องได้ถูกต้องต่อไป การที่พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นคดีจึงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของประชาชนให้พ้นจากการล่วงละเมิด ตามมาตรา 32

ประกอบกับบทบัญญัติของกฎหมายและระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 กำหนดไว้ไม่ครอบคลุม กล่าวคือ การยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 32 มีด้วยกันหลายประการ เช่น

1) ให้ศาลระงับการจับกุมขัง การค้นตัวบุคคล หรือการกระทำที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพโดยมิชอบ

2) ยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งห้ามการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม

3) ยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งระงับ เพิกถอน รวมทั้งกำหนดวิธีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เช่น ศาลอาจกำหนดใช้วิธีการเช่นเดียวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 หรือหากการกระทำที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกกระทำ ศาลอาจมีอำนาจกำหนดให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจกำหนดค่าทดแทนความเสียหาย ค่าชดเชยได้ เป็นต้น

ขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ดังกล่าวข้างต้นกำหนดไว้เพียงว่า บุคคลใดต้องถูกคุมขังโดยไม่ชอบเท่า นั้น ทำให้พนักงานอัยการจำนวนไม่น้อย ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่นี้ และทำให้ไม่กล้าใช้อำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังจะเห็นได้จากเมื่อมีเหตุการณ์ฟ้องผู้ต้องหาผิดตัว หรือกรณีคุมขังโดยมิชอบ ประชาชนสามารถที่จะมายื่นคำร้องที่สำนักงานอัยการได้โดยตรงเนื่องจากเป็นผู้ที่ทราบข้อเท็จจริงในคดีมากที่สุด และพนักงานอัยการสามารถที่จะเป็นผู้ตั้งต้นคดีในการสอบสวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อมีความเห็นและคำสั่งทางคดีได้ แต่ทางปฏิบัติจะพบว่าประชาชนจะไปยื่นเรื่อง หรือยื่นคำร้องต่อกรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ซึ่งไม่ใช่หน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรง ดังจะเห็นได้จากสถิติคดีการยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยเพราะคุมขังโดยไม่ชอบมาตรา 90 ไม่มีข้อมูลของการใช้อำนาจดังกล่าวของพนักงานอัยการจึงเป็นที่หน้าเสียดายอย่างยิ่ง นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นอีกว่า ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 กำหนดให้อำนาจในแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอยู่ในฉบับเดียวกันกับหน้าที่ดำเนินคดีอาญาทั่วไปอาจทำให้เกิดข้อขัดข้องระหว่างการปฏิบัติงานในด้านคดีอาญาได้

นอกจากนี้ยังเห็นว่า ตามมาตรา 32 วรรคท้าย แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 เป็นมาตรการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ไม่สะดวกแก่การนำมาบังคับใช้ในศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากนำบทบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกับมาตรา 90 จะเป็นประโยชน์แก่การบังคับใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลสมตามเจตนาของรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น และเนื่องจากรัฐธรรมนูญของประเทศไทยมักจะมีการยกเลิกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง หากมาตรา 32 ยังคงบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอยู่เช่นเดิม มาตรานี้ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ย่อมเสี่ยงต่อการถูกยกเลิกได้ในอนาคต แต่ถ้าหากได้นำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายระดับรองแล้ว แม้ต่อมารัฐธรรมนูญฯ 2550 จะถูกยกเลิกไปหรือถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยมีการยกเลิกมาตรา 32 บทบัญญัติมาตรา 32 ก็คงยังคงประกอบอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตลอดไป

ดังปรากฏตัวอย่างจากรัฐธรรมนูญฯ 2550 หมวด 8 ซึ่งมีบทบัญญัติคุ้มครองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในทางอาญาของประชาชนไว้อย่างยิ่ง ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2547 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติต่างๆ แม้ต่อมารัฐธรรมนูญฯ 2550 ได้ถูกยกเลิกไปในปี 2550 แต่มาตราคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในทางอาญาของบุคคลที่นำไปบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติต่างๆ ยังคงใช้บังคับให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนจนกระทั่งปัจจุบัน

2) วิเคราะห์การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 68 บัญญัติว่า

“บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ไม่ได้

ในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่งผู้ทราบการกระทำดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวแต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองใดเลิกกระทำการตามวรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองตามวรรคสาม ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ถูกยุบในขณะที่กระทำ ความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งดังกล่าว”

จากบทบัญญัติมาตรา 68 วรรคสอง กำหนดเพียงแต่ทำให้บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่งผู้ทราบการกระทำดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ไม่ได้มีการ กำหนดขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินการในส่วนของผู้ยื่นคำร้องเอง หรือในส่วนของอัยการสูงสุด บทบัญญัติของมาตราดังกล่าวก็ไม่ได้กล่าวถึงวิธีการไว้แต่อย่างใด ทำให้เกิดข้อโต้แย้งว่าอัยการสูงสุดแต่ผู้เดียวหรือไม่เป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

อีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่า ผู้ทราบการกระทำดังกล่าว ย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริง และผู้ทราบการกระทำดังกล่าว ย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการได้ด้วย

ดังปรากฏตามที่กรณี นายวันธงชัย ชำนาญกิจ ,นายบวร ยสินทร กับพวกกลุ่มราษฎรอาสาปกป้อง 3 สถาบัน,นายวรินทร์ เทียมจรัส ,พล.ต.จำลอง ศรีเมือง กับพวก,นายวิรัตน์ กัลยาศิริ กับพวก,และพลเอกสมเจตน์ บุญถนอม กับพวกสมาชิกวุฒิสภา ได้มีหนังสือส่งเอกสารหลักฐานให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการตามมาตรา 68 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กรณีคณะรัฐมนตรี พรรคร่วมรัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานรัฐสภา ได้ร่วมกันเสนอ รับประทาน และลงมติให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่....) พุทธศักราช... ซึ่งกำหนดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาเพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยการเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 16 การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งมีผลเป็นการยกเลิกหรือล้มล้างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อันเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 68 หรือไม่

และต่อมามีบุคคลดังกล่าวก็ได้ไปยื่นคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาตามคำร้องดังกล่าวด้วย

ต่อมาวันที่ 7 มิถุนายน 2555 อัยการสูงสุดมีความเห็นว่า “การที่คณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองหลายพรรค เสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 291 จึงไม่มีเนื้อหาเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กรณีตามคำร้องของผู้ร้องทั้งหกข้อเท็จจริงยังไม่พอพียงว่ามีพฤติการณ์หรือการกระทำอันเป็นเหตุให้อัยการสูงสุดต้องยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำตามความในมาตรา 68 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” มีความเห็นไม่ส่งเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ซึ่งต่อมาวันที่ 13 กรกฎาคม 2555 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า “ในรัฐธรรมนูญมาตรา 68 วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่ผู้ที่ทราบถึงการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามตามมาตรา 68 วรรคสอง ที่จะใช้สิทธิให้มีการตรวจสอบการกระทำดังกล่าวได้ โดยให้มีสิทธิ 2 ประการ คือ ประการที่ 1 เสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ และประการที่ 2 สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการ ให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้ เพราะอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบและวินิจฉัยสั่งการในกรณีที่ผู้ร้องใช้สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญตาม มาตรา 68 วรรค 2 เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ อัยการสูงสุด เพียงแต่มีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น และยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้เท่านั้น หาได้ตัดสิทธิของผู้ร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงไม่ เมื่อผู้ร้องได้เสนอให้อัยการสูงสุดตรวจสอบแล้วขอที่จะใช้สิทธิ

ประการที่ 2 ยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ศาลเห็นว่า การแปลความดังกล่าวนี้ จะสอดคล้องต่อเจตนารมณ์ ในมาตรา 68 ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและเป็นไปตามการรับรองสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 69 ที่ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี ซึ่งการกระทำใดๆที่นำไปเพื่ออำนาจในการปกครองของประเทศ โดยวิธีการที่ไม่ได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ เนื่องจากการที่ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งให้เลิกการกระทำที่อาจเป็นไปตามการใช้สิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้นั้น การกระทำดังกล่าวจะต้องกำลังดำเนินการอยู่ และยังไม่บังเกิดผล

ศาลรัฐธรรมนูญจึงจะยังมีคำวินิจฉัย สั่งให้เลิกการกระทำนั้นได้ หากไม่แล้ว คำวินิจฉัยรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 วรรค 2 ก็จะเป็นการพันวิสัย ไม่สามารถบังคับใช้ได้ ทั้งสิทธิพิจารณาตามรัฐธรรมนูญมาตรา 68 นี้ มีหลักการมุ่งหมายให้ชนชาวไทยทุกคนมีส่วนร่วมในการปกป้อง พิทักษ์รักษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและการเข้าสู่อำนาจในการปกครองประเทศ ให้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มิให้ถูกล้มล้าง โดยสภาพจึงเป็นการป้องกันไว้ล่วงหน้า เพื่อที่จะได้มีโอกาสตรวจสอบและวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำที่เป็นอันตรายต่อระบบการปกครองและเป็นล้มล้างรัฐธรรมนูญให้เกิดขึ้นได้ เพราะถ้าหากปล่อยให้เกิดการกระทำที่เป็นภัยร้ายแรงต่อรัฐธรรมนูญ ระบบการปกครองตามรัฐธรรมนูญได้เกิดขึ้นแล้ว ย่อมสุดวิสัยแก้ไขให้กลับคืนดีได้ เช่นนี้แล้ว ประชาชนผู้ทราบเหตุตามมาตรา 68 วรรค 2 ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนใช้สิทธิของตนต่อต้านการกระทำนั้นโดยสันติวิธี มิได้มุ่งหมายการลงโทษทางอาญาหรือการลงโทษตามรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ยังมีหมายถึงการเพิกถอนการกระทำที่มีชอบ ตาม ม.68 วรรค 1 เสียก่อน ที่การ

กระทำนั้นจะบังเกิดผล การมีอยู่ของมาตรา 68 และมาตรา 69 นี้ จึงเป็นไปเพื่อรักษาหรือคุ้มครองตัวรัฐธรรมนูญเองตลอดจนหลักการที่รัฐธรรมนูญได้รับรองหรือกำหนดกรอบไว้ ให้เป็นเจตนารมณ์หลักทางการเมืองหรือชาติ คือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และป้องกันการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจการปกครองประเทศ โดยวิธีทางซึ่งเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ความมุ่งหมายในรัฐธรรมนูญประการนี้ต่างหากที่ถือเป็นเจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญที่จะต้องยึดถือไว้เป็นสำคัญยิ่งกว่าเจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งแม้ถึงจะเป็นเครื่องมือช่วยค้นหาเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้แต่ความเห็นของผู้ร่างรัฐธรรมนูญคนใดคนหนึ่งก็มิใช่เจตนาปกครองตามรัฐธรรมนูญแต่อย่างใดก็ตาม หากพิจารณารายงานของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ทั้งการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ยังพิจารณาได้ว่า สาระสำคัญของการอภิปรายนั้น มีเจตนาร่วมกันอยู่ที่การจะให้ประชาชนสามารถร่วมกันใช้สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญผ่านกลไกของศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรานี้เป็นสำคัญยิ่งกว่าเรื่องส่วนตัวบุคคล ผู้ที่มีสิทธิเสนอคำร้องการตีความเกี่ยวกับผู้ที่มีสิทธิเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจึงควรต้องตีความไปในแนวทางของการยอมรับสิทธิมิใช่จำกัดสิทธิ ที่อาจมีปัญหาตามมาตรา 68 วรรค 1 เพื่อพิทักษ์รัฐธรรมนูญได้สมเจตนาของบทบัญญัติดังกล่าว โดยมีอัยการตรวจสอบข้อเท็จจริง ตามม. 68 วรรค 2 แล้ว แต่ยังไม่มีความชัดเจนจากอัยการสูงสุด หากปล่อยให้กระบวนการลงมติในวาระ 3 รับไปแล้ว แม้ต่อมาอัยการสูงสุดจะยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว นั้น เป็นไปโดยมิชอบตามมาตรา 68 วรรค 1 ของการกระทำนั้น ก็จะไม่สามารถบังคับคำวินิจฉัยทางใดได้อีก รวมทั้งไม่อาจย้อนคืนแก้ไขคำวินิจฉัยที่เกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าวได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับคำร้องไว้พิจารณาและวินิจฉัยได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 วรรคสอง¹⁴

เป็นอันว่าข้อโต้แย้งเกี่ยวกับผู้มีสิทธิยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยจะเป็นยุติตามคำวินิจฉัยรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้ว แต่บทบาทอัยการสูงสุดในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อยื่นคำร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญยังคงมีความสำคัญเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการรวบรวมข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการพิทักษ์รัฐธรรมนูญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่เนื่องจากขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติหลายประการและมีผลกระทบต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญแต่ยังไม่มีความหมายระดับรอง หรือระเบียบการกำหนดขั้นตอน วิธีการ ในตรวจสอบข้อเท็จจริงทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานแต่ประการใด

ผู้เขียนเห็นว่า ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 68 ประกอบพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ 2553 มาตรา 16 ที่ให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ได้กำหนดระยะเวลาของการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานไว้ว่าต้องแล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาเท่าใด และต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอย่างน้อยถึงจะเพียงพอในการยื่นคำร้อง จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้

¹⁴ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18- 22/2555 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 68

4.5.3 วิเคราะห์การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานกรณีตามกฎหมายอื่น

ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555 กฎหมายทั้งสามฉบับกำหนดให้พนักงานอัยการในการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเพิ่มเติมโดยการร้องขอให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนจากประเทศผู้รับคำร้องขอมายังประเทศไทยให้พนักงานอัยการหรือหน่วยงานที่ประสงค์จะให้มีการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลาง ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ตามพนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ และดำเนินการอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดเพื่อประโยชน์ในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน และการดำเนินการดังกล่าวให้ถือเป็นคำสั่งบังคับของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายอาญา¹⁵ และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555 มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้¹⁶

- (1) รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากผู้ร้องขอ
- (2) พิจารณาและวินิจฉัยว่าควรจะให้หรือขอความช่วยเหลือหรือไม่
- (3) ให้ความร่วมมือกับผู้ประสานงานกลางหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของต่างประเทศ รวมทั้งติดตามและเร่งรัดเพื่อให้มีการส่งตัวเด็กกลับคืนโดยเร็วและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อื่นตามพระราชบัญญัตินี้
- (4) สืบหาแหล่งที่อยู่ของเด็กซึ่งถูกพาตัวมาหรือถูกกักตัวตามพระราชบัญญัตินี้
- (5) ดำเนินการเพื่อให้มีการปกป้องเด็กมิให้ได้รับอันตราย หรือป้องกันการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย
- (6) ดำเนินการเพื่อให้มีการส่งตัวเด็กกลับคืนโดยสมัครใจหรือเพื่อระงับข้อขัดแย้งอย่างฉันทมิตร
- (7) แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก
- (8) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายของประเทศไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้
- (9) ดำเนินการเพื่อให้มีการส่งตัวเด็กกลับคืนหรือเพื่อให้การใช้สิทธิในการพบและเยี่ยมเยียนเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- (10) จัดให้มีพนักงานอัยการ ทนายความ หรือที่ปรึกษากฎหมาย เพื่อให้มีการส่งตัวเด็กกลับคืนหรือเพื่อให้การใช้สิทธิในการพบและเยี่ยมเยียนเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- (11) ดำเนินการอย่างอื่นเพื่อให้การให้หรือการขอความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัตินี้บรรลุผลการดำเนินการของผู้ประสานงานกลางต้องกระทำโดยรวดเร็วโดยถือประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญและคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องขอหรือไม่ตามมาตรา 13 ด้วย

¹⁵ พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 มาตรา 31

¹⁶ พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 มาตรา 5

สำหรับหน่วยงานของสำนักงานอัยการสูงสุดที่ดำเนินงานตามกฎหมายนี้ คือ พนักงานอัยการ สำนักงานต่างประเทศ¹⁷ สำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งอำนาจและหน้าที่ รับผิดชอบงานความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา งานดำเนินคดีส่งผู้ร้ายข้ามแดน งานสอบสวนคดีความผิดนอกราชอาณาจักร งานโอนตัวนักโทษ งานต่อต้านการค้ามนุษย์ งานดำเนินการเรื่องการลักพาเด็กข้ามชาติงานต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและงานติดต่อประสานงานกับองค์กรระหว่างประเทศหรือหน่วยงานต่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่ในอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าสำนักงานอัยการสูงสุดยังไม่มีกำหนดขั้นตอนรูปแบบวิธีการ ในแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่ชัดเจน การดำเนินการดังกล่าวจึงต้องอิงกับระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 หรือระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ซึ่งทั้งสองฉบับยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร

4.3.2 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 7 กำหนดให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เมื่อเห็นสมควรกรณีพนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม และเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานให้พนักงานอัยการมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้และพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 17 พนักงานอัยการจึงมีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และมีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ มีอำนาจสอบสวนได้เอง ในการค้น การจับ และการคุมขังอาจร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่น หรือแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่น ดำเนินการก็ได้ เมื่อพนักงานอัยการรวบรวมพยานหลักฐานได้แล้วก็เป็นอำนาจของพนักงานอัยการที่จะสั่งรื้อฟื้นคดีหรือไม่ และในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 กำหนดไว้ในหมวดที่ 11 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ว่า

ข้อ 201 (หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่)

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มีวัตถุประสงค์เพื่อยกเลิกคำพิพากษาเดิมซึ่งถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิด หากปรากฏหลักฐานขึ้นใหม่ว่าบุคคลผู้นั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือบุคคลนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามที่กฎหมายกำหนด พร้อมทั้งมีสิทธิขอค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตลอดจนสิทธิที่บุคคลนั้นเสียไปเพราะผลของคำพิพากษานั้นคืน

ข้อ 202 (อำนาจหน้าที่ในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่)

กรณีมีเหตุตามกฎหมายที่จะรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ หากพนักงานอัยการเห็นสมควร หรือมีการร้องขอจากบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องตามกฎหมาย ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้อง

¹⁷ ประกาศคณะกรรมการอัยการว่าด้วยการแบ่งหน่วยงาน และการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุดพ.ศ.2554 ข้อ 6 (4)

ขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้

ข้อ 203 (กำหนดเวลาในการยื่นคำร้อง)

คำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีนั้น หรือศาลอื่นที่มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ปรากฏข้อเท็จจริงตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 อันเป็นเหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิพากษาใหม่ หรือภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด เว้นแต่มีพฤติการณ์พิเศษ

ข้อ 204 (การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่)

เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ให้พนักงานอัยการสอบสวนผู้ร้องพยานผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่นที่เห็นว่าจะประโยชน์แก่คดี เพื่อให้ได้ความว่าผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิและมีเหตุตามกฎหมายที่จะยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ตลอดจนความประสงค์ที่จะขอรับค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิที่บุคคลนั้นเสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคืน

ข้อ 205 (การพิจารณาคำร้อง)

เมื่อรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวในข้อ 204 เสร็จแล้ว ให้พนักงานอัยการทำความเห็นว่าควรยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่หรือไม่ แล้วเสนอสำนวนไปยังอธิบดีเพื่อพิจารณาสั่ง อธิบดีมีคำสั่งประการใด ให้รายงานอัยการสูงสุดโดยเร็ว

ข้อ 206 (กรณีพนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่)

คำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องระบุเหตุตามกฎหมายโดยละเอียดชัดแจ้ง และถ้าประสงค์จะขอค่าทดแทนเพื่อการที่บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดย คำพิพากษาถึงที่สุดหรือขอสิทธิที่บุคคลนั้นเสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคืน จะต้องระบุในคำร้องนั้นด้วย

อย่างไรก็ตามแม้กฎหมายจะระบุชัดเจนให้พนักงานอัยการมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ยังไม่เคยมีการรื้อฟื้นคดีอาญาใดของพนักงานอัยการกลับขึ้นมาพิจารณาใหม่แต่อย่างใด

นอกจากนี้แม้ว่าพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 จะกำหนดให้พนักงานอัยการการมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนและพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังจำกัดอำนาจของพนักงานอัยการที่จะยื่นคำร้องได้นั้นต้องไม่เป็นพนักงานอัยการที่เป็นโจทก์ในคดีเดิม ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นการจำกัดบทบาทของพนักงานอัยการเกินไปทำให้พนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐในการทำหน้าที่รักษาประโยชน์ของแผ่นดินจึงไม่สามารถรื้อฟื้นคดีอาญาในกรณีนี้เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่ผ่านมาได้ แม้จะยอมรับกันว่าความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมอาจเกิดขึ้นได้ เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นและเป็นความโดยรัฐ รัฐจึงต้องมีหน้าที่ในการแก้ไขความผิดพลาดนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากปรากฏเหตุที่ทำให้พนักงานอัยการที่เป็นโจทก์สามารถยื่นคำร้องขอในคดีเดิมได้ก็ย่อมเป็นการเปิด

โอกาสให้พนักงานอัยการผู้นั้นแก้ไขเยียวยาในสิ่งที่ผิดพลาดได้ ดังจะเห็นได้จากข่าวทางสื่อมวลชน
ทั่วไป กรณีมีการร้องเรียนพนักงานอัยการฟ้องผิดตัวและศาลตัดสินจำคุกคดีถึงที่สุดแล้วเป็นต้น

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การค้นหาความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาทำความเข้าใจ การสังคดี การดำเนินคดี เพื่อให้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานปรากฏแก่ศาลในชั้นพนักงานอัยการมีความสำคัญอย่างยิ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ทั้งบทบาทหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การดำเนินคดีของพนักงานอัยการมีวิธีการดำเนินคดีหลายรูปแบบไม่ว่าการดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง คดีปกครอง ซึ่งเป็นหน้าที่ที่กำหนดไว้ตั้งแต่ก่อนมีพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พุทธศักราช 2478 พระราชบัญญัติ พนักงานอัยการ พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 และต่อมาเมื่อตราพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดี คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่นนอกจากนี้ยังกำหนดให้มีมาตรการบังคับในการแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการด้วยทั้งนี้เพื่อรองรับการทำหน้าที่ของพนักงานอัยการให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่

บทบาทและหน้าที่ของพนักงานอัยการมีมากขึ้นตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ กำหนดไว้ นอกจากอำนาจในการค้นหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง คดีปกครองแล้ว พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่น โดยดำเนินการสอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใด ตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้มาตรา 18 ยังกำหนดว่า คำสั่งของพนักงานอัยการตามมาตรา 16 ให้ถือเป็นคำบังคับของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

แม้พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 16 จะได้บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 32 มาตรา 68 หรือตามรวบรวมพยานหลักฐานและการตรวจสอบข้อเท็จจริงตามกฎหมายอื่นๆ เช่น พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555 และมีมาตรา 18 กำหนดมาตรการบังคับทางอาญาว่าคำสั่งของพนักงานอัยการตามมาตรา 16 กรณีที่พนักงานอัยการพนักงานอัยการเรียกสอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการออกคำสั่งให้ส่ง

พยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดแล้ว การฝ่าฝืนคำสั่งบังคับของพนักงานอัยการย่อมเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นมาตรการบังคับในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการที่สำคัญ

บทบาทและหน้าที่ของพนักงานอัยการและระบบการค้นหาความจริงและพยานหลักฐานอัยการในชั้นพนักงานอัยการใช้ทั้งระบบการค้นหาความจริงโดยกล่าวหา และการค้นหาความจริงโดยระบบไต่สวน อัยการเป็นหนึ่งในห้าหน่วยงานที่มีความสำคัญในกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ศาล อัยการ เจ้าพนักงานตำรวจ ทนายความ และราชทัณฑ์ “พนักงานอัยการ” มีหน้าที่อันเป็นคำจำกัดความสำคัญ คือ เป็น “นายแผ่นดิน” ซึ่งเป็นคำที่กะทัดรัด เข้าใจง่ายแต่แฝงด้วยความหมายของภาระหน้าที่สำคัญในการดำรงความยุติธรรมแก่ประชาชน และหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติหลายประการที่สำคัญรวมหลายด้านอาทิ เช่น ด้านอำนวยความยุติธรรม ทางอาญา ด้านรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ด้านคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน

จากการศึกษาตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 16 แล้วสามารถแบ่งกลุ่มประเภทของคดี ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ กลุ่มที่สองการตามอำนาจในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32 การแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญ และมาตรา 68 การตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และกลุ่มที่สามตามที่กฎหมายกำหนด พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ.2555 และพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความเป็นมา รูปแบบ วิธีการ แสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งสามกลุ่มแล้ว มีประเด็นที่ควรพิจารณา ดังนี้

1. กลุ่มที่หนึ่ง คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือคดีที่พนักงานอัยการมีฐานะเป็นคู่ความเอง การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานไม่ค่อยจะมีปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากเป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็นคู่ความเองเป็นผู้ดำเนินการคดีเองตั้งแต่ต้น

2. กลุ่มที่สอง การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 32 และการตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้

เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นบทบาทที่กำหนดขึ้นใหม่ ยังไม่มีกฎหมายรองรับชัดเจนทำให้การทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

3. กลุ่มที่สาม การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555 สำนักงานอัยการสูงสุดยังไม่มีกำหนดขั้นตอน รูปแบบวิธีการ ในแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่ชัดเจน การดำเนินการดังกล่าวจึงต้องอ้างอิงกับระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 หรือระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ซึ่งทั้งสองฉบับยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร

5.2 ข้อเสนอแนะ

ปัญหาการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการมีเพิ่มขึ้นในหลากหลายรูปแบบและคดีความรับผิดชอบมีหลายประเภท บทบาทการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในกฎหมายต่างๆ ยังมีลักษณะกระจัดกระจายไม่เป็นระบบและไม่มียุทธศาสตร์ในการกำหนดทิศทางพัฒนาที่ชัดเจนเพียงพอเป็นเหตุให้สำนักงานอัยการสูงสุดไม่สามารถพัฒนาศักยภาพในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด ควรจัดให้มีการอบรมเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจแก่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ใหม่ๆ เช่น กรณีในการดำเนินการเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายโดยมิชอบ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32 พนักงานอัยการให้มากขึ้น

สำหรับปัญหาความจำเป็นในด้านบทบัญญัติกฎหมายนั้น ควรมีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32 เช่น พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ. ...โดยเพิ่ม “มาตรา 90/1 เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดถูกละเมิดสิทธิในชีวิตหรือสิทธิหรือเสรีภาพในร่างกายบุคคลเหล่านี้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำนั้น คือ

1. ผู้เสียหาย
2. พนักงานอัยการ
3. บุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย

ในการสั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำตามวรรคแรก ศาลจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

เมื่อยื่นคำร้องต่อศาลแล้ว หากผู้ถูกกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามวรรคแรก ได้ระงับการกระทำเช่นนั้นก่อนที่ศาลมีคำสั่งตามวรรคสอง การระงับการกระทำไม่กระทบอำนาจศาลที่จะพิจารณาเพื่อมีคำสั่งกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อไป”

เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ ให้ถือว่าการยื่นคำร้องของพนักงานอัยการตามมาตรา ๓๒ เป็นคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการตามกฎหมายว่าด้วยองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ” ดังร่างที่ปรากฏในภาคผนวก

ทั้งนี้เนื่องจากจากรัฐธรรมนูญของประเทศไทยมักจะมีการยกเลิกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง หากมาตรา 32 ยังคงบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอยู่เช่นเดิม มาตรา ๓๒ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ย่อมเสี่ยงต่อการถูกยกเลิกได้ในอนาคต แต่ถ้าหากได้นำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายระดับรองแล้ว แม้ต่อมารัฐธรรมนูญฯ 2550 จะถูกยกเลิกไปหรือถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยมีการยกเลิกมาตรา 32 บทบัญญัติมาตรา 32 ก็คงยังคงประกอบอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตลอดไป และเพื่อให้พนักงานอัยการซึ่งมีบทบาทสำคัญในการยื่นคำขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งตามมาตรา 32 มีเครื่องมือในการแสวงหารวบรวมพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ในส่วนของระเบียบว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการเกี่ยวกับคดีตั้งต้นที่ต้องพนักงานอัยการ คดีเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 32 หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 หรือพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 นั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการแยกเป็นอีกฉบับต่างหากจากระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 เป็นระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดข้อขัดข้องระหว่างการปฏิบัติงานในด้านคดีอาญาระหว่างพนักงานอัยการที่ทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญากับพนักงานอัยการที่ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิในสำนวนคดีเดียวกัน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กุลพล พลวัน. พัฒนาการแห่งองค์การกระบวนการยุติธรรมประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ไอแอมพริ้นติ้ง, ๒๕๕๖.
- กุลพล พลวัน. การบริหารกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๕๐.
- กุลพล พลวัน. โครงสร้างของกรมอัยการ. วารสารอัยการ 14 (กุมภาพันธ์ 2522) : 34-49 (มกราคม 2528) : 23-49.
- กุลพล พลวัน. บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา. วารสารอัยการ 85 (มกราคม 2528) : 23 - 49
- กุลพล พลวัน. ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย. วารสารอัยการ 101 (พฤษภาคม 2529) : 72-119.
- กุลพล พลวัน. ปัญหาในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ. วารสารอัยการ 10 (มิถุนายน 2530) : 17 - 33.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนการก่อนพิจารณา พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร : พลสยามพริ้นติ้ง, 2553
- เข็มชัย ชูติวงศ์. การบริหารงานยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์. 2527.
- คณิต ฒ นคร. แนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลของพนักงานอัยการ. 100 ปีอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด จัดพิมพ์ในโอกาสครบ 100 ปี แห่งการสถาปนาสถาบันอัยการ. 2536
- ชัยเกษม นิตสิริ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “การสอบสวน”. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : จีรัชการพิมพ์, 2552.
- จุลสิงห์ วสันตสิงห์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพับลิชชิ่ง, 2555
- เดลินิวส์, ข่าวทั่วไทย [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.dailynews.co.th/thailand/181122> [12 พฤศจิกายน 2555]
- ทักษอร สุวรรณสายะ. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 : ศึกษากรณีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานเจ้าหน้าที่. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2551

ธานีศ เกศวิพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1 – 2.

พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครแพบลิชชิง, 2554

ประธาน วัฒนวานิชย์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ประกายพริก,

๒๕๔๖.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา

ผู้จัดการออนไลน์ ข่าวอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9550000057606>

[12 พฤศจิกายน 2555]

พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๔๗๘

พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๔๙๘

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

ไพฑูริย์ ขำภรณ์. การปฏิรูปองค์กรในกระบวนการยุติธรรม : ศึกษากรณีกรมอัยการ. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2534

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547

วิฑูริย์ เชื้ออำไพ. การคุ้มครองดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งคดี, วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551

วุฒิพงษ์ อารีราษฎร์. บทบาทพนักงานอัยการในการสอบสวนศึกษาตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548

วรวรรณ อุดมแสวงโชค. การรับแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532

สมเจตน์ อำนวยสวัสดิ์. ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการในประเทศไทย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

อนุชาติ คงมาลัย. การดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีปกครอง ของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจ [ออนไลน์], 2553 แหล่งที่มา :

http://www.ago.go.th/articles_55/article_071155.pdf [1 พฤศจิกายน 2555]

อนุชาติ คงมาลัย. องค์กรอัยการ : การเปลี่ยนแปลงตามรัฐธรรมนูญใหม่ [ออนไลน์], 2552 แหล่งที่มา : www.ago.go.th/articles/anuchai_2901.3/02/2553. [1 พฤศจิกายน 2555]

อุทัย อาทีเวช. คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 3 การสอบสวนมาตรการบังคับในคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : วิ.เจ.พรินติ้ง, 2554

อัยการสูงสุด, สำนักงาน. คู่มือดำเนินคดีแพ่งการเตรียมคดีในชั้นพนักงานอัยการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอัยการสูงสุด. 2551

อัยการสูงสุด, สำนักงาน. คู่มือดำเนินคดีแพ่งการเตรียมคดีในชั้นพนักงานอัยการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอัยการสูงสุด. 2551

อัยการสูงสุด, สำนักงาน. คู่มือการดำเนินคดีอาญาแก้ต่าง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอัยการสูงสุด. 2554

ภาษาอังกฤษ

Alberto R.Gonzales. Attorney General Guidelines for Victim and Witness Assistance.

New York: U.S. Department of Justice, 2005 .

Black's Law Dictionary. 10th edition, St.Paul, Minnesota : Group, 2010

Donald J. Newman. Introduction to Criminal Justice. New York: L.B Lippincott

Company, 1978.

Jason S.Williams. Civil&Criminal Procedure. London: Sweet&Maxwell Limited, 1997.

Kunert, K.H. The Prosecution System in the Federal Republic of Germany

Tokyu: FUCHU. 1987.

Langbein, J.H. Comparative criminal procedure: Germany. St. Paul, Minn.:

West Pub. Co. 1977

Miller, F.W. Prosecution: the decision to charge a suspect with a crime. U.S.A.:

Brown&Co. 1974

Patrick Devlin. The Criminal Prosecution in England. London: Oxford University Press,

1960.

Roger Acguile. Criminal Procedure. London: Butterworth, 1969.

ภาคผนวก

ร่าง

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ. ...

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่ง
มาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 32 มาตรา 40 และมาตรา 41 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้โดยคำแนะนำและยินยอมให้กระทำได้
ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ. ...”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็น
ต่อไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 90/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“มาตรา 90/1 เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดถูกละเมิดสิทธิในชีวิตหรือสิทธิหรือเสรีภาพในร่างกาย
บุคคลเหล่านี้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอน
การกระทำนั้น คือ

1. ผู้เสียหาย
2. พนักงานอัยการ
3. บุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย

-2-

ในการสั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำตามวรรคแรก ศาลจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ ให้ถือว่าการยื่นคำร้องของพนักงานอัยการตามมาตรานี้ เป็นคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการตามกฎหมายว่าด้วยองค์กรอัยการ และพนักงานอัยการ

เมื่อยื่นคำร้องต่อศาลแล้ว หากผู้ถูกกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามวรรคแรกได้ระงับการกระทำเช่นนั้นก่อนที่ศาลมีคำสั่งตามวรรคสอง การระงับการกระทำไม่กระทบอำนาจศาลที่จะพิจารณาเพื่อมีคำสั่งกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อไป”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายธนาศรี ศรีสวัสดิ์ เกิดที่ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญานิติศาสตรบัณฑิต จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2542 ได้รับประกาศนียบัตรวิชาว่าความ จากสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสหภาพนายความ รุ่นที่ 16 เมื่อปี พ.ศ. 2543 สอบไล่ได้ความรู้ชั้นเนติบัณฑิต สมัยที่ 54 จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ปัจจุบัน รัับราชการอัยการ ตำแหน่งอัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด ประจำสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีแรงงาน 2 สำนักงานคดีแรงงาน สำนักงานอัยการสูงสุด